

2024

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ABD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KÜMET

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ANNE-BABA TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ-
YETERLİK VE AKADEMİK SOSYAL KARŞILAŞTIRMA
İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KÜMET

GAZİANTEP
TEMMUZ 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ANNE-BABA TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ-
YETERLİK VE AKADEMİK SOSYAL
KARŞILAŞTIRMA İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KÜMET

Tez Danışmanı: Doç. Dr. AHMET BUĞA

GAZİANTEP
TEMMUZ 2024

JÜRİ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı : Zeynep KÜMET
Üniversite : Gaziantep Üniversitesi
Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ana Bilim Dalı ve Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırma ile İlişkisinin İncelenmesi
Tezin Savunma Tarihi : 11.07.2024

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet MURAT
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ahmet BUĞA
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Doç. Dr. Ahmet BUĞA (Jüri Başkanı)

.....

Doç. Dr. Ali ÇEKİÇ

.....

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Batuhan BOZKURT

.....

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Mahmut KALMAN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun şekilde gerçekleştirdiğim bu tez çalışmada; bilimsel ve etik ilkelere uygun hareket ettiğimi, bilgi edindiğim bütün kaynakları kaynak gösterme kurallarına uygun şekilde belirttiğimi, kullandığım verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, atıfta bulunduğum kısımlar dışındaki ifadelerin özgün olduğunu bildiririm. Gerçekleştirdiğim bu araştırmanın intihal içermediğini, aksi bir durumda oluşabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Zeynep KÜMET

Öğrenci Numarası: 212623111009

Tezin Savunma Tarihi: 11.07.2024

ÖNSÖZ

Öncelikle anne-baba tutumlarının akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırma ile ilişkisinin incelendiği bu araştırmanın alanyazına, ebeveynlere, öğrencilere, eğitimcilere ve bu konu hakkında bilgi arayışında olan herkese faydalı olmasını dilerim.

Yüksek lisans eğitimimde bilgisi, yönlendirmeleri ve sabrıyla bütün kaygılarımı azaltıp süreci sağlıklı ilerletmeme destek olan danışman hocam Doç. Dr. Ahmet BUĞA'ya içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte sorularımı cevaplayıp takıldığım konularda bana yardımcı olan hocam Doç. Dr. İdris KAYA'ya, dersine girdiğim ve gelişimime katkılarını göz ardı edemeyeceğim bütün hocalarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecim boyunca beni sabırla dinleyip umutsuzluk yaşadığım zamanlarda sevgi ve desteklerini hep hissettiğim, beni daha iyisi için çabalamaya teşvik eden, çok değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak da beni her koşulda destekleyen, yanımda olan, varlıklarından güç aldığım anne-babama, kardeşlerime ve tüm aileme çok teşekkür ederim.

Zeynep KÜMET
TEMMUZ, 2024

ÖZET

ANNE-BABA TUTUMLARININ AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE AKADEMİK SOSYAL KARŞILAŞTIRMA İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

KÜMET, Zeynep
Yüksek Lisans Tezi,
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet BUĞA
Temmuz-2024, 117 Sayfa

Bu araştırmanın ilk ve temel amacı okul yaşamına yönelik anne-baba tutumlarının hem akademik öz-yeterlik hem de akademik sosyal karşılaştırma ile olan ilişkisini birlikte görebilmektir. Araştırmanın diğer amacı da anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırmaların cinsiyet, sınıf düzeyi, okul başarı puanı, sosyoekonomik durum gibi demografik değişkenlerden etkilenme durumunu tespit etmektir. Bu çalışma 2022-2023 eğitim yılında lise kademesinde öğrenim gören 281 kız, 184 erkek toplamda 465 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Anne-Baba Tutumları Ölçeği’, ‘Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği’, ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi Ölçeği’ kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA), Korelasyon, Regresyon, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) analizleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre anne-baba tutumları hem akademik öz-yeterliği hem de akademik sosyal karşılaştırmayı yordamaktadır. Demografik değişkenlerden elde edilen bulgulara göre de anne-baba tutumlarının alt boyutlarından ‘sorumluluk-kabul’ ün yalnızca cinsiyet değişkeninde; ‘otorite-denetleme’ nin cinsiyet, sınıf düzeyi, OBP değişkenlerinde farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Akademik öz-yeterlik düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, OBP değişkenlerinde farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Akademik sosyal karşılaştırma yönlerinin hiçbir demografik değişkende farklılaşma göstermediği; Akademik sosyal karşılaştırma düzeyinin yalnızca cinsiyet değişkeninde farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Sosyal Karşılaştırma

ABSTRACT

EXAMINATION THE RELATIONSHIP OF PARENTAL ATTITUDES WITH ACADEMIC SELF-EFFICACY AND ACADEMIC SOCIAL COMPARISON

KÜMET, Zeynep

MA Thesis,

Department of Educational Sciences

Discipline of Guidance and Psychological Counseling

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet BUĞA

July-2024, 117 Pages

The first and main purpose of this research is to see the relationship between parental attitudes towards school life and both academic self-efficacy and academic social comparison. Another aim of the research is to determine whether parental attitudes, academic self-efficacy and academic social comparison are affected by demographic variables such as gender, grade level, school success score and socioeconomic status. This study was conducted with 281 girls and 184 boys studying at the high school in the 2022-2023 academic year. 'Personal Information Form', 'Parental Attitudes Scale', 'Academic Self-Efficacy Scale', 'Academic Social Comparison Direction and Level Scale' were used in the research. MANOVA, Correlation, Regression, Structural Equation Model (SEM) analyzes were used. According to research findings, parental attitudes predict both academic self-efficacy and academic social comparison. According to the findings obtained from demographic variables, the 'responsibility-acceptance' sub-dimension is found only in the gender variable; it has been determined that the 'authority-control' sub-dimension varies according to gender, grade level and OBP variables. It has been determined that the presence of academic self-efficacy differs in gender, grade level and OBP variables. Academic social comparison aspects did not differ in any demographic variable it has been determined that the academic social comparison level differs only in the gender variable.

Keywords: Parental Attitudes, Academic Self-Efficacy, Academic Social Comparison

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Anne-Baba Tutumları.....	9
-------------------------------	---

2.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	12
2.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu.....	12
2.1.3. İzin Verici Anne-Baba Tutumu.....	13
2.1.4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu	13
2.1.5. İlgisiz Anne-Baba Tutumu	14
2.1.6. Tutarsız Anne-Baba Tutumu	14
2.1.7. Reddedici Anne-Baba Tutumu	14
2.1.8. Mükemmeliyetçi Anne-Baba Tutumu.....	14
2.2. Yeterlilik.....	15
2.2.1. Öz-Yeterlik	15
2.2.2. Öz-Yeterlik İnancı.....	15
2.2.3. Akademik Öz-Yeterlik	16
2.3. Sosyal Karşılaştırma.....	17
2.3.1. Sosyal Karşılaştırmaya Etki Eden Unsurlar.....	18
2.3.1.1 Kendini Değerlendirme İhtiyacı.....	18
2.3.1.2. Kendini Geliştirme İhtiyacı.....	18
2.3.1.3. Benliği Yüceltme İhtiyacı.....	18
2.3.1.4. İlişki Kurma İhtiyacı.....	19
2.3.2. Yukarı Yönde Sosyal Karşılaştırma	19
2.3.3. Aşağı Yönde Sosyal Karşılaştırma.....	20
2.3.4. Yanal Yönde Sosyal Karşılaştırma.....	20
2.3.5. Akademik Sosyal Karşılaştırma	21
2.4. Konu İle İlgili Yurtiçinde Ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	21
2.4.1. Anne-Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar	21
2.4.1.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	21
2.4.1.2. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	23
2.4.2. Öz-Yeterlik ve Akademik Öz-Yeterlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar	26
2.4.2.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	26
2.4.2.2. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	28
2.4.3. Sosyal Karşılaştırma ve Akademik Sosyal Karşılaştırma ile İlgili Yapılan Araştırmalar	31

2.4.3.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	31
2.4.3.2. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	33

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	35
3.2. Çalışma Grubu.....	35
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	37
3.3.2. Anne-Baba Tutumları Ölçeği.....	38
3.3.3. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği	38
3.3.4. Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi Ölçekleri	39
3.4. Verilerin Toplanması	39
3.5. Verilerin Analizi	40

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Betimsel İstatistikler.....	42
4.2. Normallik Dağılımı	44
4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular.....	45
4.4. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular	47
4.5. Okul Başarı Puanı Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular	49
4.6. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular	51
4.7. Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik Düzeyi, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyinin Birbirleriyle İlişkilerine Yönelik Elde Edilen Bulgular	52
4.8. Araştırmanın Ölçüm Modeli ve YEM Analizine İlişkin Bulgular.....	53
4.9. Ölçüm Modeline Yönelik Bulgular	54

BÖLÜM V

TARTIŞMA

5.1. Araştırma Değişkenlerinin Demografik Faktörlere Göre İncelenmesine

İlişkin	Tartışma.....	60
5.1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre		60
5.1.2. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre		64
5.1.3. Okul Başarı Puanı Değişkenine Göre.....		66
5.1.4. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre		69
5.2. Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyinin Birbirleriyle Olan İlişkisinin İncelenmesine İlişkin Tartışma		72
5.3. Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik Düzeyini Yordama Durumuna İlişkin Tartışma.....		76
5.4. Anne-Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyini Yordama Durumuna İlişkin Tartışma		77

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç.....	81
6.2. Öneriler.....	84

KAYNAKLAR.....	86
-----------------------	-----------

EKLER.....	106
-------------------	------------

Ek-1 Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni	106
--	-----

Ek-2 Etik Kurul İzni	107
----------------------------	-----

Ek-3 Çalışmada Kullanılan Ölçek İzinleri.....	108
---	-----

Ek-4 Kişisel Bilgi Formu	111
--------------------------------	-----

Ek-5 Anne-Baba Tutumları Ölçeği.....	112
--------------------------------------	-----

Ek-6 Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği	113
--	-----

Ek-7 Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği	114
--	-----

Ek-8 Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği.....	115
---	-----

ÖZGEÇMİŞ.....	116
----------------------	------------

VITAE.....	117
-------------------	------------

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	36
Tablo 2. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği Alt Boyutları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden elde edilen sonuçların betimsel değerleri	42
Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçek ve Alt Boyutlara Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	44
Tablo 4. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların cinsiyet değişkenine göre MANOVA sonuçları	45
Tablo 5. Cinsiyete Göre MANOVA Sonuçlarının Etki Testi.....	46
Tablo 6. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların sınıf düzeyi değişkenine göre MANOVA sonuçları	47
Tablo 7. Sınıf Düzeylerine Göre MANOVA Sonuçlarının Etki Testi	48
Tablo 8. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların okul başarı puanı değişkenine göre MANOVA sonuçları	49
Tablo 9. Okul Başarı Puanına Göre MANOVA Sonuçlarının Etki Testi.....	50
Tablo 10. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların sosyoekonomik düzey değişkenine göre MANOVA sonuçları	51
Tablo 11. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon testi sonuçları	52
Tablo 12. Ölçüm Modeli ve YEM Analizinde Yer Alan Gizil ve Gözlenen Değişkenler	53
Tablo 13. YEM Çalışmaları İçin Kabul Edilebilir ve İyi Uyum Değerleri ile Bu Çalışmadan Elde Edilen Uyum İyiliği Değerleri.....	54
Tablo 14. YEM Çalışmaları İçin Kabul Edilebilir ve İyi Uyum Değerleri ile Bu Çalışmadan Elde Edilen Uyum İyiliği Değerleri... ..	58
Tablo 15. Yapısal Eşitlik Modelinde Yer Alan Değişkenlerle Yordayıcı İlişkiler.....	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Değişkenlere İlişkin Ölçüm Modeli.....	55
Şekil 2. Değişkenler Arasındaki Standardize Yol Analizi	56
Şekil 3. Değişkenler Arasındaki İlişkilere İlişkin Nihai Yol Analizi Sonuçları.....	57

EKLER LİSTESİ

Ek-1 Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni	106
Ek-2 Etik Kurul İzni	107
Ek-3 Çalışmada Kullanılan Ölçek İzinleri	108
Ek-4 Kişisel Bilgi Formu	111
Ek-5 Anne-Baba Tutumları Ölçeği.....	112
Ek-6 Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği.....	113
Ek-7 Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği.....	114
Ek-8 Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği	115

KISALTMALAR

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

A.S.K.D: Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi

OBP: Okul Başarı Puanı

SED: Sosyoekonomik Durum

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu:

Günümüzde akademik başarının bireyin yaşamında daha önce hiç olmadığı kadar önemli bir yer edinmiş durumda olduğu söylenebilir. Lise, ortaokul hatta ilkokul düzeyinde bile öğrenciler akademik kaygıyla yüzleşmekte, çok erken yaşlarda sınavlarla ve notlarla tanışmaktadırlar. Bireyler yine çok erken yaşta birbirleriyle rekabet içine girmeye ve kendilerini akademik anlamda ispat etmeye çalışmaktadırlar. Lise ve üniversiteye geçiş süreçlerinde bireyler daha kaliteli eğitim alabilmek, daha iyi meslekler edinebilmek ve daha iyi yerlerde olabilmek için akademik olarak diğerlerinden ileride olma zorunluluğundadırlar. Bu durum bireylerin akademik gelişimlerinin, eğitim hayatlarındaki ilerlemenin her geçen gün daha önemli bir hal almasına neden olmaktadır. Bireyin akademik serüvenini daha güçlü daha verimli geçirebilmesi için de bu serüvenin önemli etmenleri belirlenip bu etmenlerin birey lehine çalışması sağlanmalıdır.

Akademik başarı, geçmişte de günümüzde de toplum, birey ve aile tarafından önemsenmiştir. Bireyler, başarı için çabalamaya ve birbirleriyle rekabet etmeye başlamışlardır. Akademik başarının ölçülebilmesi için de farklı ölçütler, değerlendirme yöntemleri ve sınavlar kullanılmıştır. Akademik başarı çoğunlukla da bu sınavlardan alınan notlara göre değerlendirilmektedir (Karip, 2017). Ülkemizde de öğrenciler okul içinde girdikleri yazılı sınavları dışında kademe değişikliklerinde iki önemli sınava girmektedirler. Ortaokuldan liseye geçişte ‘LGS’, liseden üniversiteye geçişte ‘YKS’ gibi akademik yaşamlarını etkileyecek sınavlara girmektedirler.

Akademik başarının bireyin yaşamında böyle önemli bir role sahip olduğu günümüzde akademik başarıyı etkileyen etmenler üzerine araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bireyin akademik başarısı üzerinde anne-baba tutumları, anne-babaların çocuklarının eğitim hayatına yönelik beklentileri, aile katılımı, akademik benlik, akademik öz-yeterlik, kaygı düzeyi, motivasyon, duygusal zeka gibi birçok faktörün etkisi bulunmaktadır (Fan ve Chen, 2001; Keçeli 2008; Kenç ve Oktay, 2002; Polat, 2017; Seyis, 2011). Bu araştırmada da akademik başarı üzerinde etkisi görülen önemli değişkenlerden biri olan anne-baba tutumları üzerinde durulmaktadır.

Kişilik oluşumunun başladığı çocukluk dönemlerinden itibaren anne babaların sergilemiş olduğu tutumlar bireyin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Yavuzer, 2007). Bu yüzden de ergenlerin büyürken, anne-babalarının sergilemiş olduğu tutum ve tavırları nasıl algıladıkları ve hayatları boyunca ebeveynleriyle geliştirdikleri ilişkiler önem arz etmektedir. Ebeveynlerinin sergilediği tutumları olumlu algılayan ve onlarla sağlıklı, iyi ilişkiler geliştirebilen bireyler daha sağlıklı bir kişilik gelişimi göstermektedirler. Ebeveynlerinin sergilediği tutum ve davranışları olumsuz algılayan ve onlarla sağlıklı ilişkiler geliştirmeyi başaramamış bireyler kişilik gelişimlerini sağlıklı sürdürmede problem yaşayabilmektedirler (Sezer, 2010). Farklı ebeveyn tutumları incelendiğinde demokratik, anlayışlı, destekleyici anne-baba tutumlarıyla büyüyen bireylerin çevreleriyle uyumlu, sorumluluk sahibi, üreten ve kendine güvenli kişiler olduğu görülmektedir. Ancak daha sağlıksız, aşırı koruyucu veya aşırı otoriter gibi anne baba tutumlarıyla büyüyen bireylerin kendine yetmekte zorlanan, kendine güvenemeyen, bağımsız hareket edemeyen, uyum sağlamakta ve sosyalleşmekte zorlanan bireyler olma ihtimali de yükselmektedir. Yani bireyin sağlıklı bir çevrede yetişip sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi onun kendine yönelik gerçekçi ve olumlu bir algı oluşturmada önem arz etmektedir (Yavuzer, 2010).

Anne-baba tutumlarının bireyin gelişiminde çok yönlü etkisi bu şekildeyken bu tutumların bireyin, akademik yaşamına da etki etmesi kaçınılmazdır. Anne-babaların çocuk yetiştirme stillerinin bireyin akademik başarısında etkili olduğu görülmektedir (Spera, 2005). Anne-babaların bireyin akademik yaşantısına yönelik destekleyici bir tutum sergilemesi bireyin akademik başarısına ve okula uyum süreçlerine olumlu yönde etki ettiği söylenebilmektedir (Carlson, 1999). Bu konuda yapılan bir araştırmada bireylerin akademik başarıları ile algılanan anne-baba

tutumları incelenmiştir. Bu araştırmada anne-baba tutumlarını demokratik, destekleyici olarak algılayan bireylerin akademik başarı düzeylerinin de artış gösterdiği tespit edilmiştir (Arcan, 2006).

Alanyazında akademik başarıyla ilişki içinde olduğu görülen diğer bir önemli değişkenin de akademik öz-yeterlik olduğu bilinmektedir (Dadandı ve Koca, 2019). Akademik öz-yeterlik dışında benlik yeterliğinin de problem çözme becerisi, duygu ve davranışları düzenleyebilme, hedefleri için motive olabilme, başarı için çaba gösterme, stres yönetimi gibi akademik yaşamının birçok noktasına etki ettiği söylenebilmektedir (Bandura, 1994). Öyle ki bireyin öz-yeterlik algısının bireyin sahip olduğu gerçek yeteneğinden bile önemli olabileceği ifade edilmektedir. Birey bir alanda başarı gösterebileceğine, bir sorunu çözebileceğine dair kendini ne kadar yeterli görüyorsa o işi gerçekleştirebilme ihtimali de artış gösterecektir (Bandura, 1986). Aynı şekilde akademik alana bakıldığında da bireyin akademik öz-yeterlik algısı güçlendikçe akademik başarısının da olumlu geliştiği görülmektedir (Klomegah, 2007).

Akademik başarı üzerinde etki sahibi olabilecek çeşitli değişkenlerin incelendiği bir çalışmada öz-yeterlik, anne-baba tutumları, motivasyon ve sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenlerin rolü tespit edilmiştir (Sarier, 2016). Akademik başarıda anne-babaların bireye yaklaşımlarının, yakınlıklarının, karakterlerinin yani bireyin içinde yetiştiği çevrenin oldukça önemli olduğu görülmektedir (Fan ve Chan, 2001). Akademik başarıda anne-babaların ve çevrenin bireyden akademik alandaki beklentileri, bireyin diğerleriyle karşılaştırılıp kıyaslanması gibi etmenler de rol sahibidir (Duan, Guan ve Bu, 2018). Bireyin kendini diğerleriyle karşılaştırma davranışı sergilemesi de benlik algısı ve öz-yeterlik ile ilişki içerisinde (Carmona vd., 2008). Ayrıca genel sosyal karşılaştırma davranışı sergileyen bireylerin akademik alanda da sosyal karşılaştırmaya başvurdukları söylenebilmektedir (Tıraş, 2021).

Bütün bu unsurlar değerlendirildiğinde başarının akademik öz-yeterlik, anne-baba tutumları, sosyal karşılaştırma ve benzeri çevresel faktörlerden etkilenebildiği görülmüştür. Anne-baba tutumlarının sosyal karşılaştırma ve öz-yeterlik ile de ilişkili olduğu görülmüştür. Bunlar doğrultusunda anne-baba tutumlarının; akademik öz-

yeterlik ve henüz üzerine çok fazla araştırma gerçekleştirilmemiş olan akademik sosyal karşılaştırma ile ilişkisinin de incelenmesi ihtiyacı görülmüştür.

1.1.1. Problem Cümlesi:

‘Anne-Baba Tutumları Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırmaya Etki Etmekte Midir?’

1.1.2. Alt Problemler:

1. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlikleri, akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ‘cinsiyet’ yönünden farklılık göstermekte midir?
2. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlikleri, akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ‘sınıf düzeyi’ yönünden farklılık göstermekte midir?
3. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlikleri, akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ‘okul başarı puanı’ gruplamaları yönünden farklılık göstermekte midir?
4. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlikleri, akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ‘sosyoekonomik durum’ yönünden farklılık göstermekte midir?
5. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları akademik öz-yeterlik düzeylerini yordamakta mıdır?
6. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları akademik sosyal karşılaştırma yönlerini yordamakta mıdır?
7. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları akademik sosyal karşılaştırma düzeylerini yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın temel amacı; anne-baba tutumlarının, akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırmayı yordama durumunu incelemektir. Böylelikle anne-baba tutumlarının bu değişkenler üzerinden bireyin akademik başarı ve gelişimine etkisini tespit etmek amaçlanmaktadır.

Bu araştırmanın alt amacı ise anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlik düzeyi, akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyinin belirlenen demografik değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediğini incelemektir.

Alanyazındaki araştırmalarda anne-baba tutumlarının pek çok farklı değişken üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan bir araştırmada anne-baba tutumlarının, ergenlerin kendilik algılarına anlamlı bir şekilde etki ettiği bulunmuştur (Sezer, 2010). Ayrıca anne-baba tutumlarının bireyin akademik başarısına, sınav kaygısına ve sosyal kaygısına etki ettiği görülmüştür (Kaya vd., 2012; Gölçek, 2020). Anne-babaların sergilemiş oldukları davranışların akademik öz-yeterlik, akademik sosyal karşılaştırma gibi değişkenlerle ilişkili olduğu çalışmalar da mevcuttur (Yalnız, 2014; Xing vd., 2023).

Bu çalışmada da anne-baba tutumlarının akademik öz-yeterlilik algısına ve akademik sosyal karşılaştırma davranışına etkisi aynı örneklem üzerinden incelemek amaçlanmıştır. Ayrıca akademik sosyal karşılaştırma üzerine alanyazında çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla anne-baba tutumlarının bireyin özellikle akademik alandaki sosyal karşılaştırma davranışına ve akademik öz-yeterliğe etkisini birlikte incelemek amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi:

Bireylerin gelişimleri üzerinde pay sahibi birçok etmen bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri de anne-baba tutumlarıdır. Alanyazın incelendiğinde de anne-baba tutumlarının bireylerin benlik algılarına, kendilerini değerlendirme, sosyal karşılaştırma yapma durumlarına, akademik yaşamlarına ve daha birçok alana etki ettiği görülmektedir (Sezer, 2010; Yılmaz ve Sezer, 2018; Büyükmumcu 2019; Bostan, 2021).

Bireylerin kendilerini bir alanda yeterli görmeleri, bir konuda başarı sağlayabileceklerine olan inançları, kendilerine olan güvenleri de ailesel faktörlerden etkilenmektedir. Bireyin öz-yeterlik inancı üzerinde ebeveynlerinin sergilediği tutumlar önemli role sahiptir; destekleyici ortamda yetişen bireyler kendilerine yönelik daha olumlu bir algı geliştirmektedirler (Üredi ve Erden, 2009). Bireyin kendine yönelik olumlu algısı özellikle akademik alanda kendini yeterli görme durumu, akademik öz-yeterlik düzeyi akademik başarısına da olumlu şekilde etki etmektedir (Dadandı, 2018).

Bireyin kendini çevresindekilerle kıyaslaması ve kendi başarısını bu kıyaslar doğrultusunda değerlendirmesi de benlik yapısına etki etmektedir. Ayrıca bireyin diğerlerine göre kendini algıladığı konum akademik başarısına da etki etmektedir (Roger vd., 1978).

Akademik başarının birey için oldukça önemli olduğu günümüzde akademik başarının ilişkili olduğu durumlardan birkaçı yukarıda belirtilmiştir. Bu doğrultuda akademik başarı ile ilişkili olan anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırma hakkında yapılacak bir çalışmanın bireyin akademik gelişimine yönelik bilgi sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle birey için akademik başarının önem arz ettiği ergenlik döneminde lise öğrencileriyle yapılan bu çalışmanın lise öğrencilerine - liseye geçecek öğrencilere, eğitimcilere ve ailelere yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmayı buna benzer konularda yapılan araştırmalardan ayıran önemli bir değişken ‘akademik sosyal karşılaştırma’ olacaktır. Alanyazında sosyal karşılaştırma ile ilgili yapılan araştırmalarda daha çok psikolojik iyi oluş, kaygı düzeyi gibi kavramlara yer verilmiştir (Sağlam, 2023; İbili, 2020). Sosyal karşılaştırmının akademik alandaki etkileri üzerine bilgi sağlayacak olmasının, bu çalışmayı alanyazın için faydalı kılacağı düşünülmektedir. Akademik sosyal karşılaştırma için kullanılan ölçekler hem akademik sosyal karşılaştırma düzeyi hem de bu karşılaştırma davranışının hangi yönlerde gerçekleştiğine dair bilgi sağlamaktadır (Tıraş, 2021). Bu durumun da araştırmadan elde edilecek sonuçlarla ilgili ayrıntılı değerlendirme yapma imkanı sunması beklenmektedir.

Bu araştırmada kullanılan anne-baba tutumları ölçeği okul yaşantısına yönelik anne-baba tutumlarını ölçmektedir (Küçükturan, 2005). Bu durum, araştırmının

akademik alanda yoğunlaşmasını ve anne-babaların okul yaşamına yönelik tutumlarının birey tarafından nasıl algılandığını görme imkanı sağlayacaktır. Bu araştırmayla okul yaşamına yönelik anne-baba tutumlarının akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırmayla olan etkileşimini birlikte değerlendirme fırsatı elde edilecektir. Araştırma sonuçlarının bireyin akademik gelişimini desteklemek isteyen ebeveyn ve eğitimcilere, kendi gelişimi hakkında farkındalık sağlayabilmesi için bireyin kendisine bilgi sunmasıyla önem teşkil etmektedir.

1.4. Varsayımlar:

Araştırmaya katılım gösteren katılımcıların Kişisel Bilgiler Formu, Anne–Baba Tutumları Ölçeği, Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi Ölçeklerine dürüst ve içten cevaplamalar yaptıkları varsayılmaktadır.

Kullanılan ölçme araçlarının belirlenen nitelikleri ölçmede yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmada belirlenen örneklemin evreni temsil edebildiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

Bu araştırmadan edinilmiş bulgular Gaziantep ili, Şahinbey ilçesindeki Anadolu liseleri öğrencileri ile sınırlıdır.

Bu araştırmadan edinilmiş bulgular hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne-Baba Tutumları Ölçeği”, ”Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği”, “Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği” ve “Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği” nin ölçmüş olduğu niteliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar:

Tutum: Bireyin belirli kişi, grup veya olaylarla ilgili düşünce ve tepkilerini açıklayan geçici olmayan yargısal yönelim olarak tanımlanabilir (Budak, 2000).

Anne – Baba Tutumu: Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri devamlı ve organize yaklaşım, davranışlar bütünüdür (Yavuzer, 2016).

Algılanan Anne-Baba Tutumu: Çocukların, ebeveynlerin sergilediği tutum ve tepkileri anlamlandırma şekli, bunlara yönelik algılarıdır (Yavuzer, 2005).

Öz-Yeterlik: Bireylerin hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri durumlara ne kadar etkili tepki verebileceklerine dair kendilerine yönelik yargılarıdır (Bandura, 1982).

Akademik Öz-Yeterlik: Bireylerin akademik sorumluluklarını başarılı şekilde gerçekleştirebileceklerine, akademik hayatlarında karşılaşılabilecekleri sorunları aşabileceklerine yönelik sahip oldukları inançtır (Schunk, 1991).

Sosyal Karşılaştırma: Bireylerin kendisinde var olan özellikleri çevresindeki kişilerle karşılaştırması, karşılaştırma yaptığı kişilerdeki özelliklerin ne kadarının kendisinde var olduğunu tespit edip değerlendirmesidir (Wood, 1996).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde anne-baba tutumları, akademik öz-yeterlik, akademik sosyal karşılaştırma ve bunlarla ilişkili kavramlarla ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Çocuk yetiştirme kavramı genel anlamda, çocuğa yöneltilen tutumların, davranışların ve beklentilerin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993).

Darling ve Steinberg (1993) sosyalleşme sürecini daha iyi anlamak adına anne babalık tarzları ile uygulamaları arasında bir ayrım yapılmasının önemini vurgulamaktadırlar. Bu araştırmacılar anne-babaların çocuk yetiştirme tarzını, ‘çocukların içinde yetiştiği duygusal iklim’ şeklinde tanımlarken anne babalık uygulamalarını ‘çocukların sosyalleşme sürecinde başvurulan belirli davranışlar’ olarak tanımlamaktadırlar.

2.1. Anne - Baba Tutumları:

Bireylerin sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterebilmelerinde aile iklimi, aile içi iletişim ve ebeveyn tutumlarının önemli bir yeri vardır. Ebeveyn tutumları, anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutum, davranış ve beklentilerin tümü olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2000). Çocukluk döneminde ebeveynlerle geliştirilen iletişim ve karşılıklı ilişki, bireyin ileriki hayatında çevresine karşı sergileyeceği davranışlar üzerinde de etkiye sahiptir. Bu durum bireyin sosyalleşmesi ve psikolojik olarak sağlıklı bir gelişim göstermesinde temel unsurlardandır (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). Ayrıca anne baba tutumları, bireyin yaşadığı dünyaya dair

temel inançlarının oluşmasında önemli bir etmendir (Karancı vd., 2011). Anne babaların birbirlerine yönelik tutumları da çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları ve çocuğun kendilik algısını etkileyecek yapıdadır (Yavuzer, 2007). Bu sebeple ebeveyn davranışlarındaki farklılıklar ebeveyn tutumlarında ve çocukların algıladığı aile ikliminde de farklılıklar oluşturacaktır (Kulaksızoğlu, 2001).

Freud psikoanalitik yaklaşımla anne baba tutumları ile ilgili 0-6 yaş arasındaki döneme vurgu yapmıştır. Çocuğun bu dönemde ebeveynlerinden göreceği yetiştirilme tutumları kişilik gelişimini büyük ölçüde şekillendirecektir. Freud'a göre çocuğun psiko-seksüel gelişimi üzerinde anne babanın çocuğa karşı sergilediği davranışlar, disiplin anlayışı, aile iklimi oldukça önemlidir (Corey 2007). Erikson da anne baba tutumları ile ilgili ailede görülen 'sevgi' ye vurgu yapmıştır. Erikson'un gelişim dönemleri sınıflamalarının özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde ailede ihtiyaçların karşılanması, ebeveynlerden algılanan ilgi ve sevgi düzeyi üzerinde durulmuştur. Bu dönemlerde ebeveynlerden destek ve sevgi göremeyen çocukların, sonraki gelişim dönemi evrelerinde sorun açığa çıkma ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Corey, 2007).

Davranışçı görüşe sahip araştırmacılar ise ebeveyn tutumlarını sergilenen anne baba davranışlarına göre ayırmanın gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar anne babaların ev içinde çocuğa karşı sergiledikleri tavırların, çocuğun öğrenme ve kişilerarası ilişkilerini şekillendirip sosyalleşme sürecine etkide bulunduğunu belirtmektedir. Öğrenmeyi esas alan bu süreçte de ebeveynin bütün hareketleri çocuk için model teşkil etmektedir (Darling ve Steinberg, 1993).

Ebeveyn tutumlarının birey üzerindeki etkisiyle ilgili farklı yaklaşımlar farklı görüşler belirtse de her birinde bu etkinin varlığı üzerinde durulmuştur. Ebeveyn tutumlarının birey üzerindeki etkisi yorumlanırken farklı görüşler mevcut olduğu gibi ebeveyn tutumlarının sınıflandırılıp ayrıştırılmasında da farklı görüşler mevcuttur.

Anne-baba tutumlarındaki farklılaşmalarla ilgili Baumrind'in okul öncesi çağındaki küçük çocuklarda gerçekleştirdiği araştırmalar ve ebeveyn gözlemleri doğrultusunda yaptığı ebeveyn tutumu sınıflamaları bu alandaki önemli ve öncü çalışmalardandır. Baumrind ebeveyn tutumlarını 'otoriter', 'demokratik(yetkili)' ve 'izin verici' olarak üç başlıkta sınıflandırmıştır. Demokratik tutumda ebeveynler,

sabırlı ve ilgilidirler. Ebeveynler çocuğa karşı destekleyici bir yaklaşım sergileyerek hayatıyla ilgili harekete geçmeye teşvik ederler. Otoriter tutumda ebeveynler, kural koyucu ve sınırlayıcıdır. Ebeveynler çocuğun kendi belirledikleri standartlara ulaşması konusunda katı bir yaklaşım sergilerler. İzin verici tutumda ebeveynler, düşük düzeyde ilgili ve düşük düzeyde duyarlılığa sahiptirler. Ebeveynler çocuğa karşı yüksek bir beklentiye girmedikleri için çocuğun gelişimine karşı da daha ilgisiz bir yaklaşım sergilerler (Baumrind, 1978). Yetkili ebeveyn tutumlarının bireyin ileriki yaşamında daha iyi sosyal ilişkiler geliştirebilmesinde, kendi kendine yetebilmesinde, sorumluluk sahibi bir kişilik geliştirebilmesinde pozitif etkiye sahip olduğu savunulmaktadır (Baumrind, 1991).

Maccoby ve Martin (1983), ebeveyn tutumlarını ‘ilgi-kabul/duyarlılık’ ve ‘talepkarlık’ olarak iki başlık altında sınıflandırmışlardır. Bu sınıflamalar içindeki ebeveyn tutumları ‘demokratik’, ‘otoriter’, ‘izin verici/müşahadekar’ ve ‘izin verici/ihmalgar’ stiller olarak belirtilmiştir. İlgili ve duyarlı ebeveynler çocuğa karşı destekleyici tutum geliştirmektedirler. Talep eden ebeveynler ise çocuk üzerinde kontrol sağlayan, standartlar belirleyen bir tutum oluşturmaktadırlar.

Yavuzer’e (2007) göre anne babalar genellikle kendi ebeveynlerinden öğrendikleri şekilde bir tavır geliştirmektedirler. Ebeveynler farkında olmasalar dahi çocukluk dönemlerinde kendilerine uygulanan baskı ve kısıtlamaları kendi çocuklarına da yansıtabilmektedirler. Yavuzer’e göre ‘demokratik/destekleyici’, ‘otoriter/baskıcı’, ‘koruyucu’, ‘gevşek’, ‘kararsız/dengesiz’ ve ‘kayıtsız/ilgisiz’ olmak üzere 6 tane ebeveyn tutumu sınıflanmaktadır. Farklı ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen çocukların farklı kişilik özellikleri geliştirebildiği savunulmaktadır. Genel itibarıyla bakıldığında destekleyici tutumla yetişen bireylerin daha özgüvenli, sorumluluk sahibi bireyler olabildiği; diğer tutumlarla yetişen bireylerin dolaylı veya doğrudan bu yetiştirme tarzlarından olumsuz etkilenebildiği ifade edilmektedir.

Kuzgun’a (1999) göre ebeveyn tutumları ‘demokratik’, ‘koruyucu-istekçi’, ve ‘otoriter’ olarak üç gruba ayrılmaktadır. Demokratik tutumda ailelerin bireye destekleyici ve fikirlerine saygı duyulan bir ortam sağladığı ifade edilmektedir. Otoriter ve koruyucu tutumda ise ailelerin bireye karşı engelleyici bir konumda olduğu ifade edilmektedir.

Alanyazında ebeveyn tutumları ile ilgili pek çok farklı görüş ve farklı sınıflama mevcuttur. Aşağıda genel anlamda belli ebeveyn tutumları açıklanmıştır.

2.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu:

Çocukların sağlıklı kişilik gelişiminde en etkili ve en uygun tutumdur. Demokratik ebeveynler çocuklarına karşı destekleyici ve samimi bir ilişki kurmaktadır. Demokratik ebeveynler çocukları için yüksek beklentiler taşırlar ve bu beklentilerle ilgili onları teşvik ederek bağımsızlıkları üzerinde dururlar (Baumrind, 1978). Ebeveynler çocuğun bireyselliğinin farkındadır, çocuğun belli sınırlar içinde sorumluluk almasına ve yeteneklerini keşfetmesine izin verirler (Baumrind, 1966). Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğun özerk bir birey olabilmesine destek verirler. Ayrıca ebeveynler disiplini, engelleyici bir tavır sergilemeden gereken sınırları çizerek ılımlı bir şekilde sağlarlar (Sümer, 2012). Demokratik ebeveynlere sahip çocuklar sevgi, ilgi ve destek gördükleri bir ortamda büyürler. Bu ebeveynler çocuğun kendi kararlarını alabilmesine, sağlıklı ve bağımsız bir kişilik geliştirmesine özen gösterirler (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005).

Ebeveynleri tarafından sevgi, saygı, ilgi gören kendilerine tutarlı ve net mesajlar verilen çocuklar gelişimlerini daha sağlıklı sürdürürler ve yetişkinlik dönemlerinde farkındalığı yüksek bireyler olmaya daha yatkın olurlar (Özdoğan, 2000). Demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen çocuk bu dönemde kendini çekinmeden ifade edebildiği, deneyimlemekten korkmadığı ve dengeli duygusal destek gördüğü için yetişkin bir birey olduğunda da iletişime açık, çevresiyle sağlıklı etkileşim kurabilen, özgüvenli bir kişiliğe sahip olabilme imkanı yakalar (Baran, 2016).

2.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu:

Otoriter ebeveynler çocuklarına karşı katıdır, onlardan itaat beklerler ve uygunsuz istenmedik davranışlara karşı toleransları düşüktür. Otoriter tutuma sahip ebeveynler katı kural koyucu, emir veren, baskı uygulayan bir tavır sergilemektedirler. Bu tutuma sahip ebeveynler koydukları kurallara çocuk tarafından sorgulanmadan uyulmasını ve kendi belirledikleri standartlara çocuğun

ulaşmasını oldukça önemserler (Baumrind, 1978). Otoriter tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının davranışlarını şekillendirici, denetleyici bir tavır sergilerler. Bu tutuma sahip ebeveynler için disiplin oldukça önemlidir ve kurallara uyulmadığında cezayı kullanmaya yatkındırlar (Yavuzer, 2007).

Otoriter ebeveyn tutumu ile yetiştirilen çocuklar yetişkinlik dönemlerinde özgüven problemi yaşayabilirler. Çocukluk dönemleri boyunca ebeveynlerin belirlediği kurallara koşulsuz uyması gerektiğinden ve itiraz etme davranışı ailede kabul görmediğinden çocuklar, daha sonraki yaşlarında da kendini ifade etmede sorun yaşayabilmektedirler (Tuncer, 1980).

2.1.3. İzin Verici Anne-Baba Tutumu:

İzin verici ebeveynler çocuklarına karşı çok düşük beklentiye sahiptirler. Çocukların davranışlarına karşı ilgisiz, umursamaz bir tavır sergilemektedirler. Bu ebeveynler katı kurallar ve sınırlar koymazlar. İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocuğun davranışları üzerinde denetim kurmaya çalışmazlar, çocuğun kendi davranışlarını planlamasına ve şekillendirmesine izin verirler (Baumrind, 1978).

İzin verici tutuma sahip ebeveynler çocuğa kabul edici, rahat bir ortam oluştururlar aynı zamanda çocuğa karşı beklentileri düşüktür (Sümer, 2012). İzin verici ebeveynler çocuğun isteklerine karşı kabul edici ve çocuğu serbest bırakan bir tutum benimsediklerinden bu ortamda yetişen çocuk yetişkin bir birey olduğunda sorumluluk bilinci kazanmakta zorlanabilmektedir (Tuncer, 1980).

2.1.4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu:

Aşırı koruyucu ebeveynler çocuk merkezli bir aile ortamı oluştururlar. Çocuğun isteklerini karşılamak, onu korumak temelde oldukça önemli görülür (Semerci, 2007). Aşırı koruyucu tutum ile yetiştirilen çocuk yetişkin bir birey olduğunda kendi kararlarını almakta, bağımsız hareket etmekte zorlanabilmektedir. Bu durum bireyin sosyalleşme ve topluma adapte olma süreçlerine de olumsuz şekilde etki edebilir (Kuzgun, 1995).

2.1.5. İlgisiz Anne-Baba Tutumu:

İlgisiz tutuma sahip ebeveynler çocuğun istek ve ihtiyaçlarına kayıtsız kalmaktadırlar. İlgisiz ebeveynler, çocuğa karşı kontrol sağlamaya çalışmazlar ve ona karşı duyarsızdırlar (Özerk, 2019). İlgisiz ebeveyn tutumuyla yetiştirilen çocuklar çevresine karşı güven ve yakınlık geliştirmekte zorlanırlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

2.1.6. Tutarsız Anne-Baba Tutumu:

Tutarsız tutuma sahip ebeveynler çocuğa uyumsuz mesajlar vermektedir. Ebeveynler bazı zamanlarda kabul edici tavır sergilerken bazı zamanlarda daha baskıcı bir tavırda hareket ederler. Ebeveyn kendi davranışlarıyla veya diğer ebeveynin davranışlarıyla çelişkiye düşmektedir. Ebeveynlerin sergilediği bu kararsız tavır çocukta kafa karışıklığına yol açmaktadır (Yörükoğlu, 1996). Bu tutum ile yetiştirilen çocuklar kişilik gelişim sürecinde dengesizlik ve ikilemler yaşayabilir. Bunun sonucunda çocuklar da kararsız, kendi içinde çatışma yaşayan bir yetişkin haline gelebilmektedirler (Yavuzer, 2007).

2.1.7. Reddedici Anne-Baba Tutumu:

Reddedici tutuma sahip ebeveynler çocuğa karşı soğuk, kötü yanlarının üzerinde durup bunları vurgulayan ve olumlu bir tavır sergilememe eğilimindedirler. Bu tutumla yetişen bireyler sevgi ortamından uzak yetiştikleri için duygusal ve psikolojik yönden zedelenmiş olabilmektedirler (Çağdaş ve Seğer, 2002).

2.1.8. Mükemmeliyetçi Anne-Baba Tutumu:

Mükemmeliyetçi tutuma sahip ebeveynler çocuğa karşı yüksek beklenti içindedirler. Bu beklentiler ebeveynlerin çocuğun istek ve ihtiyaçları yerine kendi önceliklerini koymalarına neden olabilmektedir. Ebeveynlerin yüksek beklentileri sonucunda çocukta baskı oluşabilmektedir (Aydın, 2002).

2.2. Yeterlilik:

Yeterlilik, bireyin herhangi bir sorunu veya problemi çözüme kavuşturabilmesi için gereken beceri, bilgi ve kapasitenin tamamı olarak tanımlanmaktadır (White, 1963). Yeterlilik sadece bireyin doğuştan sahip olduğu kapasite değil aile ve toplumla etkileşimi sonucu öğrenmiş olduğu bilgi, yetenek ve davranışları da kapsamaktadır (Alex, 1991).

2.2.1. Öz – Yeterlik:

Sosyal öğrenme kuramının önemli kavramlarından olan öz-yeterlik tabirini Bandura ilk defa "self-efficacy" olarak kullanmıştır. Bireylerin herhangi bir konuda başarı elde edebilmek için gereken düzenlemeleri yapıp bunları davranışa dönüştürebileceğine yönelik inancı olarak ifade edilebilir (Bandura, 1997). Bireyin kişisel gelişiminde öz yeterlik önemli bir etkidir. Öz yeterlik kavramı bireyin çevreyle etkileşiminden, aile, okul, arkadaş gibi faktörlerden etkilenmektedir (Schunk ve Meece, 2006).

2.2.2. Öz - Yeterlik İnancı:

Öz-yeterlik inancı; duygu, düşünce ve motivasyonu kapsar. Bireyin harekete geçme isteği, bilgi ve becerilerinin tümü ile ilişkilidir. Bireyin öz yeterlik inancını psikolojik ve fiziksel olarak hazır olma durumu, daha önce deneyimlenmiş başarılar, çevreden gözlenen davranışlar ve sözel ikna etkilemektedir. Bandura'ya göre bireyin öz-yeterlik inancı, davranışları üzerinde şekillendirici etkiye sahiptir. Bireyin öz-yeterlik inancı ne kadar yüksekse onun bir işe karşı kendini motive etme, başarı için çaba harcama, engellere karşı direnme ve olumsuzluklar sonrasında da devam edebilme ihtimali o kadar yüksektir (Bandura, 1977-1997).

Öz-yeterlik inancı, bireyin yaşamı boyunca onun üzerinde etkisi sürecektir. Bireyin sorunlarla başa çıkabilme düzeyini, elde ettiği ve edebileceği başarıları etkilemektedir (Greenstein, 2000). Öz-yeterlik inancı bireyin problem çözme beceri ve stratejilerini, olaylara karşı geliştirdiği duygusal tepkileri de etkilemektedir. Öz-yeterlik inancı yüksek olan bireyler olumsuz ve aşılması güç olaylar karşısında öz-yeterlik inancı düşük olan bireylere göre daha güçlü durur.

sorunun çözümü için daha aktif hareket edebilmektedirler (Kaptan ve Korkmaz, 2002).

Öz-yeterlik inancı, bireyin farklı şartlar altında sahip olduğu becerileri kullanabilmesi ve becerilerini sergileyebilme noktasında yeteneğine olan inancı; bireyin mevcut yetenek ve kapasitesi değil kendinde mevcut olduğunu düşündüğü yapabilme gücü ve buna yönelik algısıdır (Kurbanoğlu, 2004; Bartel, 1989).

Zimmerman (1995), öz-yeterliğin ‘akademik’, ‘sosyal’ ve ‘duygusal’ olarak üç farklı işleyiş alanının olduğunu ifade etmiştir. Birey bu üç farklı alanda farklı şekilde kendine yönelik yeterlik inancı geliştirebilmektedir. Bireyin bir alandaki öz-yeterlik algısı diğer alanlarda kendini yeterli görme durumundan farklılaşabilmektedir.

2.2.3. Akademik Öz – Yeterlik:

Akademik öz-yeterlik, bireyin akademik anlamda kendisine koyduğu hedeflere ulaşabilmek için planlama ve düzenleme yapabilme becerisidir (Bandura vd., 1999). Akademik öz-yeterlik, bireyin akademik alanda bir işi etkili bir şekilde sonuçlandırma, başarı elde edebilmeye dair kendisine duyduğu inançtır (Chun ve Choi, 2005). Bireylerin akademik öz-yeterlik düzeyleri onların başarı göstermeye yönelik gösterecekleri yoğun çaba ve mücadeleye, olumsuz şartlarda sergileyecekleri tutum ve davranışlara etki etmektedir (Pajares ve Miller, 1997).

Öz-yeterlikte olduğu gibi akademik öz-yeterlikte de bireyin akademik öz-yeterlik düzeyi arttıkça problem çözme becerisinin ve zorlukla mücadele düzeyinin arttığı görülmektedir. Akademik öz-yeterlik düzeyi yüksek olan bireyler akademik alandaki güçlükler karşısında hemen pes etmezler ve bu konularda etkili çözüm yollarını bulup uygulamaya çalışırlar. Bu durum da bireyin akademik başarı ve istikrarına olumlu etki sağlamaktadır (Millburg, 2009). Ayrıca akademik öz-yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin kendilerini yeterli görecekları yeni alan arayışına girme ihtimalleri de yükselmektedir (Bandura, 1990).

2.3. Sosyal Karşılaştırma:

“Sosyal karşılaştırma” kavramını ilk defa Leon Festinger kullanmıştır. Festinger’e (1954) göre bireyin kendini değerlendirmeye, kendiyle ilgili fikir sahibi olmaya yönelik doğuştan gelen bir ihtiyacı mevcuttur. Bireyin kendi yetenek ve fikirlerini değerlendirebileceği objektif standart ölçütler olmadığından birey değerlendirmeyi kendini çevresindekilerle karşılaştırarak, onlara göre durumunu ve konumunu tespit etmeye çalışır. Birey kendi yetenekleri, becerileri, özellikleri hakkında fikir oluştururken kendini diğerleriyle karşılaştırarak değerlendirmede bulunur. Festinger’e göre birey, doğru ve gerçekçi tespitlerde bulunmak adına karşılaştırma yaparken kendine benzer niteliklere sahip bireyleri tercih etmektedir.

Festinger (1954) birey karşılaştırma yaparken kendine benzer bireyleri tercih eder görüşünü savunsa da Wills’e (1981) göre birey kendini, kendinden daha düşük konumda ve yapıda gördüğü bireylerle daha çok karşılaştırmaktadır. Wills’e göre birey kendini, kötü durumda olduğunu düşündüğü bireylerle kıyasladığında bireyin öznel iyi oluşu da artma eğilimi göstermektedir.

Festinger (1954), bireylerin kendilerine benzer durumdaki kişilerle sosyal karşılaştırma yapmaya yakın olduğunu; Wills (1981), bireylerin kendinden daha aşağıda olduğunu düşündüğü bireylerle sosyal karşılaştırma davranışı sergilediğini ifade etmektedir. Wheeler (1966) da bireylerin, kendinden yukarıda ve daha üstün gördüğü bireylerle sosyal karşılaştırma davranışı gösterdiği görüşünü savunmaktadır.

Sosyal karşılaştırma, birey için ayrıca sosyal olarak etkin olma ve insanlarla etkileşim içinde olmayı da etkilemektedir. Birey sahip olduğu fikirlerin doğruluğunu başka insanların fikirleriyle karşılaştırarak belirler (Gordon, 1966). Hatta birey kendini, fikirlerini, duygularını, yeteneklerini değerlendirebileceği nesnel ölçütlerin mevcut olduğu durumlarda bile kıyaslamaya başvurabilmektedir. Birey objektif standartlar olduğunda dahi kendi durumunu değerlendirirken çevresindekilere göre karar verebilmektedir. Bireyin öz-yeterlik inancı üzerinde de belirlenen objektif ölçütlerden çok çevresindekilere kıyasla bulunduğu konumun önem arz ettiği görülmüştür (Klein, 1997).

Sosyal karşılaştırma olgusu hakkında inceleme ve değerlendirme yapan araştırmacılar bireyin sosyal karşılaştırma dürtüsüne etki eden birçok durum tespit etmişlerdir. Ancak genel itibarıyla üzerinde durulan ve önemli görülen dört unsur

olduğu belirtilmektedir. Bu dört unsur; ‘bireyin kendini değerlendirme ihtiyacı’, ‘bireyin kendini geliştirme ihtiyacı’, ‘bireyin benliğini yüceltme ihtiyacı’ ve ‘diğerleriyle ilişki kurma ihtiyacı’ olarak tanımlanmaktadır (Taylor vd., 1996).

2.3.1. Sosyal Karşılaştırmaya Etki Eden Unsurlar:

2.3.1.1. Kendini Değerlendirme İhtiyacı:

Bireyin sosyal karşılaştırmaya başvurmasının en önemli nedenlerinden biri kendisiyle ilgili fikir sahibi olmak, kendi sahip olduğu özellikleri tespit edebilmektir. Benlikleri hakkında doğru bilgi edinmek birey için önemli olduğundan kendilerini diğerleriyle karşılaştırma yolunu tercih edebilmektedirler (Festinger, 1954). Sosyal karşılaştırma yaparak kendisiyle ilgili değerlendirmede bulunan bireye en çok bilgi sağlayacak kişiler kendisine en çok benzeyen kişiler olmaktadır (Bilgin, 2007).

2.3.1.2. Kendini Geliştirme İhtiyacı:

Bireyin sosyal karşılaştırmaya başvurabildiği başka bir etken de kendini geliştirme ihtiyacıdır. Birey kendini geliştirme, potansiyelini yükseltme isteğinde olduğu durumlarda kendinden daha iyi olarak kabul ettiği bireylerle kıyas yapabilmektedir. Birey beceri ve başarı olarak kendinden üstte gördüğü kişilerle karşılaştırma yaparak kendindeki eksikleri görebilmekte ve kendini geliştirme sürecinde nasıl bir yol izleyebileceği hakkında bilgi edinmektedir (Bilgin, 2006). Ancak kendinden daha iyilerle karşılaştırma yapma bazı bireylerde harekete geçme cesaretini olumsuz etkileyebilmekte veya bireyde kendinden iyileri kıskanma gibi bir duruma sebebiyet verebilmektedir (Wheeler ve Miyake, 1992).

2.3.1.3. Benliğini Yüceltme İhtiyacı:

Birey sosyal karşılaştırmaya kendinin daha iyi, diğerlerinden daha başarılı ve yeterli olup olmadığını görebilmek için de başvurabilmektedir. Birey kendisiyle benzer niteliklere sahip veya kendinden daha aşağı konumda, daha aşağı beceri ve başarı düzeyinde kişilerle karşılaştırma yaparak sahip olduğu nitelikleri yüceltebilmektedir (Bilgin, 2007). Birey kendini yetersiz veya başarısız görme ihtimali olan benlik

değeriyle ilgili olumsuz durumlar ortaya çıktığında benliğini koruma ve güçlendirme ihtiyacı duyarak sosyal karşılaştırmaya başvurabilir. Böyle durumlarda kendine yönelik olumlu bir fikir edinme ve onu koruma, benliğini güçlü algılama isteğiyle birey kendini diğerleriyle karşılaştırabilmektedir (Teközel, 2007).

2.3.1.4. İlişki Kurma İhtiyacı:

Bireyin sosyal karşılaştırma yaptığı başka bir önemli ihtiyaç da diğerleriyle ilişki kurma durumudur. Birey sadece kendiyile ilgili fikir oluştururken, öznel kapasitesini anlamlandırmaya çalışırken değil kendisini toplumun bir parçası olarak değerlendirirken de sosyal karşılaştırmaya başvurabilmektedir. Çevresindekilerle etkileşiminde ortak özelliklerini test ederken veya topluluğun bir parçası olarak kendini değerlendirirken de sosyal karşılaştırma yapmaktadır (Taylor, 2007).

Yani birey sosyal karşılaştırmaya, farklı durumlarda ve farklı ihtiyaçlar doğrultusunda başvurabilmektedir. Birey kendisini; kendinden daha iyi, kendinden daha kötü veya kendisiyle benzer durumda gördüğü kişilerle karşılaştırabilmektedir.

Sosyal karşılaştırma, bireyin kendini değerlendirme durumuna göre farklılaşmaktadır. Sosyal karşılaştırma yukarı, aşağı ve yanal yönde olabilmektedir (Festinger, 1954).

2.3.2. Yukarı Yönde Sosyal Karşılaştırma

Yukarı yönlü sosyal karşılaştırma, bireyin kendinden daha iyi seviyede gördüğü bireylerle kendini karşılaştırma durumudur (Wheeler, 1966). Birey, performansı ile ilgili karşılaştırma yaparken daha çok yukarı yönde sosyal karşılaştırmaya başvurmaktadır. Yukarı yönde karşılaştırma yaptığı durumlarda birey kendini geliştirmeye, daha fazlası ve iyisi için çabalamaya yatkınlık göstermektedir (Festinger, 1954). Yukarı yönde karşılaştırmada birey kendinden daha iyi konumda değerlendirdiği kişilerle kendini karşılaştırarak onlardan ilham alabilmektedir. Ancak aynı zamanda yukarı yönde sosyal karşılaştırma sonucunda kişi olumsuz duygulara kapılıp performansı ile ilgili yılgınlık gösterebilmektedir (Gordhjin ve Stapel, 2006). Bu sebeple yukarı yönde sosyal karşılaştırma kişinin öznel iyi oluşu üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir. Yukarı yönde sosyal karşılaştırmının olumsuz etki

oluşturması konusunda bireyin benlik saygısı önemli bir kriterdir. Yüksek benlik saygısına sahip bireyler benlik saygısı düşük bireylere göre yukarı doğru sosyal karşılaştırmanın doğurabileceği olumsuz duygusal sonuçlardan daha az etkilenmektedirler (Wheeler ve Miyake, 1992).

2.3.3. Aşağı Yönde Sosyal Karşılaştırma

Aşağı yönde sosyal karşılaştırma, bireyin kendinden daha aşağı vaziyette gördüğü kişilerle kıyaslama yapmasıdır. Birey, kendinden kötü durumda gördüğü kişilerle kendini karşılaştırdığında kendini daha iyi hissetme ihtimalini arttırmış olmaktadır. Çünkü bireyin mevcut seviyesi ne olursa olsun kendinden kötü kabul ettiği bireyler olduğunu bildiğinde kişi kendi durumunu daha iyi görebilmektedir. Aşağı yönde sosyal karşılaştırma bireyin özgüvenine ve öznel iyi oluş seviyesine pozitif yönde etki edebilmektedir, bireyin benlik saygısını yükseltme ihtimali bulunmaktadır. Ancak bazen birey kendinden kötü durumdaki bireylerle yaptığı kıyas sonrasında bu karşılaştırmayla ilgili suçluluk duyabilmektedir veya kendi mevcut durumunun kötüye gitme ihtimalinde karşılaştırma yaptığı kişilere benzeyeceğine dair umutsuzluk yaşayabilmektedir (Wills, 1981).

2.3.4. Yanal Yönde Sosyal Karşılaştırma

Yanal yönde sosyal karşılaştırmada birey kendini, mevcut durumu itibarıyla kendisine benzer yapı ve nitelikte olan kişilerle karşılaştırmaktadır. Sosyal karşılaştırmaya yönelik ortaya atılan ilk görüşlerde de bireyin karşılaştırma tercihinin öncelikle kendine benzer bireylerden yana olduğu savunulmuştur (Festinger, 1954). Birey çevresinde tanıdığı, yapı ve özelliklerini bildiği bireylerle yatay yönlü karşılaştırma yapma eğilimindedir. Bu bireylerle özelliklerini benzer kabul ettiğinden onların durumuyla kendi durumu arasındaki paralel gidişatı değerlendirmektedir ve onlara göre sahip olduğu konumu sorgulama eğilimindedir (Wheeler ve Miyake, 1992). Bunun dışında birey endişeli olduğu, kendiyle ilgili olumsuz bir algıya kapıldığı zamanlarda da kendisine benzer durumda gördüğü bireylerle karşılaştırma yapmaya daha yatkındır (Wood, 1989).

2.3.5. Akademik Sosyal Karşılaştırma

Akademik sosyal karşılaştırma, bireyin kendini diğerleriyle olan kıyasının akademik kısmını ifade etmektedir. Bireyin akademik anlamda yaptığı sosyal karşılaştırmalara işaret etmektedir. Alanyazında yaygın bir ifade olmayan akademik sosyal karşılaştırma kavramı, bireylerin kendi akademik gelişimlerini diğerleriyle karşılaştırmaya yatkınlığı doğrultusunda önemli bir boyut olarak ayrıca ele alınıp incelenmiştir. Akademik sosyal karşılaştırmada da sosyal karşılaştırmada olduğu gibi Festinger'in (1954) vurguladığı yukarı, yanal yönde sosyal karşılaştırma ve Wills'in (1981) savunduğu aşağı yönde sosyal karşılaştırma kavramları temel alınmaktadır (Tıraş, 2021).

2.4. Konu ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

2.4.1. Anne-Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar:

2.4.1.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar:

Steinberg ve arkadaşları (1989) ebeveyn tutumlarının psikososyal olgunluk ve akademik başarı ile olan ilişkisini incelemişlerdir. Ergenlerle yapılan bu araştırmayla demokratik ebeveyn tutumlarının bireyin psikososyal olgunluğuna ve akademik başarı düzeyine pozitif yönde etki ettiği tespit edilmiştir. Demokratik bir tutumla yetiştirilen bireylerin kendi kararlarını özgürce alabilme, mantıklı ve sağlıklı bir kişilik geliştirebilme ihtimalinin diğer tutumlarla yetiştirilen bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Cummings ve Davies'in (1996) yaptıkları çalışmayla demokratik ve kabul edici ebeveyn tutumları ile yetiştirilen bireylerin diğer ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilenlere göre daha etkili duygu düzenleme davranışı sergileyebilmekte olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmayla ebeveyn tutumlarının bireyin duyguları ve duygu kontrolü üzerindeki etkisi görülmüştür.

Edwards (2002) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn tutumları ile umut arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmayla demokratik ebeveyn tutumlarının, bireyin hedefe ulaşmaya yönelik umut düzeyine pozitif etki ettiği tespit edilmiştir.

Yetiştirilirken ebeveynleri tarafında bağımsızlığı ve başarıları desteklenen bireylerin hedeflerine ulaşma ihtimaline daha sıcak baktıkları söylenebilir.

Spera (2005) ergenlerle yaptığı araştırmada ebeveynlik tutum ve uygulamaları ile okul başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada diğer araştırmalarla da örtüşecek şekilde demokratik ebeveyn tutumunun çocuğun okul başarısına pozitif yönde etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Roelofs ve arkadaşları (2006) yaptıkları araştırmada ebeveyn tutumları ile psikolojik iyi oluş arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmayla aileden ilgi ve destek görerek yetiştirilen bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kashahu ve arkadaşları (2014) yaptıkları araştırmada ebeveyn tutumları, ebeveynlerin sahip olduğu bazı demografik özellikler ve çocukların akademik başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmayla demografik özellikler bakımından eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarını daha çok demokratik ebeveyn tutumuyla yetiştirdiği tespit edilmiştir.

Mcneal tarafından (2014) yapılan bir çalışmada ebeveyn katılımının çocuğun akademik başarısına etkisi incelenmiştir. Ebeveyn-çocuk ve ebeveyn-okul katılımı gibi oluşumların öğrencinin tutumlarını etkilediği ve bu etkinin akademik başarıya da yansıtıldığı görülmüştür.

Otani tarafından (2020) yapılan bir çalışmada da yine ebeveyn katılımının akademik başarıya etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada ebeveyn katılımı ile akademik başarı arasındaki ilişkiye çocuğun tutumlarının aracı olarak etki ettiği görülmüştür. Çocuğun derse ve konuya yönelik tutumları, akademik olarak istekliliğinin akademik başarıya etki edebildiği görülmüştür.

Affuso ve arkadaşlarının (2023) yaptığı bir araştırmada öğretmen desteği ve ebeveyn denetiminin öğrencinin akademik performansına etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada ebeveyn ve öğretmenlerin akademik performansla oluşturduğu ilişkide bireyin motivasyon ve öz-yeterliklerinin aracı şekilde etki sağladığı da görülmüştür. Birey algıladığı tutum ve destekle kendini motive etmeye, yeterli görmeye başladığında bu durum akademik performansına da etki etmektedir.

2.4.1.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar:

Ebeveyn tutumları üzerine Kuzgun (1973) yaptığı araştırmada çocuğun demokratik ebeveyn tutumuyla yetiştirilmesinin sağlıklı bir kişisel gelişim göstermesine yardımcı olacağını tespit etmiştir. Otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumunun ise çocuğun kişisel gelişiminde olumsuz etkiler yaratabileceğini tespit etmiştir. Ayrıca demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylerin kendini gerçekleştirme düzeyi konusunda ilgisiz ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylere göre daha ileride olduğu görülmüştür.

Güneysu ve Bilir (1988) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ebeveyn tutumlarının kendini kabul düzeyine etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylerin kendini kabul düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Eldelekliolu (1999) ebeveyn tutumları ve karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmayla demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylerin otoriter ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylere göre daha fazla bağımsız ve mantıklı karar verebildikleri tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada demokratik ebeveyn tutumunun bireye kendi kararlarını alma ve özerk hareket etme konusunda olumlu etki edebildiği tespit edilmiştir.

Yılmaz (1999) tarafından lise ve üniversite öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada demokratik veya ilgili ebeveyn tutumuyla yetiştirilen bireylerin otoriter tutumla yetiştirilen bireylere göre yaşam kalitesinin pozitif yönde etkilendiği belirtilmiştir.

Arcan (2006) ergenlerle yaptığı araştırmada algılanan ebeveyn tutumlarıyla akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmayla ebeveynlerden algılanan demokratik tutumun bireylerin akademik başarısına pozitif etki ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada ebeveynin çocuğu özerk bir tavırla yetiştirmesinin de akademik başarıyı arttırabildiği belirtilmiştir.

Tunç ve Tezer (2006) ergenlerle yaptıkları araştırmada ebeveynlik stilleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmayla otoriter ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylerin benlik saygısının diğer ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilenlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmayla otoriter

ebeveyn tutumdaki baskıcı ve çocuğun fikirlerini göz ardı eden davranışların çocuğun benlik saygısına olumsuz yansıtılabileceği görülmüştür.

Erbil ve arkadaşlarının (2006) yaptığı bir başka araştırmada da demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen, ailede fikirlerini özgürce dile getirebilen bireylerin benlik saygısının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sarı (2008) ergenlerle yaptığı araştırmada ebeveyn tutumları, akademik başarı ve cinsiyetin iyimser tavırla olan ilişkisini incelemiştir. Bu araştırmada demokratik ebeveyn tutumuyla yetiştirilen bireylerin ilgisiz veya otoriter ebeveyn tutumuyla yetiştirilen bireylere göre daha iyimser bir yapıda oldukları tespit edilmiştir.

Sezer (2010) lise öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada öğrencilerin kendilik algıları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi demografik değişkenler üzerinden incelemiştir. Bu araştırmada öğrencilerin kendilik algıları sosyal karşılaştırma yapma durumları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından demokratik ebeveyn tutumunun da otoriter ebeveyn tutumunun da öğrencilerin kendilik algıları üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu görülmüştür.

Kaya ve arkadaşları (2012) ebeveyn tutumları ile problem çözme becerisi, sosyal kaygı, akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmayla demokratik ebeveyn tutumlarıyla yetiştirilen bireylerin problem çözme becerilerinin ve akademik başarı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca demokratik ebeveyn tutum ile yetiştirilen bireylerin sosyal kaygı düzeylerinin diğer ebeveyn tutumları ile yetiştirilen bireylere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak demokratik ebeveyn tutumunun akademik başarı ve problem çözebilme durumlarına pozitif yönde, sosyal kaygı durumuna negatif yönde etki ettiği belirtilmiştir.

Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013) lise öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini akademik yeterlik, ebeveyn tutumları, stresle başa çıkma becerileri, sınav kaygısı gibi pek çok önemli değişken üzerinden incelemişlerdir. Bu araştırmada ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik ebeveyn tutumunun, tükenmişliğin alt boyutlarından yetkinliği anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada ayrıca ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından koruyucu ebeveyn tutumunun tükenme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür.

Ulukaya ve Bilge (2014) yaptıkları araştırmada ebeveyn tutumları ve aile ortamına göre benlik kavramının akademik erteleme davranışına etkisini incelemişlerdir. Araştırmada, yapılan benzer araştırmalara benzer olarak algılanan ebeveyn tutumunun öğrencilerin akademik erteleme davranışına etki ettiği görülmüştür. Bu araştırmayla ayrıca cinsiyetin de bu ilişkiye etki eden bir değişken olduğu tespit edilmiştir.

Yalnız (2014) yaptığı çalışmada ebeveyn tutumları ile kendini sabotaj ve öz yeterlik inancı arasındaki ilişkiyi cinsiyet, akademik başarı ve bireylerin en uzun süre yaşadıkları yer değişkenleri üzerinden incelemiştir. Bu araştırmada öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile kendini sabotaj davranışı ve öz yeterlik inancı arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından demokratik ebeveyn tutumu ile kendini sabotaj arasında ters ilişki, diğer alt boyutlardan koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumu ile kendini sabotaj düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmüştür. Yapılan bu araştırmada ayrıca ebeveyn tutumları ve öz yeterliğin, cinsiyet ve öğrencinin algıladığı akademik başarısı açısından farklılaşabilmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baylar (2016) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn tutumlarının akademik başarı ve sosyal kaygıya etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada ebeveyninden ilgi algılayan bireylerin özgüvenlerindeki gelişme aracılığıyla akademik başarılarına bir etki oluşabildiği görülmüştür. Bu çalışmada ayrıca ebeveyn kontrol düzeylerinin bireyin sosyal kaygısına da etki ettiği tespit edilmiştir.

Öztürk (2017) yaptığı çalışmada algılanan ebeveyn tutumları ile öğrencilerin sosyal – duygusal öğrenme kabiliyetleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada ebeveyn tutumları ile öğrencilerin sosyal - duygusal öğrenme kabiliyetleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin öğrenme becerileri üzerinde en büyük etkiye sahip olan ebeveyn tutumunun koruyucu ebeveyn tutumu olduğu görülmüştür.

Gölçek (2020) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada anne-baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmayla anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerinde etkili olduğu ve otoriter ebeveyn tutumlarının akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalarla da yüksek düzeyde ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Güleç (2020) tarafından yapılan bir araştırmada anne-baba tutumları ile başarı yönelimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada anne-baba tutumlarının hem yetkinlik beklentisine hem de bireyin başarı yönelimlerine etki etmekte olduğu görülmüştür.

Şam (2020) tarafından yapılan bir çalışmada akademik başarı, anne-baba ve öğretmenlerin akademik katılımı ile akademik öz-yeterlik açısından öğrenci profilleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada öğrenci profilleri kümelenerek incelenmiştir. Belirlenen bazı kümelerde akademik başarısı yüksek öğrencilerin akademik öz-yeterliklerinin, anne-baba-öğretmenden gördükleri destek ve katılımın da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Karcı ve Topkaya (2021) tarafından yapılan bir araştırmada da anne-baba tutumlarının umut ve iyi oluş durumuyla ilişkisi incelenmiştir. Bu araştırmada ebeveynlerinden kabul, ilgi gören bireylerin umut, iyi oluş, kararlılık, iyimserlik gibi durumlarda da daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Tüm yapılan bu çalışmalar doğrultusunda ebeveyn tutumlarının; akademik başarı, benlik saygısı, kendilik algısı, öz-yeterlik inancı, akademik yeterlilik gibi birçok değişken üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların çoğunluğunda da demokratik ebeveyn tutumlarının bireyin akademik ve kişisel-sosyal gelişimine diğer ebeveyn tutumlarından daha olumlu bir etki oluşturduğu görülmektedir.

2.4.2. Öz-Yeterlik ve Akademik Öz-Yeterlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar:

2.4.2.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar:

Zimmerman ve arkadaşlarının (1992) birlikte yaptıkları araştırmada öğrencilerin öz-yeterlik inançlarının ve akademik hedeflerinin akademik başarı ile ilişki incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin kendi kendilerini motive etme durumları da bu değişkenler açısından incelenmiştir. Bu araştırmayla öğrencilerin öz-yeterlik inançlarıyla akademik başarı arasında ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin

ayrıca öğrencilerin kendileri için koydukları akademik hedefleri üzerinde de etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Bong ve Clark (1999) yaptıkları çalışmada akademik motivasyonda benlik ve öz-yeterliğin etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada benliğin sosyal karşılaştırmadan, öz-yeterliğin de yeteneğe dair bilişsel yargılardan etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Bacchini ve Magliulo (2003) ergenliğin farklı dönemlerinde öz-yeterlik ile benlik imajını; cinsiyet, yaş, okul türü, sosyoekonomik düzey ve yerleşim bölgesi gibi değişkenler açısından incelemişlerdir. Bu araştırma ile kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha yüksek akademik öz-yeterliğe sahip olduğu ama erkeklere göre daha düşük duygusal öz-yeterliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Smith (2007) tarafından yapılan bir çalışmada ebeveynlerin bireyin öz-yeterlik ve öz saygı durumuna etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada öncelikle lise son sınıf öğrencilerinden veri toplanmış daha sonra bu değişkenlerin, bireyin üniversiteye uyumuna etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada ebeveynlik tarzlarının bireyin benlik saygısına ve öz-yeterlik algısına etki ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca öz-yeterlik ve benlik saygısının bireyin daha sonraki süreçte üniversite uyumuna da yansıdığı görülmüştür.

Fan ve Williams (2010) 10. sınıf öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada ebeveyn tutumlarının bazı derslere yönelik öz-yeterlik algısı ve motivasyon ile ilişkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada ebeveyn ilgisi ve okul-ebeveyn ilişkisinin bu çalışmada incelenen dersler özelinde öğrencinin öz-yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu görülmüştür.

Keye ve Pidgeon (2013) yaptıkları çalışmada akademik öz-yeterlik ile farkındalık düzeyinin psikolojik sağlamlığa etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada genç yaştaki öğrencilerin psikolojik sağlamlık seviyesi üzerinde akademik öz-yeterlik inançları ve farkındalığın önemli birer yordayıcı unsur olduğu tespit edilmiştir.

Putwain ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada akademik başarı, akademik öz-yeterlik ve akademik duygular arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin öğrenebilme yetenekleri ile akademik öz-

yeterlikleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenme becerilerini geliştirmek için akademik öz-yeterlik düzeylerini geliştirme çalışmalarının faydalı olacağı görülmüştür. Bu araştırmayla ayrıca akademik duyguların akademik başarı düzeyini de etkileyebildiği görülmüştür.

Khan (2013) yaptığı araştırmada akademik öz-yeterlik, stresle başa çıkma becerileri ve akademik performans arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Bu araştırma ile akademik öz-yeterlik ile akademik başarı – performans arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmayla ayrıca akademik öz yeterlik ile stresle başa çıkma becerilerinin alt boyutlarının bazıları arasında anlamlı bir ilişki oldu görülmüştür.

Hayat ve arkadaşları (2020) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir araştırmada akademik öz-yeterlik ve birkaç başka değişkenin akademik performansa etkisini incelemişlerdir. Bu araştırmada bireyin öz-yeterlik düzeyinin, öğrenmeye ilişkin duygularına ve bireyin üstbilişsel öğrenme stratejilerine etki ettiği tespit edilmiştir. Bu etkilerin de akademik performansa yansiyabildiği görülmüştür.

2.4.2.2. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar:

Akbay ve Gizir (2010) yaptıkları bir araştırmada akademik güdülenme, akademik anlamda yükleme yapma stilleri ve akademik öz-yeterlik algısının akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ayrı bir değişken olarak cinsiyet açısından da inceleme yapmışlardır. Bu araştırmada öğrencilerin akademik öz yeterlik algıları ile akademik erteleme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin akademik öz yeterlik algıları ile akademik erteleme davranışları arasında yüksek derecede bir ilişki olduğu görülmüştür. Yani akademik anlamda öz-yeterliğini yüksek tanımlayan erkek öğrenciler akademik erteleme davranışını kız öğrencilere göre daha fazla yapmaktadırlar.

Ekinci (2011) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada akademik öz-yeterlik düzeyi ve akademik ertelemenin öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisini incelemiştir. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerinin öğrenilmiş çaresizliğe ters yönde, akademik erteleme davranışının ise pozitif yönde etki ettiği

görülmüştür. Yani öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeyleri arttıkça öğrenilmiş çaresizliğe kapılma olasılıklarının düştüğü, akademik erteleme davranışı sergileme durumları arttıkça öğrenilmiş çaresizliğe kapılma olasılıklarının da arttığı tespit edilmiştir.

Telef ve Karaca (2011) lise öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada öz-yeterlik ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmayla öğrencilerin öz-yeterlik düzeyleri üzerinde yaş, cinsiyet, okul başarısı gibi değişkenlerin anlamlı bir etki gösterdiği tespit edilmiştir. Bu araştırma ile öz-yeterliğin genel, sosyal ve duygusal ve akademik olmak üzere alt boyutları ile depresyon, olumsuz benlik algısı gibi değişkenler arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kaşarcı, Yılmaz ve Yiğit'in (2012) küçük yaş grubundaki öğrenciler ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencileri öz-yeterlik düzeyleri akademik başarı, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı ve okul konumu gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Bu araştırma ile öz-yeterlik ile cinsiyet, yaş ve kardeş sayısı değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öz-yeterlik ve akademik başarı üzerinde yapılan çoğu araştırma ile paralel olarak öz yeterlik ve akademik başarı arasında pozitif, anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Satıcı (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerini cinsiyet, sınıf, akademik başarı, ebeveyn eğitim durumu ve başka demografik değişkenler açısından incelemiştir. Bu çalışmada cinsiyet, sınıf seviyesi, ailenin ekonomik durumu, geçmişteki akademik başarı algısı gibi değişkenlerin akademik-öz yeterlik üzerinde anlamlı bir etki oluşturabildiği görülmüştür.

Polat (2017) yaptığı çalışmada kaygı ve akademik-öz yeterlik algısının akademik başarıyla ilişkisini incelemiştir. Bu çalışmada akademik başarının, öğrencilerin kaygı durumunun 'başarısızlık hissi' alt boyutu ve öz-yeterlik algısı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmayla ayrıca akademik öz-yeterlik algısının kaygı düzeyine göre akademik başarıya daha fazla etki ettiği görülmüştür.

Kansu ve Sayar (2018) yaptıkları çalışmada öz-yeterlik ile yaşam bağlılığı arasındaki ilişkiyi kavramsal açıdan araştırmışlardır. Bu araştırma ile öz-yeterlik algısının yaşam bağlılığı ile pozitif bir ilişkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca bireylerin

psikolojik iyi olma hali ve depresyondan korunma durumu üzerinde de bu değişkenlerin etkisi vurgulanmıştır.

Urgancı ve Gürkan (2019), lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan bir grup ile yaptıkları çalışmada karar verme becerisi ile akademik öz-yeterlik durumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışmada akademik öz-yeterlik ile kişisel kararsızlık durumu arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani kendilerini akademik anlamda yeterli gören öğrenciler daha az kararsızlık yaşamaktadırlar.

Koca ve Dadandı (2019) tarafından lise öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin akademik öz-yeterlik algıları ile akademik başarı arasındaki ilişki öğrencilerin akademik motivasyon düzeyi ve sınav kaygıları açısından incelenmiştir. Bu çalışmada akademik öz-yeterlik ile öğrencilerin başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ayrıca sınav kaygısı ve motivasyonun bu ilişkiyi kısmi olarak açıklayabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Duran ve Ercan (2020) lise öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin akademik öz-yeterlik algıları ile problem çözme düzeylerine ilişkin inançlarını incelemişlerdir. Bu çalışmada öğrencilerin problem çözmeye yönelik sahip oldukları inançlar ile akademik öz-yeterlik düzeylerine yönelik algıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tepebaş (2020) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada helikopter ebeveyn tutumları ile akademik öz-yeterlik, kendini sabotaj, akademik sahtekarlık eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Helikopter ebeveyn tutumları ile akademik öz-yeterlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yüner (2020) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada akademik öz-yeterlik, akademik motivasyon ve başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada bireyin öz-yeterlik inançları ile akademik motivasyon düzeyleri ve akademik performansları arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sıvacı ve Çöplü (2020) tarafından yapılan bir çalışmada da akademik öz-yeterlik, akademik motivasyon ve yaşam boyu öğrenme eğilimi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada akademik öz-yeterliğin hem akademik motivasyona hem de yaşam boyu öğrenme eğilimine etki ettiği görülmüştür.

Akeren (2020) tarafından yapılan araştırmada akademik öz-yeterlik ile derse katılım motivasyonu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada akademik öz-yeterliğin derse katılım motivasyonu ve okula bağlanma üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Bozkurt ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan bir araştırmada bazı faktörlerin akademik başarıya etkisi incelenmiştir. Bu araştırmadaki değişkenlerden bir tanesi olan akademik öz-yeterliğin akademik başarı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda öz-yeterliğin; ebeveyn tutumları, akademik öz-yeterlik, akademik başarı, problem çözme becerisi, kaygı gibi kavramlarla ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Öz-yeterlik algısının güçlü olmasının bireyin zihinsel ve akademik gelişiminde olumlu bir etki oluşturabildiği görülmektedir.

2.4.3. Sosyal Karşılaştırma ve Akademik Sosyal Karşılaştırma ile İlgili Yapılan Araştırmalar:

2.4.3.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar:

Sosyal karşılaştırma konusunda temel olarak yapılan araştırmalar beden imajı, öz-yeterlik algısı, depresyon, kaygı gibi konular üzerinde olmuştur.

Marsh ve Hau (2003) tarafından akademik benlik kavramı üzerinde durulan bir araştırmada bireyin benlik algısının sosyal ortamdan etkilendiği savunulmaktadır. Sosyal karşılaştırmanın eğitim ortamındaki etkisinin incelendiği bu çalışmada; akademik açıdan öğrencilerin seçilerek alındığı bir okulda öğrencilerin, herhangi bir akademik seçim süreci olmayan okullardaki öğrencilere göre daha düşük bir akademik benlik geliştirebileceği ifade edilmektedir. Buradan hareketle bireyin akademik alandaki benlik gelişiminde çevresindeki bireylerin akademik durumunun etki sahibi olduğu görülmektedir.

Buunk, Kuyper ve Van der Zee (2005) tarafından ortaokul öğrencileriyle yapılan bir araştırmada sosyal karşılaştırmaya verilen duygusal tepkiler incelenmiştir.

Bu çalışmada öğrencilerin, akademik anlamda yukarı yönde sosyal karşılaştırmaya aşağı yönde sosyal karşılaştırmadan daha çok başvurdukları tespit edilmiştir. Bireyin yukarı yönde sosyal karşılaştırmayla hedefe umutla yaklaştığı süreçlerin çoğunlukta olduğu belirtilmiştir.

Carmona ve arkadaşları (2008) sosyal karşılaştırma, hedef yönelimli olma ve öz-yeterlilik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada sosyal karşılaştırma ile öz-yeterlilik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Zhu ve arkadaşları (2011) yaptıkları araştırmada öğrencilerin başarı hedefi, akademik sosyal karşılaştırma ve akademik yeterlilik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada akademik sosyal karşılaştırma yönü üzerinde de durulmuştur. Araştırmaya göre akademik sosyal karşılaştırma yapma yönü üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisi görülmüştür. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla aşağı yönde sosyal karşılaştırma yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca akademik başarısı yüksek öğrencilerin akademik başarısı düşük olanlara göre daha çok yukarı ve yanal yönde sosyal karşılaştırma yaptığı görülmüştür.

Van der Aar ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlerin sosyal karşılaştırma yapma davranışının kendilerini değerlendirme süreçlerine olumsuz etki ettiği görülmüştür.

Li ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan başka bir araştırmada ergenlerde akademik sosyal karşılaştırma ve depresyon arasındaki ilişkide psikolojik ihtiyaçların karşılanma durumunun aracılık rolü incelenmiştir. Bu araştırmada sosyal karşılaştırmının yukarı yönlü olmasının depresyonla ilişki içinde olduğu görülmüştür. Ayrıca yukarı yönlü akademik sosyal karşılaştırmının yeterlilik ve ilişki ihtiyaçlarının karşılanma durumunu olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Xing ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan bir çalışmada algılanan ebeveyn sosyal karşılaştırmaları ile akademik sosyal karşılaştırma, öz-yeterlilik, kendini engelleme arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada anne-babalarından algıladıkları sosyal karşılaştırma kalıpları olumlu olan bireylerin öz-yeterlilik düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu ve kendini engelleme davranışlarının daha az olduğu tespit edilmiştir.

2.4.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar:

Erözkan (2004) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada sosyal karşılaştırma durumunu ve bireylerin depresyon düzeylerini cinsiyet, sınıf seviyesi, sosyo-ekonomik düzey, yaşadıkları yer gibi değişkenler açısından incelemiştir. Bu araştırmada öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumlarının cinsiyet ve yaşanan yer değişkenleri açısından anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Öğrencilerin sosyal karşılaştırma davranışlarının sınıf seviyesi ve sosyo-ekonomik değişkenler açısından farklılaştığı tespit edilmiştir.

Gülbahçe (2007) mesleki olgunluk düzeyi farklı olan lise öğrencilerine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin sosyal karşılaştırma davranışı ile benlik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmayla sosyal karşılaştırma davranışı üzerinde lise türünün farklılaşmasının anlamlı bir etki göstermediği tespit edilmiştir. Bu araştırmanın gerçekleştirildiği öğrencilerde sosyal karşılaştırma davranışı ile öğrencinin benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yılmaz (2010) tarafından lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumu ve öğrencilerin sahip olduğu psikolojik belirtiler incelenmiştir. Sosyal karşılaştırma seviyesi düşük - orta olan öğrencilerin psikolojik belirtiler gösterme durumu olduğu tespit edilmiştir.

Erdoğan, Kesici ve Şahin (2011) yaptıkları araştırmada öğrencilerin başarıya yönelik motivasyonlarının ve sosyal karşılaştırma davranışlarının bir derse yönelik kaygı durumlarını etkileyip etkilemediğini incelemişlerdir. Bu araştırmada öğrencilerin başarı motivasyon düzeylerinin de sosyal karşılaştırma davranışlarının da araştırılan derse yönelik kaygılarına etki ettiği görülmüştür.

Özkan ve Başak (2023) lise öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada tükenmişliğin alt boyutlarını cinsiyet, yetkinlik algısı, öz düzenleme davranışı, bilişsel esneklik ve sosyal karşılaştırma durumu gibi değişkenler açısından incelemişlerdir. Bu araştırmada öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma davranışı ile yetkinlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Savaşlı ve Kaya (2020) lise öğrencileriyle yaptıkları bir araştırmada öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumları ve duygusal öz-yeterlik durumları

cinsiyet, yaşı, sosyoekonomik durum, okul türü, ebeveynlerin eğitim durumu ve ebeveynlerin meslekleri gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Bu araştırmada lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma durumu üzerinde cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerinin anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Sosyal karşılaştırma yapma ve duygusal öz yeterlikte duyguları destekleyici ve yapıcı kullanabilme açısından erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha önde olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik açıdan kendini orta düzey gelire sahip olarak tanımlayan öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çakmak ve Sakarya (2020) yaptıkları araştırmada sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma davranışı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada öğrencilerin görünüş kaygılarıyla sosyal karşılaştırma arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca sosyal karşılaştırma durumunun lise türleri, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür.

Kaya ve Tıraş (2021) tarafından yetişkin bireylerle yapılan bir araştırmada sosyal karşılaştırma, bilişsel üçlü ve psikolojik sağlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada sosyal karşılaştırma ile benlik algısı arasında pozitif; psikolojik sağlık arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bireyin sosyal karşılaştırma yapma durumu yüksekken psikolojik sağlık düzeyinin düşük olabildiği tespit edilmiştir.

Tıraş (2021) tarafından öncelikle akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ölçekleri geliştirilmiş. Daha sonra akademik sosyal karşılaştırma ile genel sosyal karşılaştırma, akademik başarı ve bilişsel üçlü arasındaki ilişkiler incelemiştir. Bu araştırmada sosyal karşılaştırma ile akademik sosyal karşılaştırmanın yönleri arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal karşılaştırma ile akademik başarı arasında da anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sosyal karşılaştırma ile ilgili yurtdışı ve yurtiçinde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Sosyal karşılaştırmanın; akademik sosyal karşılaştırma, ebeveyn tutumları, akademik yeterlik, yeterlik algısı, bilişsel süreçler, kaygı ve depresyon gibi birçok değişkenle etkileşim içinde olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, araştırma yürütülen çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine yönelik bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli:

Bu araştırmada anne-baba tutumlarının akademik öz-yeterlik ve akademik sosyal karşılaştırmayla ilişkisini incelemek amaçlandığı için nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki veya daha fazla değişkenin birlikte değişme gösterip göstermediğini, değişim gösteriyorsa bunun derecesini tespit etmeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2018).

3.2. Çalışma Grubu:

Araştırmanın verileri Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde farklı sosyoekonomik düzeydeki Anadolu Liselerinde eğitim gören öğrencilerden toplanmıştır. 2022 – 2023 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinden 281 kız, 184 erkek toplamda 465 öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcılara, araştırmayla ilgili gerekli bilgilendirmeler yüz yüze yapılarak ölçekler uygulanmıştır. Veriler araştırmacı tarafından yüz yüze toplanacağından süreci hızlandırmak amacıyla araştırmacının çalışmakta olduğu bölge içerisindeki okullar üzerinden uygun

örnekleme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Uygun örnekleme; araştırmalara pratiklik ve ekonomiklik sağlayan bir örnekleme yöntemidir bu sebeple de araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir (Monette vd., 1990).

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellik Frekans ve Yüzde Dağılımları

		n	%
Cinsiyet	Kız	281	60,4
	Erkek	184	39,6
Yaş	13-15	151	32,5
	16-18	290	62,4
	18 ve Üzeri	24	5,2
Okul Başarı Puanı	50-70	170	36,6
	70-85	192	41,3
	85 ve Üzeri	103	22,2
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	117	25,2
	10.Sınıf	73	15,7
	11.Sınıf	153	32,9
	12.Sınıf	122	26,2
Sosyoekonomik Durum	Düşük	32	6,9

Tablo 1. (Devamı)

	Orta	371	79,8
	İyi	62	13,3
Ebeveynlerin Medeni Hali	Birlikte	434	93,3
	Ayrı	31	6,7

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren 465 kişinin 281'i kız (% 60,4), 184'ü erkektir (% 39,6). Katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı 13-15 arası 151 kişi (% 32,5), 16-18 arası 290 kişi (% 62,4), 18 yaş ve üzeri 24 kişi (% 5,2) şeklindedir. Katılımcıların okul başarı puanı 50-70 arasında olan öğrenci sayısı 170 (% 36,6), 70- 85 arasında olan öğrenci sayısı 192 (% 41,3), 85 ve üzeri olan öğrenci sayısı 103 (% 22,2) şeklindedir. Sınıf düzeylerine göre araştırmaya katılan öğrenci sayısı 9. Sınıf 117 kişi (% 25,2), 10 Sınıf 73 kişi (% 15,7), 11. Sınıf 153 kişi (% 32,9), 12. Sınıf 122 kişi (% 26,2) şeklindedir.

Katılımcıların sosyoekonomik düzeyleriyle ilgili yaptıkları işaretlemeler 'düşük' 32 kişi (% 6,9), 'orta' 371 kişi (% 79,8) ve 'yüksek' 62 kişi (% 13,3) olarak dağılım göstermektedir. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin ebeveynlerinin medeni haline bakıldığında ebeveynleri birlikte olan kişi sayısı 434 (% 93,3), ebeveynleri ayrı olan kişi sayısı 31 (% 6,7) olarak görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları:

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Katılımcılara yönelik genel bilgi elde etme amacıyla oluşturulmuş 6 soruluk bir formdur. Bu formda yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, lise okul başarı puanı, sosyoekonomik durum ve ebeveynlerin medeni hali soruları yer almaktadır. Katılımcıyla ilgili genel demografik bilgiler bu form aracılığıyla toplanmıştır.

3.3.2. Anne – Baba Tutumları Ölçeği:

Küçükturan (2005) tarafından geliştirilmiştir. Anne-Baba Tutumları Ölçeği çocukların, ebeveynlerin kendilerine yönelik sergilediği tutumları algılama şeklini incelemektedir. Bu ölçekte anne-babaların, çocuğun eğitim yaşamına yönelik sergiledikleri tutumlar üzerinde durulmaktadır. ‘Sorumluluk ve Kabul’, ‘Otorite ve Denetleme’ şeklinde iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekte sorular ebeveyne değil öğrencilere yöneltilmektedir. Bu sebeple öğrencinin anne-baba tutumlarını nasıl algıladığı hakkında bilgi sunar.

Ölçek 5’li derecelendirme şeklinde hazırlanmış 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 15 maddesi ‘Sorumluluk ve Kabul’, 15 maddesi ‘Otorite ve Denetleme’ alt boyutunu ölçmektedir. Uygulamadan elde edilen yanıtlar Her zaman 5; Çoğunlukla 4; Fikrim yok 3; Ara sıra 2; Hiçbir zaman 1; yanıtı bırakılan ifadeler ise 0 olarak puanlanmaktadır. Bu ölçekte 2 alt boyuttan ayrı ayrı puan elde edilmektedir. Alt boyutlardan ‘Sorumluluk ve Kabul’ alt boyutunu gösteren maddeler; 1, 3, 5, 7, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30’dur. ‘Otorite ve Denetleme’ alt boyutunu gösteren maddeler; 2, 4, 6, 8, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29’dur. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Bu değer; ‘Sorumluluk ve Kabul’ alt boyutu için .88, ‘Otorite ve Denetleme’ alt boyutu için .85 ve toplam ölçek için .79 olarak bulunmuştur. Yanıtları eksiksiz olan her bir alt boyut için alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan 75’tir.

3.3.3. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği:

Jerusalem ve Schwarzer (1981) tarafından geliştirilmiş ve Yılmaz, Gürçay, Ekici (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bu ölçekte amaç, bireylerin kendilerine yönelik akademik yeterlik algılarını ölçmektir. Akademik öz-yeterlik ölçeği 7 maddeden oluşmaktadır. Seçenekler; ‘1-Bana hiç uymuyor’, ‘2- Bana çok az uyuyor’, ‘3-Bana uyuyor’, ‘4-Bana tamamen uyuyor’ şeklindedir. Katılımcı kendine en uygun işareti seçer ve işaretlediği seçeneğe göre puanı hesaplanır. Ölçeğin 7. Maddesi ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 7, en yüksek puan 28’dir. Akademik öz-yeterlik ölçeğinde alt boyut yoktur ve tek bir toplam puan hesaplanır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa değerleri incelendiğinde orijinal ölçekte bu değer .87, Türkçeye uyarlanmış halinde bu değer .79 şeklindedir.

Ölçekten alınan puan yükseldikçe bireyin akademik öz-yeterlik düzeyi yüksek olarak değerlendirilir.

3.3.4. Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi Ölçekleri:

Tıraş (2021) tarafından ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü’ ve ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi’ iki ayrı ölçek olarak geliştirilmiştir.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği 12 maddeden ve ‘aşağı – yukarı – yanal’ olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5’li likert şeklinde yanıtlanmaktadır. ‘Her Zaman 5’, ‘Çoğu Zaman 4’, ‘Ara Sıra 3’, ‘Nadiren 2’, ‘Hiçbir Zaman 1’ şeklinde 5 seçeneğidir. 3 alt boyutun her biri için 4 madde bulunmaktadır. Ölçekteki maddelerden 1., 2., 3., 4. maddeler ‘Aşağı’; 5., 6., 7., 8. maddeler ‘Yukarı’; 9., 10., 11., 12. maddeler ‘Yanal’ alt boyutu göstermektedir. Cronbach Alpha güvenirlik katsayılarına bakıldığında bu değerin; ‘Yanal’ alt boyut için .89, ‘Yukarı’ alt boyutu için .78 ve ‘Aşağı’ alt boyutu için .81 olduğu görülmüştür. Bu ölçekten toplam puan alınmamaktadır. Her bir alt boyut için elde edilebilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 20’dir.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği 3 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek bireylerin akademik sosyal karşılaştırma seviyesini tespit etmeyi hedeflemektedir. ‘Tamamen uygun 5’, ‘Yüksek düzeyde uygun 4’, ‘Orta düzeyde uygun 3’, ‘Düşük düzeyde uygun 2’, ‘Hiç uygun değil 1’ şeklinde 5 seçenekten oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .77’dir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 3, en yüksek puan 15’tir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması düşük düzeyde akademik sosyal karşılaştırma yapma anlamına gelmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması:

Araştırmanın verileri, Milli Eğitim Bakanlığı ve Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu (255541) izinleri alındıktan sonra belirlenen ölçekler kullanılarak toplanmıştır. 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde toplamda 3 aylık bir süreçte veriler toplanmıştır. Ölçekler araştırmacı tarafından Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde lise kademesinde öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerine yüz yüze ulaşıp gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra

uygulanmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllülük esasına uygun hareket edilmiş ve katılımcıların araştırmaya yönelik soruları cevaplanarak bilgi verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi:

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS 26.0 ve AMOS 21.0 paket programları kullanılmıştır. Öncelikle verilere yönelik betimsel istatistikler belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyutlara yönelik frekans, aritmetik ortalama, maksimum-minimum değerleri, standart sapma, mod, medyan gibi değerler tespit edilmiştir. Veriler üzerinde uygulanacak testleri belirleyebilmek için öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Normalliği belirleyebilmek için verilerin basıklık-çarpıklık değerleri incelenmiştir. Basıklık - Çarpıklık değerleri -1,5 ve +1,5 aralığında yer aldığı için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek uygulanacak parametrik testler belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Araştırma verilerinde uç değer tespit edilmemiştir.

Araştırmada incelenen unsurlar olan Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeylerinin demografik değişkenler olan ‘cinsiyet’, ‘okul başarı puanı’, ‘sınıf düzeyi’, ‘sosyoekonomik durum’ a göre farklılaşma durumlarını tespit edebilmek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler ilk olarak Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizi ile değerlendirilmiştir. Ardından değişkenler arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modellemesi (YEM) ile incelenmiştir. Verilerin analize uygunluğunu belirlemek için ölçüm modeli test edilmiş ve bu analizde modelin yeterli uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu görüldüğünden YEM modeli kurulmuştur. Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), araştırmada incelenen değişkenlerin arasında bilimsel olarak desteklenerek kurulan ilişkileri inceleyen bir yöntemdir (Şimşek, 2007).

Bu çalışmada YEM analizi yapılmadan önce Anne-Baba Ölçeğinin ‘Sorumluluk - Kabul’ ve ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunda parselleme yöntemi uygulanmıştır. Parselleme; iki veya daha fazla maddenin ortalamasının alınması ve

YEM analizinde gözlenen değişkenler yerine bu oluşturulan parsel puanlarının kullanılmasıdır (Bandalos, 2002). Özellikle gözlenen değişken sayısı çok fazla olduğunda uygulanan bu yöntem model uyumuna katkı sağlar çünkü parsellenmiş verilerin; parsellenmemiş verilere göre güvenirlikleri ve model uyumları daha fazladır (Little vd., 2002; Şen, 2020). Bu kapsamda anne-baba tutum ölçeğinin ‘Sorumluluk - Kabul’ ve ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutları 15’er madde olduklarından üçer parsel olarak analizler gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu kısımda araştırmaya katılan katılımcıların Kişisel Bilgi Formu, Akademik Öz-yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları Ölçeği, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi Ölçeklerine vermiş oldukları yanıtlar hakkında bilgiler yer almaktadır. Ölçeklerden elde edilen sonuçlar tablolar aracılığıyla paylaşılmıştır.

4.1. Betimsel İstatistikler:

Tablo 2’de Akademik Öz-yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeğinin alt boyutları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden elde edilen sonuçlarla ilgili ortalama, standart sapma, en yüksek ve en düşük değer gibi bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları Ölçeği Alt Boyutları (sorumluluk ve kabul, otorite ve denetleme), Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği Alt Boyutları (yukarı, yanal, aşağı) ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden elde edilen sonuçların betimsel değerleri

	AÖY	Sorumluluk ve Kabul	Otorite ve Denetleme	Yukarı A.S.K	Yanal A.S.K	Aşağı A.S.K	A.S.K Düzeyi
N	465	465	465	465	465	465	465
Mod	17,01	55,95	43,95	20,00	12,00	20,00	3,00
Medyan	18,00	55,00	45,00	15,00	12,00	14,00	10,67
X̄	18,25	53,95	46,15	13,73	12,25	13,09	7,99
SS	0,57	0,87	0,99	1,17	1,23	1,21	1,19
Minimum	7,98	19,95	15,00	4,00	4,00	4,00	3,00
Maksimum	27,02	75,00	75,00	20,00	20,00	20,00	15,00

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların Akademik Öz-Yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18,25 olarak görülmektedir. Katılımcılar bu ölçekten en yüksek 27,02 puan en düşük ise 7,98 puan almışlardır. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden elde edilen sonuçların standart sapması ise 0,57 olmuştur. Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin iki alt boyutundan elde edilen sonuçlar incelendiğinde katılımcılar ‘Sorumluluk - Kabul’ alt boyutundan en yüksek 75 puan, en düşük 19,95 puan almışlardır; bu alt boyuttan elde edilen sonuçların ortalaması 53,95 olarak, standart sapma değeri 0,87 olarak belirlenmiştir. Bu ölçeğin diğer bir alt boyutu olan ‘Otorite - Denetleme’ boyutundan alınan en yüksek puan 75 puan, en düşük puan 15 puan olarak belirlenmiştir. Otorite ve Denetleme alt boyutundan alınan puanların ortalaması 46,15 olarak, standart sapması 0,99 olarak saptanmıştır. Akademik Sosyal Karşılaştırma ölçeğinin 3 alt boyutundan ilk olarak ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ alt boyutundan alınan en yüksek puan 20, en düşük puan 4 olarak saptanmıştır; bu alt boyuttan elde edilen puanların ortalamasının 13,73, standart sapmasının 1,17 olduğu tespit edilmiştir. ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ alt boyutundan elde edilen en yüksek puan 20, en düşük puan 4 olarak saptanmıştır. Bu alt boyutta katılımcıların puanlarının ortalaması 12,25, standart sapması 1,23 olarak belirlenmiştir. Son alt boyut olan ‘Aşağı Yönlü Akademik

Sosyal Karşılaştırma' boyutunda da alınan en yüksek puanın 20, en düşük puanın 4 olduğu gözlenmiştir. Bu alt boyutta puan ortalaması 13,09 standart sapma ise 1,21 olarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan son ölçek olan Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği incelendiğinde katılımcıların aldığı en yüksek puanın 15, en düşük puanın 3 olduğu gözlenmiştir. Bu ölçekten elde edilen puanların ortalaması 7,99, puanların standart sapması 1,19 şeklinde tespit edilmiştir.

4.2. Normallik Dağılımı:

Tablo 3.

Araştırmada kullanılan ölçek ve alt boyutlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçekler	Çarpıklık		Basıklık	
	<i>İstatistik</i>	<i>Std. Hata</i>	<i>İstatistik</i>	<i>Std. Hata</i>
Akademik Öz-Yeterlik	-.05	.11	-.45	.23
Sorumluluk ve Kabul	-.44	.11	-.34	.23
Otorite ve Denetleme	.06	.11	-.93	.23
Yukarı A.S.K	-.41	.11	-.84	.23
Yanal A.S.K	-.07	.11	-1,09	.23
Aşağı A.S.K	-.25	.11	-1,05	.23
A.S.K Düzeyi	.37	.11	-.80	.23

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 3'te, araştırmada kullanılan ölçeklerin ve bu ölçeklerdeki alt boyutların çarpıklık basıklık değerleri yer almaktadır. Değerler incelendiğinde kullanılan her ölçek ve alt boyutun çarpıklık-basıklık değerlerinin '-1,5 ve +1,5' arasında olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin bu aralıkta yer alması verilerin normal dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular:

Araştırmaya katılım gösteren bireylere uygulanan Akademik Öz-yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeğinin alt boyutları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi ölçeklerinden elde edilen sonuçlar cinsiyet değişkeni üzerinden incelenmiştir. Ölçeklerden alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır, elde edilen sonuçlarla ilgili bilgiler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların cinsiyete göre MANOVA sonuçları

Multivariate Tests							
	Test	Değer	F	Hipotez df	Hata df	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)
Cinsiyet	Pillai's Trace	.102	7.390	7,00	457,000	.000	.102
	Wilk's Lambda	.898	7.390	7,00	457,000	.000	.102

Tablo 4'te araştırmada kullanılan ölçeklerin ve ölçek alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşma gösterip göstermediğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tabloda Pillai's Trace ve Wilks' Lambda test istatistik değerlerinde (Sig.<.05) görüldüğü üzere cinsiyet değişkeni bağımlı değişkenlerden en az biri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmuştur. Kısmi eta kare değerine bakıldığında da cinsiyetin bağımlı değişkenler üzerinde yaklaşık %1 gibi bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.*Cinsiyete göre MANOVA sonuçlarının etki testi*

	Bağımlı Değişkenler	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalama a	F	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)	Anlamlı Fark (LSD)
	AÖY	2,621	1	2,621	8,120	.005*	.017	E>K
	Sorumluluk- Kabul	.066	1	.066	.087	.768	.000	
	Otorite- Denetleme	17,533	1	17,533	18,201	.000*	.038	E>K
Kaynak	Yukarı A.S.K	.911	1	.911	.671	.413	.001	
	Yanal A.S.K	.765	1	.765	.507	.477	.001	
	Aşağı A.S.K	.006	1	.006	.004	.950	.000	
	A.S.K Düzeyi	14,970	1	14,970	10,766	.001*	.023	K>E

* $p<.05$ **AÖY:** Akademik Öz-Yeterlik**A.S.K:** Akademik Sosyal Karşılaştırma**K:** Kız**E:** Erkek

Tablo 5 incelendiğinde; Anne-Baba Tutumlarından ‘Otorite - Denetleme’, Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin (Sig.<.05) cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutumlarından ‘Sorumluluk - Kabul’ alt boyutunun ve Akademik Sosyal Karşılaştırmanın her üç (yukarı, yanal, aşağı) alt boyutunun (Sig.>.05) cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği görülmüştür.

Cinsiyete göre farklılaşma görülen değişkenlerde farklılaşmanın hangi grup lehine gerçekleştiğini tespit etmek için Post-Hoc analizlerinden LSD uygulanmıştır. Bunun sonucunda Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden alınan puanların erkek öğrencilerde ($\bar{X}$ =18,89) kız öğrencilerden ($\bar{X}$ =17,82) daha yüksek olduğu görülmüştür. Anne-baba tutumlarının alt boyutlarından ‘Otorite ve Denetleme’ de

erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 49,75$) kız öğrencilere ($\bar{X} = 43,79$) göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden elde edilen sonuçlarda kız öğrencilerin ($\bar{X} = 10,08$) erkek öğrencilerden ($\bar{X} = 8,66$) daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

4.4. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular:

Tablo 6.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların sınıf düzeylerine göre MANOVA sonuçları

Multivariate Tests							
	Test	Değer	F	Hipotez df	Hata df	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)
Sınıf Düzeyi	Pillai's Trace	.097	2,178	21,00	1371,000	.002	.032
	Wilk's Lambda	.906	2,185	21,00	1307,064	.002	.032

Tablo 6'da araştırmada kullanılan ölçeklerin ve ölçek alt boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaşma gösterip göstermediğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tabloda Pillai's Trace ve Wilks' Lambda test istatistiklerinin (Sig.<.05) değerlerinde görüldüğü üzere sınıf düzeyi değişkeni bağımlı değişkenlerden en az biri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmuştur. Kısmi eta kare değerine bakıldığında da sınıf düzeyinin bağımlı değişkenler üzerinde yaklaşık %3 gibi bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7.*Sınıf düzeylerine göre MANOVA sonuçlarının etki testi*

	Bağımlı Değişkenler	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalama a	F	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)	Anlamlı Fark (LSD)
	AÖY	3,076	3	1,025	3,173	.024*	.020	12>9 12>10
	Sorumluluk- Kabul	3,779	3	1,260	1,672	.172	.011	
	Otorite- Denetleme	10,149	3	3,383	3,440	.017*	.022	9>12 11>12
Kaynak	Yukarı A.S.K	4,578	3	1,526	1,125	.338	.007	
	Yanal A.S.K	.339	3	.113	.074	.974	.000	
	Aşağı A.S.K	2,195	3	.732	.682	.682	.003	
	A.S.K Düzeyi	4,667	3	1,556	.350	.350	.007	

* $p < .05$ **AÖY:** Akademik Öz-Yeterlik**A.S.K:** Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 7 incelendiğinde; Anne-Baba Tutumlarından ‘Sorumluluk - Kabul’ alt boyutunun, Akademik Sosyal Karşılaştırmanın her üç (yukarı, yanal, aşağı) alt boyutunun ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin (Sig.>.05) sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği görülmüştür. Anne-Baba Tutumlarından ‘Otorite - Denetleme’ ve Akademik Öz-Yeterliğin (Sig.<.05) sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı ve düşük düzeyde farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir.

Farklılaşma görülen gruplar Post-Hoc analizlerinden LSD ile incelenmiştir. Akademik Öz-Yeterlik Düzeylerindeki farklılaşmanın 9. Sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 17,82$) ile 12. Sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 18,99$) arasında ve 10. Sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 17,35$) ile 12. Sınıf öğrencileri arasında olduğu, 12. Sınıf öğrencilerinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunda ise farklılaşmanın 9. Sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 48,63$) ile 12. Sınıf

öğrencilerinin ($\bar{X} = 42,81$) ; 11. Sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 47,22$) ile 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 42,81$) arasında gerçekleştiği görülmüştür. 12. Sınıf öğrencileri diğer öğrencilere göre anne-baba tutumlarını daha az otoriter algılamaktadır.

4.5. Okul Başarı Puanı Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular:

Tablo 8.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların okul başarı puanına göre MANOVA sonuçları

Multivariate Tests							
	Test	Değer	F	Hipotez df	Hata df	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)
OBP	Pillai's Trace	.229	8,423	21,00	14,000	.000	.114
	Wilk's Lambda	.774	8,911	21,00	14,000	.000	.120

OBP: Okul Başarı Puanı

Tablo 8'de, araştırmada kullanılan ölçeklerin ve ölçek alt boyutlarının okul başarı puan aralığı değişkenine göre farklılaşma durumu sonuçları yer almaktadır. Tabloda Pillai's Trace ve Wilks' Lambda test istatistik değerlerinde (Sig.<.05) görüldüğü üzere okul başarı puanı, bağımlı değişkenlerden en az biri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmuştur. Kısmi eta kare değerine bakıldığında okul başarı puanının bağımlı değişkenler üzerinde yaklaşık %1 gibi bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9.*Okul başarı puanına göre MANOVA sonuçlarının etki testi*

	Bağımlı Değişkenler	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalama a	F	Sig.	Kısmi Eta Kare 2	Anlamlı Fark (LSD)
	AÖY	20,147	2	10,073	35,282	.000*	.132	50-70<70-85 50-70<85+ 70-85<85+
	Sorumluluk-Kabul	4,746	2	2,373	3,166	.043*	.014	50-70<70-85
	Otorite-Denetleme	43,903	2	21,951	24,167	.000*	.095	50-70>70-85 50-70>85+
Kaynak	Yukarı A.S.K	6,321	2	3,161	2,342	.097	.010	
	Yanal A.S.K	.336	2	.168	.111	.895	.000	
	Aşağı A.S.K	3,300	2	1,650	1,134	.323	.005	
	A.S.K Düzeyi	5,315	2	2,658	1,879	.154	.008	

* $p < .05$ **AÖY:** Akademik Öz-Yeterlik**A.S.K:** Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 9 incelendiğinde; Anne-Baba Tutumlarının iki alt boyutunun ve Akademik Öz-Yeterliğin (Sig.<.05) okul başarı puanı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma gösterdiği görülmüştür. Akademik Sosyal Karşılaştırmanın yönleri ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin (Sig.>.05) okul başarı puanı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Farklılaşma gözlenen gruplar Post-Hoc analizlerinden LSD ile incelendiğinde; Akademik Öz-Yeterlik Düzeyi, okul başarı puanı ortalaması 50-70 ($\bar{X} = 16,46$) aralığında olan öğrencilerin, okul başarı puan aralığı 70-85 ($\bar{X} = 18,79$) ve 85 üzeri ($\bar{X} = 20,18$) olan öğrencilerden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca akademik öz-yeterlik düzeyinin okul başarı puanı değişkeni açısından 70-85 ($\bar{X} = 18,79$) okul başarı puanına sahip öğrenciler ile 85 ve üzeri ($\bar{X} =$

20,18) okul başarı puanına sahip öğrenciler arasında da farklılaştığı görülmüştür. Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarından ‘Sorumluluk - Kabul’ incelendiğinde; farklılaşmanın okul başarı puan aralığı 50-70 ($\bar{X} = 51,96$) olan öğrenciler ile okul başarı puan aralığı 70-85 ($\bar{X} = 55,12$) olan öğrenciler arasında gerçekleştiği görülmektedir. Aynı ölçeğin diğer bir alt boyutu ‘Otorite - Denetleme’ incelendiğinde; okul başarı puanı 50-70 ($\bar{X} = 52,13$) aralığında olan öğrencilerin, okul başarı puanı 70-85 ($\bar{X} = 43,44$) aralığında ve 85 üzeri ($\bar{X} = 41,33$) olan öğrencilerden farklılaştığı görülmektedir.

4.6. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Ölçeklerden Elde Edilen Bulgular:

Tablo 10.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanların sosyoekonomik duruma göre MANOVA sonuçları

Multivariate Tests							
	Test	Değer	F	Hipotez df	Hata df	Sig.	Kısmi Eta Kare (η_p^2)
SED	Pillai's Trace	.048	1,593	14,00	914,000	.075	.024
	Wilk's Lambda	.953	1,603	14,00	912,000	.072	.024

SED: Sosyoekonomik Durum

Tablo 10’da, araştırmada kullanılan ölçeklerin ve ölçek alt boyutlarının sosyoekonomik durum değişkenine göre MANOVA sonuçları yer almaktadır. Tabloda Pillai's Trace ve Wilks' Lambda test istatistik değerlerinde (Sig.>.05) görüldüğü üzere sosyoekonomik durum, bağımlı değişkenler üzerinde anlamlı düzeyde bir etki oluşturmamıştır.

4.7. Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyinin Birbirleriyle İlişkilerine Yönelik Elde Edilen Bulgular:

Tablo 11.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği, Anne-Baba Tutumları ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeklerinin alt boyutları, Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon testi sonuçları

Ölçekler	N	$\bar{X}$	SS	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.AÖY	465	18,25	.57	1,00						
2.Sorumluluk	465	53,95	.87	.29*	1,00					
3.Otorite	465	46,15	.99	-.20*	-.38*	1,00				
4.Yukarı A.S.K	465	13,73	1,17	.05	.16*	.16*	1,00			
5.Yanal A.S.K	465	12,25	1,23	.04	.08	.13*	.43*	1,00		
6.Aşağı A.S.K	465	13,09	1,21	-.00	.10*	.20*	.42*	.41*	1,00	
7. A.S.K Düzeyi	465	7,99	1,19	-.03	-.11	-.01	-.40*	-.20*	-.15*	1,00

* $p < .05$

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 11 incelendiğinde Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden elde edilen puanlar ile Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutu olan 'Sorumluluk - Kabul' den elde edilen puanlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ($r = .29$; $p < .05$) görülmektedir. Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden elde edilen puanlar ile Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin diğer bir alt boyutu olan 'Otorite - Denetleme' den elde edilen puanlar arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ($r = -.20$; $p < .05$) görülmektedir.

Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutu ‘Sorumluluk - Kabul’ den alınan puanlarla Akademik Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=.16$; $p<.05$) ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ dan ($r=.10$; $p<.05$) alınan puanlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

‘Otorite - Denetleme’ alt boyutundan alınan puanlar ile Akademik Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=.16$; $p<.05$), ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=.13$; $p<.05$) ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ dan ($r=.20$; $p<.05$) alınan puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi ölçeklerinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde; Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinden elde edilen puanların Akademik Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin ‘Yukarı’ ($r=-.40$; $p<.05$), ‘Yanal’ ($r=-.20$; $p<.05$) ve ‘Aşağı’ ($r=-.15$; $p<.05$) alt boyutlarının üçünden de elde edilen puanlar ile negatif yönde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin en yüksek ilişkiyi ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ile gösterdiği de görülmüştür.

4.8. Araştırmanın Ölçüm Modeli ve YEM Analizine İlişkin Bulgular:

Tablo 12.

Ölçüm modeli ve YEM analizinde yer alan gizil ve gözlenen değişkenler

Örtük Değişkenler	Gözlenen Değişkenler:	Değişkeni tanımlayan maddeler
Anne-Baba Tutumları	Otorite alt boyutu parsel 1 (Otopar 1):	2,4,6,8,9 maddeler
	Otorite alt boyutu parsel 2 (Otopar 2):	11,13,15,17,19 maddeler
	Otorite alt boyutu parsel 3 (Otopar 3):	21,23,25,27,29. Maddeler
	Sorumluluk alt boyutu parsel 1 (Sorpar 1):	1,3,5,7,10 maddeler
	Sorumluluk alt boyutu parsel 2 (Sorpar 2):	12,14,16,18,20 maddeler
	Sorumluluk alt boyutu parsel 3 (Sorpar 3):	22,24,26,28,30 maddeler

Tablo 12. (Devamı)

	Yukarı A.S.K	5,6,7,8 maddeler
A.S.K	Aşağı A.S.K	1,2,3,4 maddeler
	Yanal A.S.K	9,10,11,12 maddeler
	A.S.K Düzeyi	1,2,3 maddeler
AÖY	AÖY	1,2,3,4,5,6,7 maddeler

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 12’de görüldüğü üzere Anne-Baba Tutumlarının alt boyutları ‘Sorumluluk - Kabul’ ve ‘Otorite – Denetleme’ üçer parselden oluşmaktadır. Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü kendi alt boyutlarından oluşmaktadır. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi 3; Akademik Öz-Yeterlik ise 7 maddeden oluşmaktadır.

4.9. Ölçüm Modeline Yönelik Bulgular:

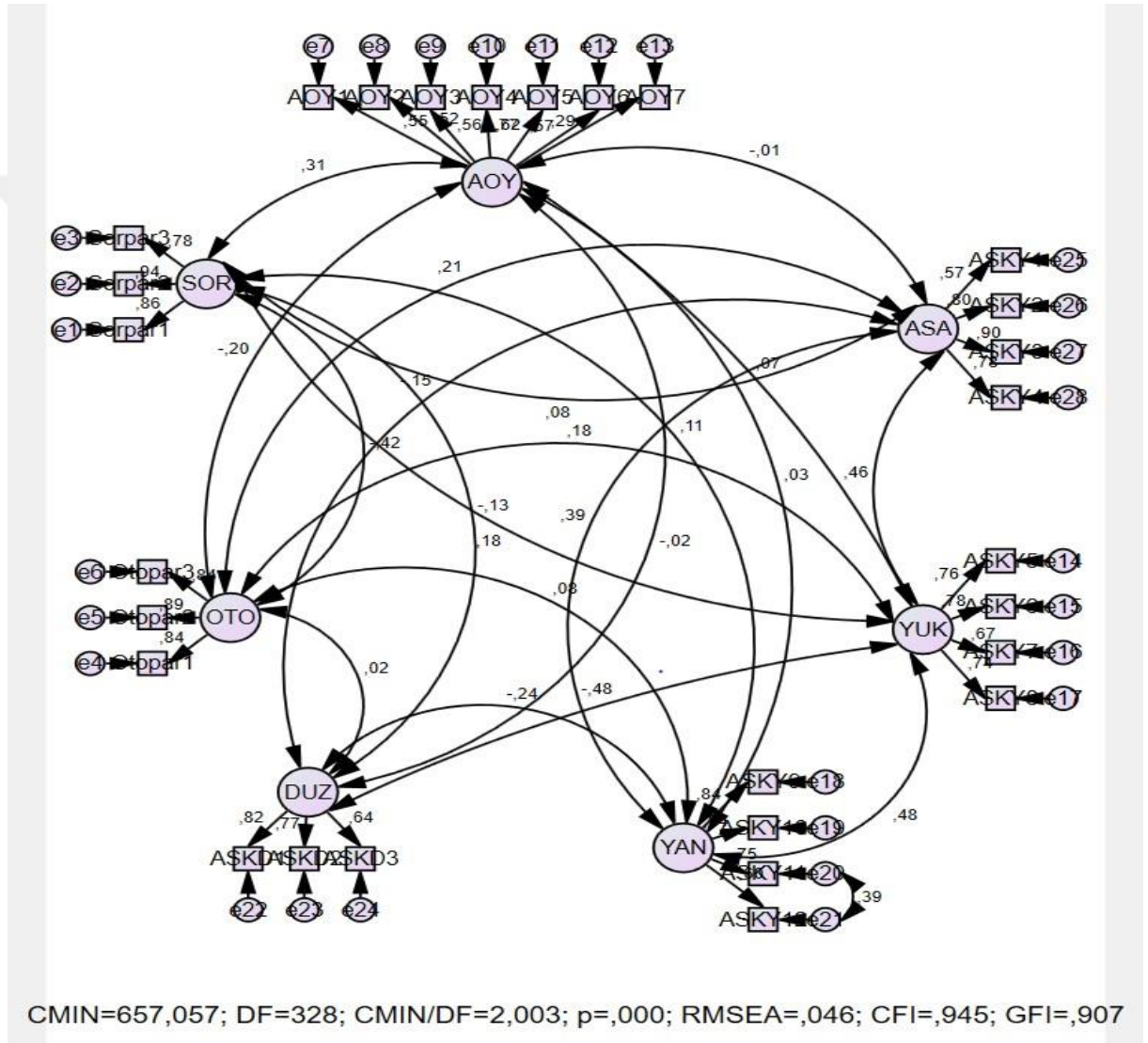
YEM çalışmalarında değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren model analizi yapılmadan önce ölçüm modelinin test edilmesi önerilmektedir (Kline, 2016). Nitekim ölçüm modelinde yeterli uyum iyiliği değerlerine ulaşılmadığında YEM için gerekli temel varsayımlar karşılanmamış olacağı için bu analizi yapmak anlamlı olmayacaktır. Ölçüm modeline ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 1.’de ve bu analize ilişkin uyum iyiliği ise tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13.

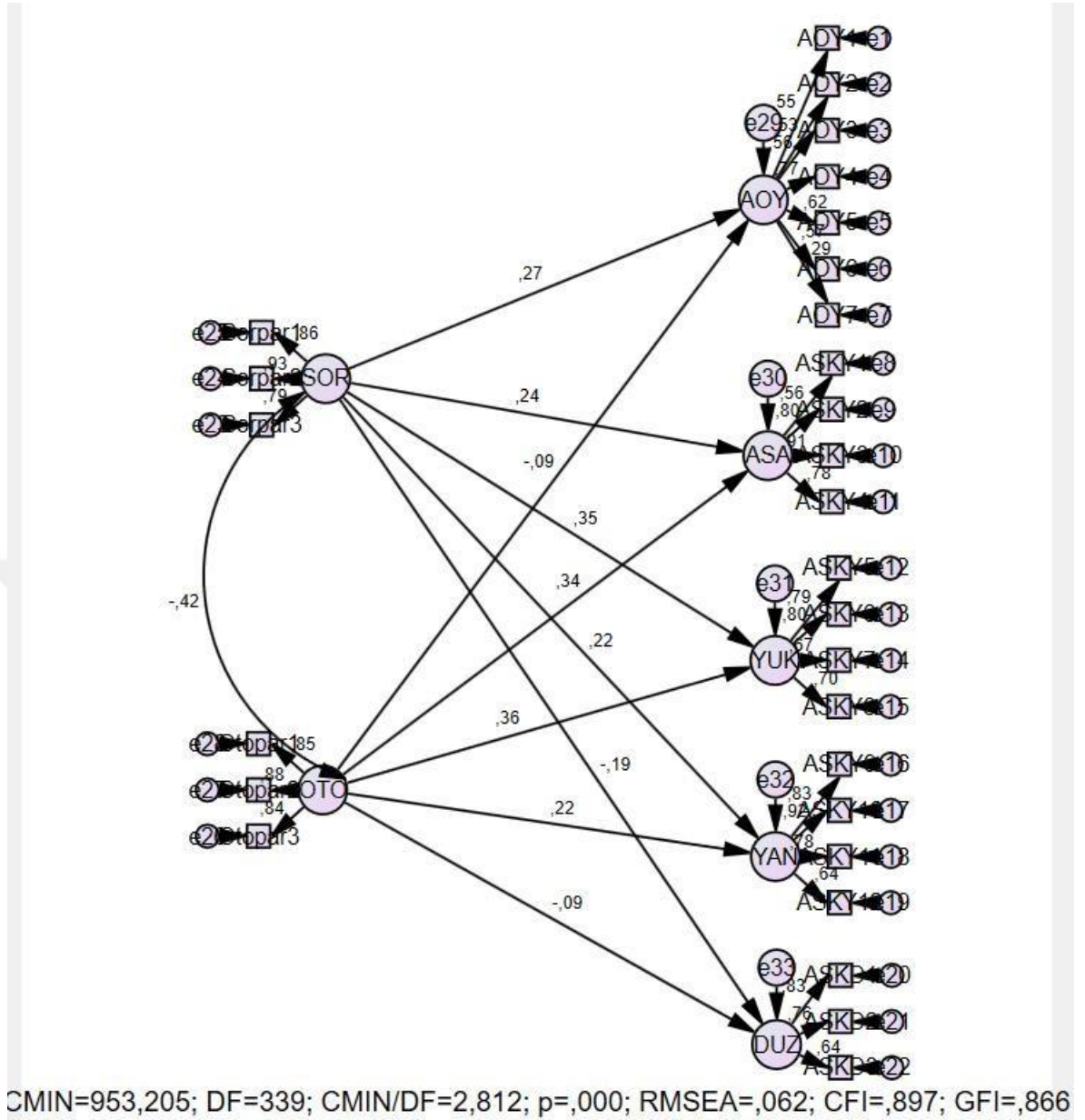
YEM çalışmaları için kabul edilebilir ve iyi uyum değerleri ile bu çalışmadan elde edilen uyum iyiliği değerleri

Uyum İndeksleri	Bu Araştırma Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Uyum
χ^2	657,057		
Df	328	-	-
χ^2 / df	2,00	≤ 5	≤ 3
RMSEA	.05	$\leq 0,08$	$\leq 0,05$
CFI	.95	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$
GFI	.81	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$
TLI	.94	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$

Tablo 13'te ölçüm modeline ilişkin uyum iyiliği değerleri ve referans aralıkları incelendiğinde ölçüm modelinin yeterli uyum değerlerine sahip olduğu söylenebilir (Byrne, 2010; Hu & Bentler, 1999; Kline, 2016; Şimşek, 2007; Tabachnick & Fidell, 2015). Ölçüm modelinde yeterli uyum iyiliği değerlerine ulaşıldıktan sonra değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için YEM modeli kurulmuş ve bu modele ilişkin sonuçlar şekil 1.'de verilmiştir.

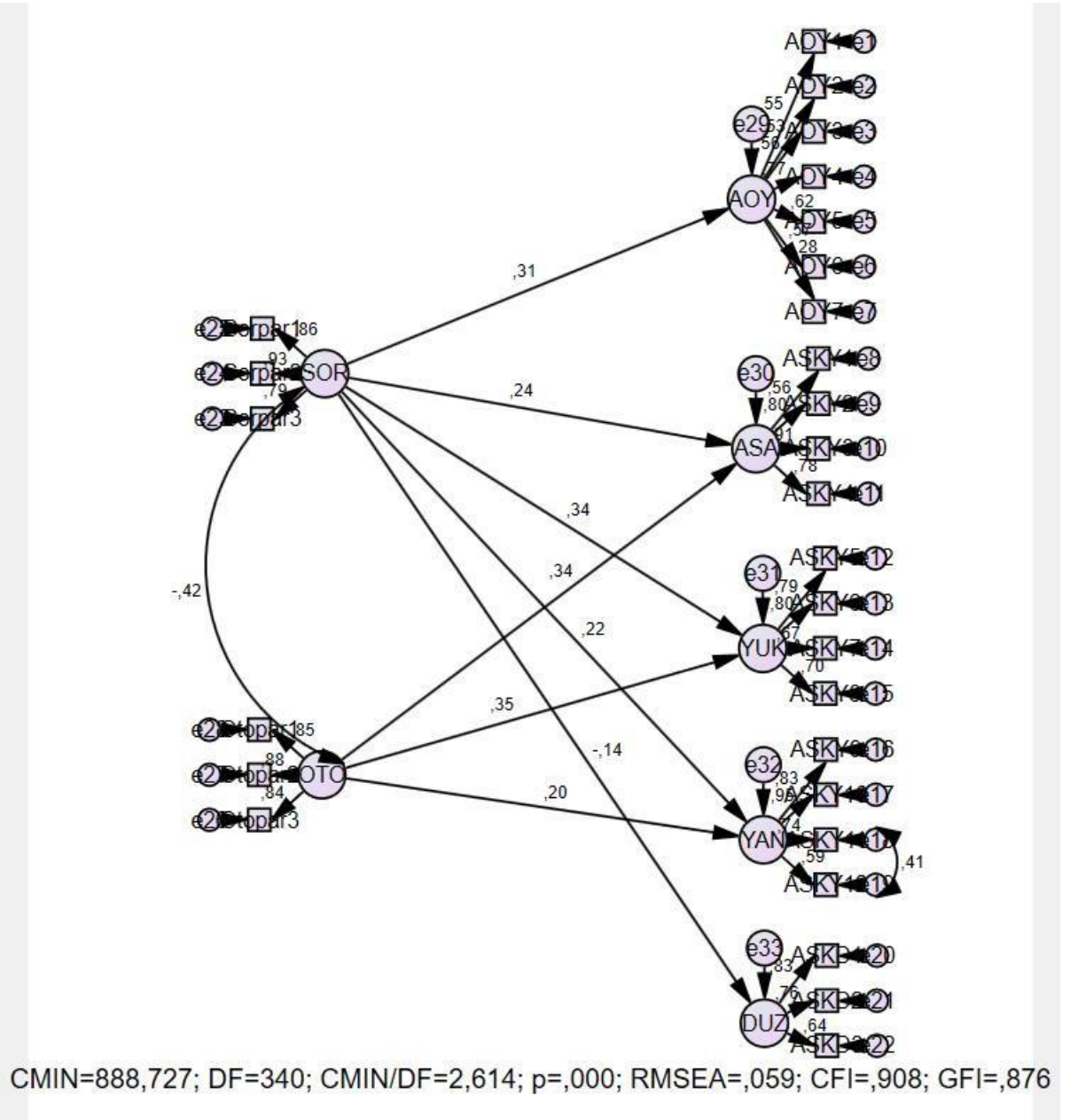

Şekil 1. Değişkenlere İlişkin Ölçüm Modeli

Şekil 2. Değişkenler Arasındaki Standardize Yol Analizi

Şekil 2’de görüldüğü üzere modelde anne baba tutumlarından ‘Otorite ve Denetleme’ den Akademik Öz-Yeterliğe ($t=1,44$; $p>.05$) ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyine giden yolun ($t=1,45$; $p>.05$) anlamlı olmadığı tespit edildiğinden bu iki yol modelden silinerek analiz tekrarlanmıştır. Bunun yanı sıra ‘Yanal Akademik Sosyal Karşılaştırma’ nın iki maddesi arasında modelin önerdiği ve uyum iyiliğinde en yüksek iyileşmeyi sağlayacak modifikasyon gerçekleştirilmiştir. Bu analize ilişkin nihai sonuçlar şekil 3. ‘te sunulmuştur.

Şekil 3. Değişkenler Arasındaki İlişkilere İlişkin Nihai Yol Analizi Sonuçları

Şekil 3.'te de görüldüğü üzere modelde yer alan tüm yollar anlamlı olup, model veri uyumunu gösteren uyum iyiliği değerleri (tablo 14) modelin doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 14:

YEM çalışmaları için kabul edilebilir ve iyi uyum değerleri ile bu çalışmadan elde edilen uyum iyiliği değerleri

Uyum İndeksleri	Araştırma Modeli	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Uyum
χ^2	888,727		
Df	340	-	-
χ^2 / df	2,61	≤ 5	≤ 3
RMSEA	.06	$\leq 0,08$	$\leq 0,05$
CFI	.91	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$
GFI	.88	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$
TLI	.90	$\geq 0,90$	$\geq 0,95$

Yapılan YEM analizleri sonucunda elde edilen uyum indeksleri modelin yeterli uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir (Byrne, 2010; Hu & Bentler, 1999; Kline, 2016; Şimşek, 2007; Tabachnick & Fidell, 2015). Araştırmanın bağımsız değişkeni olan Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyini yordamasına ilişkin regresyon katsayıları ise tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15.

Yapısal eşitlik modelinde yer alan değişkenlerle yordayıcı ilişkiler

Yordanan	Yordayan	B	Std.Hata	t	Beta	P
AÖY	Otorite ve Denetleme	-.04	.03	-1,44	-.09	.15
Aşağı A.S.K	Otorite ve Denetleme	.31	.06	5,44	.34	.000
Yukarı A.S.K	Otorite ve Denetleme	.53	.09	5,91	.35	.000
Yanal A.S.K	Otorite ve Denetleme	.28	.09	-1,45	.20	.000
A.S.K Düzeyi	Otorite ve Denetleme	-.13	.09	-1,45	-.09	.15
AÖY	Sorumluluk ve Kabul	.18	.03	5,33	.31	.000
Aşağı A.S.K	Sorumluluk ve Kabul	.26	.06	4,10	.24	.000
Yukarı A.S.K	Sorumluluk ve Kabul	.60	.10	5,82	.34	.000
Yanal A.S.K	Sorumluluk ve Kabul	.35	.09	3,83	.22	.000
A.S.K Düzeyi	Sorumluluk ve Kabul	-.25	.09	-2,70	-.15	.007

(B: Standardize olmayan regresyon katsayısı, Beta: Standardize regresyon katsayısı)

AÖY: Akademik Öz-Yeterlik

A.S.K: Akademik Sosyal Karşılaştırma

Tablo 15'te görüldüğü üzere 'Otorite ve Denetleme' den Akademik Öz-Yeterliğe ($\beta = -.09$; $p > .05$) ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyine ($\beta = -.09$; $p > .05$) giden yollar anlamlı değilken; diğer tüm yollar anlamlıdır. Anne-Baba Tutumları 'Otorite ve Denetleme' alt boyutunun Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönünün alt boyutları 'Yukarı' ($\beta = .35$; $p < .05$), 'Yanal' ($\beta = .20$; $p < .05$), 'Aşağı' ($\beta = .34$; $p < .05$) üzerinde pozitif yönde yordayıcı bir etkisi olduğu görülmüştür. Anne-Baba Tutumlarının 'Sorumluluk ve Kabul' alt boyutunun Akademik Öz-Yeterlik ($\beta = .31$; $p < .05$) ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönleri 'Yukarı' ($\beta = .34$; $p < .05$), 'Yanal' ($\beta = .22$; $p < .05$), 'Aşağı' ($\beta = .24$; $p < .05$) üzerinde pozitif; Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi ($\beta = -.15$; $p < .05$) üzerinde negatif yönde yordayıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, gerçekleştirilen araştırmaya yönelik elde edilen bulgular ve sonuçlar tartışılmaktadır. Yapılan araştırmanın sonuçları alan yazında yer alan diğer araştırmalarla birlikte yorumlanmaktadır.

5.1. Araştırma Değişkenlerinin Demografik Faktörlere Göre İncelenmesine İlişkin Tartışma:

5.1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre:

Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarından ilki olan ‘Sorumluluk – Kabul’ anne-baba tutumundan elde edilen sonuçların cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre bireylerin anne-baba tutumlarını demokratik, sorumluluk veren, kabul eden şeklinde algılama durumları cinsiyetlerine göre değişiklik göstermemektedir. Ancak Anne- Baba Tutumları Ölçeğinin diğer bir alt boyutu olan ‘Otorite - Denetleme’ anne-baba tutumundan elde edilen sonuçların cinsiyete göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu araştırmaya katılan bireylerin anne-baba tutumlarını otoriter, kendilerini denetleyip baskı kuran şeklinde algılama durumunun cinsiyete göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin anne-baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha fazla otoriter ve denetleyici olarak algıladığı görülmüştür.

Yılmaz'ın (2009) yapmış olduğu bir araştırmada anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür. Anne-baba tutumları ölçeğinin üç alt boyutunda ('demokratik', 'koruyucu' ve 'otoriter') da cinsiyete göre değişkenlik tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılama durumunun kız öğrencilerde; otoriter ve koruyucu olarak algılama durumunun erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ersoy (2013) tarafından yapılan çalışmada da anne-baba tutumlarını otoriter olarak algılama durumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşma gösterdiği görülmüştür. Erkek öğrencilerin anne-baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha fazla otoriter olarak algıladığı tespit edilmiştir.

Aktaş ve Özyürek'in (2015) lise öğrencileri ile yaptıkları bir araştırmada anne-baba tutumlarının bazı alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. Kullanılan anne-baba tutumları ölçeğinde yürütülen çalışmadaki ölçekten daha farklı alt boyutlar yer alsa da ebeveynleri otoriter olarak algılama durumunun cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Burada farklılaşma kız öğrenciler lehine gerçekleşmiştir ve kız öğrenciler anne-baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha otoriter algılamaktadır. Dokuyan (2016) tarafından yapılan araştırmada yine anne-baba tutumlarının alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşma görülmüştür. Kullanılan ölçeğin üç alt boyutunun ('demokratik', 'koruyucu' ve 'otoriter') üçünün de cinsiyete göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Anne- baba tutumlarını koruyucu ve otoriter algılama durumunun kızlarda; demokratik algılama durumunun erkeklerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tarafından yapılan bir araştırmada ise anne-baba tutumlarına yönelik dört alt boyut incelenmiştir. 'Otoriter', 'aşırı koruyucu', 'izin verici' ve 'demokratik' alt boyutlarından yalnızca birinde cinsiyete göre farklılaşma tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılama durumunun erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çetinkale (2006) tarafından lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumları için kullanılan üç alt boyutun ("demokratik", "otoriter" ve "koruyucu-istekçi") üçünde de cinsiyete göre bir farklılık görülmemiştir.

Bu araştırmada kullanılan 'Anne-Baba Tutum Ölçeği' nin kullanıldığı diğer araştırmalar incelendiğinde Yükçü ve arkadaşlarının (2021) yaptığı çalışmada da anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür.

Yürütülen çalışmadakine benzer şekilde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre anne-babalarını daha otoriter algıladıkları tespit edilmiştir. Gölçek (2020) tarafından yapılan araştırmada da yine bu çalışmadaki gibi erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre anne-babalarının okula yönelik tutumlarını daha fazla otoriter algıladıkları görülmüştür.

İncelenen araştırmalardan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Anne-babaların genel tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşma gösterdiği ve göstermediği araştırmalar olduğu tespit edilmiştir. Anne-babaların okula yönelik sergilemiş olduğu tutumların incelendiği araştırmalarda da cinsiyete göre farklılaşma olduğu ve çoğunlukla erkek öğrencilerin anne-babalarını kız öğrencilere göre daha otoriter algıladığı görülmüştür. Kızların erkeklere göre daha duygusal ve itaatkar olduklarının belirlendiği durumlar olduğundan (Kumru vd., 2004) burada da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha itaatkar tavır sergilemesinin, ebeveynleriyle çok fazla çatışmaya girmemesinin anne-baba tutumlarını daha az otoriter algılamalarına etki etmiş olabileceği söylenebilir.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden elde edilen sonuçlar cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Araştırmaya katılım gösteren erkek öğrencilerin akademik olarak kendilerini yeterli görme düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Alanyazında akademik öz-yeterlik üzerine yapılan benzer çalışmalar incelenmiştir. Ekinci (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada akademik öz-yeterlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Eroğlu ve arkadaşları (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da akademik öz-yeterlik durumunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Koç ve Arslan (2017) tarafından akademik öz-yeterlik konusunda gerçekleştirilen bir çalışmada cinsiyete göre farklılaşma görülmüştür. Kız öğrencilerin akademik alanda kendilerini yeterli algılama düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Arslan (2018) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin akademik öz-yeterlik algılarının cinsiyete değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Burada da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre akademik öz-yeterlik algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ataş ve Kumcağız (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da akademik öz-yeterlik düzeyinin

katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Yürütülen çalışmadaki sonuçlara benzer şekilde farklılaşma erkekler lehine sonuçlanmıştır. Akademik anlamda kendini yeterli görme düzeyinin erkek öğrencilerde kız öğrencilere nazaran anlamlı şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında akademik öz-yeterlik ile ilgili yapılmış çalışmalarda cinsiyet değişkenine göre farklı sonuçlar elde edilmiş olduğu; farklılaşmanın farklı cinsiyetler lehine sonuçlanabildiği görülmüştür. Bu sebeple cinsiyet değişkeni üzerinden kesin bir yorum yapılamamaktadır.

Akademik Sosyal Karşılaştırmının alt boyutlarından ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’, ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ nın üçünde de cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik alanda kendilerini çevreleriyle karşılaştırma durumunun cinsiyetlere göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi ölçeğinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde bu ölçekten alınan puanların cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılaşma kız öğrencilerin lehinedir. Kız öğrencilerin akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ölçeğinden erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar almışlardır. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi ölçeğinden alınan yüksek puanlar daha az akademik sosyal karşılaştırma yapma anlamı taşıdığından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kendilerini diğerleriyle daha az kıyasladığı görülmüştür.

Alanyazında ‘akademik sosyal karşılaştırma’ üzerine çok fazla çalışma olmadığından ‘sosyal karşılaştırma’ kavramı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar incelenip tartışılmıştır.

Çetinkaya (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada araştırmanın bir değişkeni olarak da ‘sosyal karşılaştırma’ seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda sosyal karşılaştırmının cinsiyet yönünden farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Erözkan (2004) tarafından lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ‘sosyal karşılaştırma’ düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşma göstermediği saptanmıştır. Selcan (2016) tarafından yapılan çalışmada da ‘sosyal karşılaştırma’ nın cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Kaya ve Savaşlı (2020) tarafından yapılan bir çalışmada ise ‘sosyal karşılaştırma’ nın cinsiyet değişkenine göre anlamlı

düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumunun kız öğrencilere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Erişilen araştırmalardan farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Sosyal karşılaştırmanın cinsiyete göre farklılaşma göstermediği araştırmalar çoğunlukta olmakla birlikte cinsiyet yönünden farklılaşma tespit edilen çalışmalar da mevcuttur. Bu araştırmada da ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yönlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı, düzeyinin ise farklılaşma gösterdiği saptanmıştır.

5.1.2. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre:

Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarından ‘Sorumluluk – Kabul ’ anne-baba tutumlarının lise sınıf düzeyine göre farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunda ise sınıf düzeylerine göre farklılaşma tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını otoriter ve denetleyici olarak algılama durumunun 9. Sınıf öğrencilerinde 12. Sınıf öğrencilerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. 11. Sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumlarını otoriter ve denetleyici olarak algılama durumunun da 12. Sınıf öğrencilerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Alanyazın incelendiğinde Satılmış (2010) tarafından yapılan bir araştırmada anne-baba tutumlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarının ‘otoriter’, ‘koruyucu’ ve ‘demokratik’ şeklinde gruplanmış alt boyutlarının hiçbirinde sınıf düzeylerine yönelik bir farklılık görülmemiştir. Baykan (2014) tarafından yapılan bir araştırmada ise anne-baba tutumlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarının ‘koruyucu’ ve ‘otoriter’ olarak gruplanmış iki alt boyutunda da sınıf düzeylerine göre farklılık saptanmıştır. ‘Koruyucu’ alt boyuttaki farklılaşma 10. Sınıf ve 12. Sınıf öğrencileri arasında, 10. Sınıf öğrencilerinin lehine gerçekleşmiştir. ‘Otoriter’ alt boyutundaki farklılaşma ise 10. Sınıf öğrencileri ile 9, 11, 12. Sınıf öğrencileri arasında gerçekleşmiştir. 10. Sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumlarını otoriter algılama durumunun diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Subaşı ve Özçelik (2019) tarafından gerçekleştirilen anne ve baba tutumlarının ayrı ayrı incelendiği bir araştırmada da sınıf düzeylerine göre farklılık görüldüğü saptanmıştır. Gölçek (2020) yapmış olduğu araştırmada bu

araştırmadakiyle aynı şekilde okul yaşamına yönelik anne-baba tutumlarını incelemiştir. Anne-baba tutumlarının ‘sorumluluk-kabul’ alt boyutunda sınıf düzeyine göre farklılaşma tespit edilmiştir. 9. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre anne-babalarını daha sorumluluk verici olarak algıladıkları görülmüştür.

Alanyazında hem genel anne-baba tutumları hem de okul yaşamına yönelik anne-baba tutumlarının incelendiği araştırmalarda sınıf düzeyi değişkenine yönelik farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Akademik Öz-Yeterlik Düzeyi Ölçeğinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda akademik olarak bireylerin kendilerini yeterli algılama durumlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılaşma 9. Sınıf öğrencileri ile 12. Sınıf öğrencileri arasında; 10. Sınıf öğrencileri ile 12. Sınıf öğrencileri arasında gerçekleşmiştir. 12. Sınıf öğrencilerinin akademik anlamda kendilerini yeterli görme düzeylerinin hem 9. Sınıf hem de 10. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ekinci (2011) tarafından yapılan bir araştırmada da öğrencilerin akademik öz-yeterlik algılarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşma sağladığı görülmüştür. Yürütülen çalışmadakine benzer şekilde farklılaşma 9. Sınıf öğrencileri ile 12. Sınıf öğrencileri arasında gerçekleşmiştir. 12. Sınıf öğrencilerinin kendilerini akademik olarak yeterli görme düzeylerinin 9. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ataş ve Kumcağız’ın (2020) yapmış oldukları araştırmada ise öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Alanyazında bu konuda gerçekleştirilen araştırmaların çoğu daha büyük yaş gruplarıyla, üniversite öğrencileriyle yapıldığından sınıf düzeyine yönelik çok fazla örnek bulunmamaktadır. İncelenen benzer çalışmalarda ise sınıf düzeyi değişkenine yönelik farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bu araştırmada son sınıftaki öğrencilerin kendilerini akademik anlamda daha fazla test etme ve kendilerini tanıma imkanlarının olması, daha alt sınıf düzeyindeki öğrencilerle farklılaşma göstermelerinin bir nedeni olabileceği düşünülmektedir.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeğinin alt boyutlarından ‘Yukarı’, ‘Yanal’ ve ‘Aşağı’ Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırmanın üçünün de sınıf düzeyi

değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği sonuçlarının da sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Alanyazında ‘akademik sosyal karşılaştırma’ ya yönelik çok fazla çalışmaya ulaşılamadığından ‘sosyal karşılaştırma’ ile ilgili yapılan çalışmalar doğrultusunda sonuçlar yorumlanmıştır. Erözkan (2004) tarafından yapılan bir araştırmada ‘sosyal karşılaştırma’ nın öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun sonucunda 11. Sınıf öğrencilerinin sosyal karşılaştırma yapma düzeylerinin 9. Sınıf ve 10. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çakmak ve Sakarya (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ‘sosyal karşılaştırma’ durumunun sınıf düzeylerine göre farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Çetin (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da ‘sosyal karşılaştırma’ nın lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

İncelenen çoğu çalışmada bu araştırmadakine benzer şekilde sosyal karşılaştırma ve akademik sosyal karşılaştırmının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı seviyede bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

5.1.3. Okul Başarı Puanı Değişkenine Göre:

Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarından ‘Sorumluluk - Kabul’ anne-baba tutumlarında okul başarı puanına göre farklılaşma tespit edilmiştir. Okul başarı puanı ortalaması 70-85 aralığında olan öğrencilerin, okul başarı puanı ortalaması 50-70 aralığında olan öğrencilerden daha yüksek şekilde anne-baba tutumlarını sorumluluk veren, kendilerini kabul eden şekilde algılamaktadırlar. Yani bu alt boyuttaki farklılaşma okul başarı puan aralığı 70-85 olan öğrenciler ile 50-70 olan öğrenciler arasında; okul başarı puan aralığı 70-85 olanlar lehine gerçekleşmiştir. Anne-Baba Tutumları Ölçeğinin ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunun da okul başarı puanı değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. Okul başarı puanı 50-70 aralığında olan öğrencilerin anne-baba tutumlarını otoriter ve denetleyici olarak algılama durumunun hem okul başarı puanı 70-85 olan öğrencilerden hem de 85 ve üzeri olan öğrencilerden anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Okul başarı puanı en düşük aralıkta olan öğrencilerin

anne-baba tutumlarını daha fazla otoriter ve denetleyici olarak kabul ettiği görülmüştür.

Gürler'in (2017) yapmış olduğu bir araştırmada algılanan anne-baba tutumlarının başarı düzeyleri değişkenine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumları 'otoriter', 'demokratik' ve 'koruyucu-istekçi'; okul başarı düzeyleri ise '90 ve üzeri', '80-90', '70-80', '60-70', '60 ve altı' şeklinde gruplanmıştır. Anne-baba tutumlarının 'demokratik' alt boyutunda okul başarı düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmezken 'otoriter' ve 'koruyucu-istekçi' alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. 'Otoriter' alt boyuttaki farklılaşma yürütülen çalışmadakine benzer şekilde en düşük okul başarısına sahip öğrenciler lehine sonuçlanmıştır. 60 ve altı okul başarısına sahip öğrencilerin anne-baba tutumlarını diğer öğrencilere göre daha fazla 'otoriter' olarak algılamışlardır. Subaşı ve Özçelik (2019) tarafından yapılan bir araştırmada da öğrenci başarı durumu düşük, orta ve yüksek şeklinde gruplanmıştır. Anne ve baba tutumları ayrı ayrı incelenip ikisi içinde 'kabul, ilgi' ve 'denetim, kontrol' alt boyutları bulunmaktadır. Burada da okul başarı durumu 'kötü' olan öğrencilerin anne ve baba tutumlarını; okul başarı durumu 'orta' ve 'iyi' olan öğrencilere göre daha yüksek şekilde denetleyici olarak algıladıkları görülmüştür. Anne ve baba tutumlarını kabul edici, ilgi gösteren şeklinde algılama durumunun ise okul başarı durumu 'kötü' olan öğrencilerde okul başarı durumu 'orta' ve 'iyi' olan öğrencilere daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Koç (2019) tarafından yapılan başka bir çalışmada da anne-baba tutumlarına yönelik algının okul başarı durumu değişkenine göre farklılaşabildiği saptanmıştır. Okul başarı durumu 'düşük', 'orta' ve 'yüksek' şeklinde; anne-baba tutumları ise 'otoriter', 'demokratik' ve 'koruyucu-istekçi' şeklinde gruplanmıştır. Anne-baba tutumlarını 'demokratik' olarak algılayan öğrenciler arasında okul başarı durumuna göre bir farklılaşma görülmemiştir. Ancak diğer iki alt boyut olan 'koruyucu-istekçi' ve 'otoriter' anne baba tutumlarının, öğrenci okul başarı durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Okul başarı düzeyi 'düşük' olan öğrencilerin okul başarı düzeyi 'orta' ve 'yüksek' olan öğrencilere göre anne-baba tutumlarını daha fazla 'otoriter' olarak algılamaktadırlar.

Otoriter tutumda ebeveynler bireye karşı daha disiplinli baskıcı bir yaklaşım sergilemektedirler (Yavuzer, 2007). Bu durum bireyin akademik alanda da baskı

hissetmesine sebep olabileceğinden ebeveynlerini otoriter olarak algılayan bireylerin akademik olarak daha düşük başarıya sahip olabileceği söylenebilir.

Akademik Öz-Yeterlik Düzeyi okul başarı puanı değişkeni açısından anlamlı bir farklılaşma göstermiştir. Öğrencilerin akademik olarak kendilerini yeterli algılama düzeylerinin, okul başarı puanı ortalaması 50-70 aralığında olan öğrencilerde okul başarı puan aralığı 70-85 ve 85 üzeri olan öğrencilerden anlamlı bir şekilde farklılık göstermiştir. Ortalaması 50-70 aralığında olan öğrencilerin akademik olarak kendilerini yeterli görme düzeylerinin diğer iki gruptaki öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Akademik öz-yeterlik düzeyinin, okul başarı puan aralığı 70-85 olana öğrencilerle 85 ve üzeri olan öğrenciler arasında da anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ortalaması 70-85 olan öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerinin ortalaması 85 ve üzeri olan öğrencilerden daha düşük olduğu saptanmıştır. Akademik öz-yeterlik ölçeğinden elde edilen ortalama puanlara bakıldığında; diğerlerinden daha düşük okul başarı puanına sahip öğrencilerin algıladıkları akademik öz-yeterlik düzeylerinin de daha düşük olduğu görülmüştür.

Alanyazında akademik öz-yeterlikle ilgili çalışmalarda okul başarı puanından çok okul başarısı, akademik başarı gibi değişkenlere yer verilmiştir. Daha çok bu değişkenlerle akademik öz-yeterlik arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar incelenip bu çalışmadaki sonuçlarla birlikte yorumlanmıştır.

Kaşarcı, Yılmaz ve Yiğit'in (2012) gerçekleştirdikleri bir çalışmada öz-yeterlik inancı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin öz-yeterlik inancı arttıkça okul başarılarının da artacağı ifade edilmektedir. Polat (2017) tarafından yapılan bir çalışmada akademik öz-yeterlik inancı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akademik öz-yeterlik inancı yüksek öğrencilerin akademik olarak daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Dadandı'nın (2018) yapmış olduğu çalışmada da benzer şekilde akademik öz-yeterlik inancı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Akademik öz-yeterliği yüksek bireyler, belirledikleri hedeflere ulaşabilmek için planlama ve düzenleme yapma yeteneğine sahiptirler (Bandura vd., 1999). Bu

durumda akademik planlamaları doğru yapabilen bireylerin akademik başarılarının da daha yüksek olmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir.

Akademik Sosyal Karşılaştırmanın alt boyutlarından ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’, ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ üçünün de okul başarı puanı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Ayrıca Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin de okul başarı puanı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiş olduğu saptanmıştır.

Alanyazında ‘sosyal karşılaştırma’ ile ilgili incelenen çalışmalarda ‘okul başarı puanı’ değişkenine ait yeterli çalışmaya ulaşılamadığından en yakın olarak ‘okul başarısı’ bulunmuş ve bununla ilgili yorum yapılmıştır. Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ‘Okul başarısı’; ‘düşük’, ‘orta’ ve ‘yüksek’ şeklinde gruplanmıştır. ‘Sosyal karşılaştırma’ nın akademik başarıya göre farklılaşma göstermediği saptanmıştır.

Bunların sonucunda akademik sosyal karşılaştırma üzerinde öğrencilerin akademik başarı puan durumlarının yeterli ölçüde bir farklılaşma göstermediği söylenebilir.

5.1.4. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre:

Anne-Baba Tutumlarının sosyoekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Satılmış (2010) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada demografik değişkenlerden biri olarak gelir durumuna bakılmıştır ve gelir durumuna göre algılanan anne-baba tutumlarında farklılaşma saptanmıştır. Anne-baba tutumları ‘demokratik’, ‘otoriter’ ve ‘koruyucu’ olarak gruplanmış ve farklılaşma yalnızca ‘demokratik’ alt boyutta görülmüştür. Aktaş’ın (2011) yapmış olduğu araştırmada algılanan anne-baba tutumları gelir düzeylerine göre farklılaşma göstermemiştir. Algılanan anne-baba tutumları ‘demokratik’, ‘otoriter’ ve ‘koruyucu’ olarak gruplanıp hiçbir alt boyutta gelir düzeyi değişkeni yönünden anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tarafından yapılan başka bir çalışmada da ‘aylık gelir’ değişkeni kullanılmıştır. Aylık gelire göre algılanan anne-

baba tutumlarında farklılaşma tespit edilmiştir. Anne-baba tutumları ‘demokratik’, ‘otoriter’, ‘aşırı koruyucu’ ve ‘izin verici’ olarak gruplanmış olup yalnızca ‘aşırı koruyucu’ tutumda aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Aylık gelirini 2000 tl ve üstü olarak belirten bireylerin daha düşük aylık gelire sahip bireylerden daha az ailelerini ‘aşırı koruyucu’ algıladıkları görülmüştür.

Sosyoekonomik durum, gelir durumu gibi değişkenlerin algılanan anne-baba tutumlarında farklılaşma sağlayıp sağlamaması ile ilgili alanyazında farklı sonuçlar mevcuttur. Bu durumun sosyoekonomik düzey veya gelir durumu değişkeninin katılımcılarca farklı yorumlanabilme ihtimali, gruplamaların farklılaşması gibi birçok etmenden kaynaklanıyor olabileceği görülmüştür.

Akademik Öz-Yeterlik Ölçeğinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde sosyoekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada sosyoekonomik düzey demografik değişkenlerden bir tanesi olarak seçilip düşük, orta ve yüksek olarak gruplanmıştır. Öğrencilerin akademik öz-yeterlik algılarında bu gruplardan herhangi birine yönelik anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Yağcı ve Aksoy (2015) tarafından üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada sosyoekonomik düzey ‘anne eğitim düzeyi’, ‘baba eğitim düzeyi’ ve ‘aylık ortalama gelir’ olarak gruplanmıştır. ‘Aylık ortalama gelir’ değişkeninin katılımcıların akademik öz-yeterlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık sağlamadığı tespit edilmiştir. Uzun’ un (2016) yapmış olduğu çalışmada sosyoekonomik düzey ‘yoksul’, ‘orta’ ve ‘iyi’ şeklinde gruplanmıştır. Akademik öz-yeterlik düzeyinin katılımcıların sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemiş olduğu saptanmıştır. Aktaş’ın (2017) yapmış olduğu bir çalışmada akademik sosyoekonomik düzey ‘kötü’, ‘orta’ ve ‘yüksek’ şeklinde gruplanmıştır. Bu çalışmada akademik öz-yeterlik algısının sosyoekonomik düzey değişkenine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Çava Kuru (2018) tarafından yürütülen bir çalışmada sosyoekonomik düzey, ailenin aylık gelir miktarı 4 gruba ayrılarak belirtilmiştir. Bunun sonucunda da benzer şekilde akademik öz-yeterlik düzeyinin sosyoekonomik düzey değişkeni açısından anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

İncelenen çalışmaların çoğunda benzer şekilde Akademik öz-yeterlik düzeyinin ‘sosyoekonomik durum’ değişkenine göre anlamlı seviyede farklılık göstermediği görülmüştür.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü alt boyutlarının ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin sosyoekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir.

Erözkan (2004) tarafından yapılan çalışmada ‘sosyal karşılaştırma’ nın sosyoekonomik düzeye göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. ‘Sosyoekonomik düzey’ değişkeni; ‘düşük’, ‘orta’ ve ‘yüksek’ olarak gruplanmıştır. ‘Yüksek’ sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin sosyal karşılaştırma ortalamalarının ‘düşük’ ve ‘orta’ sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Savaşlı (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ‘sosyal karşılaştırma’ nın sosyoekonomik düzey değişkenine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bu araştırmada ekonomik düzey değişkeni ‘düşük’, ‘orta’ ve ‘yüksek’ olarak gruplanmıştır. Sosyoekonomik düzeyini ‘orta’ olarak belirten öğrencilerin sosyal karşılaştırma yapma durumlarının; sosyoekonomik düzeyini ‘düşük’ ve ‘yüksek’ olarak belirten öğrencilerden daha fazla olduğu görülmüştür. Çakmak ve Sakarya’ nın (2020) yapmış olduğu çalışmada ise ‘sosyal karşılaştırma’ nın gelir durumuna göre anlamlı seviyede farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da ‘sosyal karşılaştırma’ nın öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeye göre anlamlı seviyede farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

İncelenen çalışmalarda ‘sosyoekonomik durum’ değişkeni açısından standart bir sonuca ulaşılamamıştır. Kimi araştırmada bu değişkene göre farklılaşmalar görülürken kiminde ise anlamlı düzeyde bir farklılaşma oluşmadığı saptanmıştır.

5.2. Anne-Baba Tutumları, Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyinin Birbirleriyle Olan İlişkisinin İncelenmesine İlişkin Tartışma:

Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen sonuçlar Tablo 11’de yer almaktadır. Sonuçlar incelendiğinde Akademik Öz-Yeterlik ile Anne-Baba Tutumlarının iki alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Akademik Öz-Yeterlik ile ‘Sorumluluk –Kabul’ alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ($r=.29$; $p<.05$); ‘Otorite -Denetleme’ alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ($r=-.20$; $p<.05$) bir ilişki olduğu görülmüştür. Anne-babalarını daha olumlu, sorumluk verici ve destekleyici olarak algılayan öğrencilerin akademik olarak kendilerini daha yeterli gördükleri saptanmıştır. Anne-babalarını otoriter ve sıkı olarak algılayan öğrencilerin ise akademik olarak kendilerini daha az yeterli gördükleri saptanmıştır.

Alanyazında öz-yeterlik ve akademik öz-yeterlik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde; Yalnız (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ‘öz-yeterlik’ değişkeni kullanılmıştır. Anne-baba tutumları ‘demokratik’, ‘otoriter’ ve ‘koruyucu’ şeklinde gruplanmıştır. ‘Öz-yeterlik’ durumunun ‘demokratik’ anne-baba tutumuyla pozitif; ‘otoriter’ ve ‘koruyucu’ anne-baba tutumuyla negatif ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Anne babalarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin kendilerine yönelik yeterlilik inançlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da akademik öz-yeterlik durumunun anne-baba tutumlarına göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Ebeveyn tutumları ‘ilgisiz-tutarsız’, ‘demokratik’, ‘otoriter’ ve ‘koruyucu’ olarak gruplanmıştır. Ebeveyn tutumlarını ‘ilgisiz-tutarsız’ olarak algılayan bireylerin, ebeveyn tutumlarını ‘demokratik’ ve ‘koruyucu’ olarak algılayan bireylere göre akademik öz-yeterliklerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bostan (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da akademik öz-yeterlik ile ebeveynlerin yaklaşımları arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin kabul/red durumu anne ve baba ayrı olarak incelenmiştir. Ebeveyn kabul/red değişkeni ‘sıcaklık/şefkat’, ‘düşmanlık/saldırganlık’, ‘kayıtsızlık/ihmal’, ‘ayrışmamış red’ ve kabul/red’ olarak gruplanmıştır. Akademik öz-yeterlik ile her bir alt boyut arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişki yalnızca ‘sıcaklık/şefkat’ alt boyutunda

pozitif yönde diğer alt boyutlarda ise negatif yönde gerçekleşmiştir. Ebeveyn yaklaşımlarını şefkatli olarak algılayan bireylerin akademik olarak kendilerini yeterli kabul etme durumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılayan bireylerin akademik performansında gerileme, öz güvenlerinde düşüş ve yüksek kaygı görülebilmektedir (Yıldız, 2007). Bunların sonucunda baskı algıladığı bir ortamda yetişen bireylerin akademik öz-yeterlik algılarında da düşüş olduğu söylenebilir.

Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk –Kabul’ alt boyutu ile Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönünün ‘Yukarı’ ($r=.16$; $p<.05$) ve ‘Aşağı’ ($r=.10$; $p<.05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Anne-babalarını sorumluluk verici olarak algılayan öğrencilerin aşağı ve yukarı yönde akademik sosyal karşılaştırma yapma durumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. ‘Otorite -Denetleme’ alt boyutunun Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönünün ‘Yukarı’ ($r=.16$; $p<.05$), ‘Yanal’ ($r=.13$; $p<.05$) ve ‘Aşağı’ ($r=.20$; $p<.05$) alt boyutlarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Anne-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin akademik sosyal karşılaştırmanın üç yönünde de karşılaştırma yapma durumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bireyler anne-baba tutumlarını sorumluluk verici veya otoriter algılama durumlarının ikisinde de akademik alanda kendilerini diğerleriyle karşılaştırmaktadırlar. Ancak oranlar incelendiğinde anne-baba tutumlarını otoriter olarak algılayan bireylerin kendilerinden daha düşük seviyedeki kişilerle daha çok karşılaştırma yaptıkları görülmüştür.

Akademik Sosyal Karşılaştırmanın ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ alt boyutu ile ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=.43$; $p<.05$) ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=.42$; $p<.05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öğrencilerin akademik alanda kendilerini, kendilerinden daha üstte gördükleri kişilerle karşılaştırma durumları ne kadar yüksekse kendilerine benzer seviyede gördükleri kişilerle ve kendilerinden daha aşağıda gördükleri kişilerle karşılaştırma durumları da o kadar yüksektir. Öğrencilerin akademik sosyal karşılaştırma yapma durumları yukarı, yanal ve aşağı yönlerde benzer seviyede gelişmiştir.

Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin, Akademik Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=-.40$; $p<.05$), ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=-.20$; $p<.05$) ve ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ ($r=-.15$; $p<.05$) alt boyutlarının üçü ile negatif yönde ilişki gösterdiği saptanmıştır. Akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ölçeğinden alınan puanların yüksek olması bireyin akademik sosyal karşılaştırma yapma düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de bireylerin akademik sosyal karşılaştırma yönlerinden aldıkları puanlar ile akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ters yönlü ilişkinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuçlardaki oranlar incelendiğinde de akademik sosyal karşılaştırma düzeyinin en yüksek ilişkiyi ‘yukarı yönlü akademik sosyal karşılaştırma’ ile gösterdiği tespit edilmiştir. ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin’ Anne-Baba Tutumlarıyla anlamlı düzeyde bir ilişki göstermediği de tespit edilmiştir

Alanyazında ‘akademik sosyal karşılaştırma’ üzerine mevcut yeterli çalışmaya ulaşılamadığından ‘sosyal karşılaştırma’ kavramı üzerine yapılan araştırmalar incelenip tartışılmıştır.

Sezer (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada anne-baba tutumları ‘demokratik’ ve ‘otoriter’ olarak gruplanmıştır. Katılımcıların kendilik algılarıyla ilgili bilgi edinmek için de sosyal karşılaştırmadan yararlanılmıştır. Anne-babalarını daha demokratik algılayan ergenlerin kendilik algılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını daha az otoriter algılayan ergenlerin yine kendilik algılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yıldırım ve Sezer (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da anne-baba tutumlarının bireylerin kendilerini değerlendirmeleriyle anlamlı ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını daha düşük düzeyde ‘demokratik’ olarak algılayan bireylerin kendilerini daha çok olumsuz değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Anne-baba tutumlarını düşük düzeyde ‘otoriter’ olarak algılayan bireylerin ise kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Büyükmumcu (2019) tarafından yapılan bir başka çalışmada da yine ebeveyn tutumları ile sosyal karşılaştırma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Alanyazındaki araştırmalarda bu araştırmadakine benzer şekilde anne-baba

tutumlarının bireyin kendilik algısı ve kendini diğerleriyle karşılaştırma durumuyla ilişki içinde olduğu görülmüştür.

Akademik Sosyal Karşılaştırma üzerinde çalışan Tıraş (2021) tarafından yapılan çalışmada genel sosyal karşılaştırma kavramının görüş ve yetenekler alt boyutlarının; akademik sosyal karşılaştırmanın yukarı, yanal ve aşağı akademik sosyal karşılaştırma alt boyutları ile pozitif yönde ilişki gösterdiği saptanmıştır. Genel sosyal karşılaştırma ile akademik sosyal karşılaştırmanın birbirlerine yakın sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Genel sosyal karşılaştırma yapma durumu yüksek olan bireylerin akademik alanda da kendilerini diğerleriyle karşılaştırma durumlarının yüksek olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ile akademik sosyal karşılaştırma yönlerinin her biri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Akademik sosyal karşılaştırma yönü ölçeğinin alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif ilişki görülmüştür. Öğrencilerin akademik sosyal karşılaştırma yapma yönü yukarı, yanal ve aşağı yönde ilişkili şekilde seyretmiştir. Yukarı yönde akademik sosyal karşılaştırma yapan öğrenciler genellikle yanal ve aşağı yönde de akademik anlamda kendilerini diğerleriyle karşılaştırma davranışı göstermişlerdir.

Tıraş'ın (2021) yaptığı çalışmada da bu çalışmadakine benzer şekilde en güçlü ilişkinin akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ile yukarı yönlü akademik sosyal karşılaştırma arasında gerçekleştiği görülmüştür. Bireyin yukarı yönde akademik sosyal karşılaştırma yapma durumu yetenek gerektiren konularla ve kendini gerçekleştirme isteği ile ilişkilidir (Festinger, 1954; Sedikides ve Hepper, 2009). Buradan hareketle bireylerin daha fazla yukarı yönde akademik karşılaştırmaya başvurmasının kendini gerçekleştirme isteğinden kaynaklı olabileceği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda Akademik Öz-Yeterlik ile Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi arasında anlamlı seviyede bir ilişki olmadığı da görülmüştür.

5.3. Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik Düzeyini Yordama Durumuna İlişkin Tartışma:

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda anne-baba tutumlarının akademik öz-yeterliği yordadığı görülmüştür. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk –Kabul’ alt boyutunun Akademik Öz-Yeterliği pozitif yönde düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.24$; $p<.05$) tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Otorite-Denetleme’ alt boyutunun Akademik Öz-Yeterliği yordamadığı ($\beta=-.09$; $p>.05$) saptanmıştır. Anne-baba tutumlarının kabul edici şekilde algılayan öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerinin de pozitif yönde gelişme gösterdiği görülmüştür.

Alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde; Üredi ve Erden’ in (2009) yapmış olduğu bir araştırmada algılanan ebeveyn tutumlarının ergenlerin genel öz-yeterliğine anlamlı şekilde etki ettiği görülmüştür. Ebeveyn tutumları kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve psikolojik özerklik olarak gruplanmıştır. Ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi alt boyutunun öz-yeterlik üzerinde en güçlü etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babalarını kendilerine ilgi gösteren, destekleyici şekilde algılayan öğrencilerin öz-yeterlik algılarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yıldırım (2018) tarafından yapılan bir araştırmada da ebeveyn tutumlarının akademik öz-yeterliğe anlamlı şekilde etki ettiği tespit edilmiştir. Anne-baba tutumları ‘anlayışlı-demokratik’, baskıcı-otoriter’ ve ‘ilgisiz-kayıtsız’ şeklinde gruplanmıştır. Anne-baba tutumlarını ‘anlayışlı-demokratik’ olarak algılayan öğrencilerin, anne-baba tutumlarını ‘baskıcı-otoriter’ ve ‘ilgisiz-kayıtsız’ olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek akademik öz-yeterlik düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bostan (2021) tarafından yapılan bir araştırmada da anne-babaların kabul ve reddi incelenmiştir. Anne ve babalarından şefkat ve sıcaklık gören öğrencilerin akademik öz-yeterlik düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlarda anne ve babalarını reddedici, kayıtsız ve saldırgan gören öğrencilerin akademik alanda kendilerine yönelik yeterlilik algılarının da zedelenmiş olduğu, akademik öz-yeterlik düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Yılmaz (2018) tarafından yapılan bir araştırmada ise otoriter ve ihmalkar aile stilinin akademik öz-yeterlik ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Qamar ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan bir çalışmada da ebeveynlik stilleri ile akademik öz-yeterlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveynin otoriter tutumuyla

bireyin akademik öz-yeterliği arasında zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Chandler (2006) tarafından daha büyük yaş grubundaki bireylerle gerçekleştirilen çalışmada da ebeveynlik stillerinin bireyin akademik öz-yeterliğine etki ettiği görülmüştür. Otoriter ebeveyn tutumu ile akademik öz-yeterlik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Gota (2012) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada öğrencilerin akademik başarısına etki eden faktörler incelenmiştir. Ebeveyn tutumlarının akademik öz-yeterliğe etki ettiği görülmüştür. Ebeveynlerini otoriter olarak tanımlayan öğrencilerin daha yüksek akademik öz-yeterliğe sahip olduğu; akademik öz-yeterliği yüksek bireylerin daha yüksek başarı motivasyonuna ve akademik başarıya sahip olduğu görülmüştür. Al-Hassan ve arkadaşlarının (2024) yapmış olduğu bir araştırmada da ebeveynlerin öğrenmeye yönelik desteği ve okul tutumlarının ergenlerin akademik kimliği ve okul performansına etkisi incelenmiştir. Bu çalışmada ebeveynlerin, ergenlerin okul sürecine ilişkin tutum ve desteklerinin ergenin akademik kimliğine etki ettiği görülmüştür.

Alanyazında mevcut çalışmalar incelendiğinde anne-baba tutumlarının, bireylerin genel, duygusal, akademik öz-yeterlikleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda farklı ebeveyn tutumlarının farklı etkiler oluşturduğu gözlenmiştir. Bu çalışmalarla ebeveyn tutumlarının, bireyin akademik öz-yeterlik algısına pozitif veya negatif yönde etki edebildiği görülmüştür. İncelenen çalışmaların çoğunda bu araştırmadakiyle benzer şekilde ebeveynlerinden destek, ilgi ve kabul gören bireylerin kendilerini akademik alanda daha yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Ancak kimi çalışmada da otoriter tutum algılayan bireylerin akademik öz-yeterliğinin daha yüksek olabildiği görülmüştür. Bu durumun araştırmaların gerçekleştirildiği çalışma grubunun özellikleriyle, kültürel yapıyla, kullanılan ölçeklerin içeriğiyle ilgili olabileceği düşünülmektedir.

5.4. Anne-Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyini Yordama Durumuna İlişkin Tartışma:

Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeğinin ‘yukarı’, ‘yanal’ ve ‘aşağı’ alt boyutları üzerinde anne-baba tutumlarının etkisi incelenmiştir.

Anne-Baba Tutumlarının ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı anlamlı şekilde pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk – Kabul’ alt boyutunun ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif yönde düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.34$; $p<.05$) tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunun ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif yönde düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.35$; $p<.05$) tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutumlarının ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı da anlamlı şekilde pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk – Kabul’ alt boyutunun ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif yönde çok düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.22$; $p<.05$) tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunun ‘Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif yönde yine düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.20$; $p<.05$) saptanmıştır.

Anne-Baba Tutumlarının ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif şekilde yordadığı görülmektedir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk – Kabul’ alt boyutunun ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif yönde düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.24$; $p<.05$) görülmüştür. Anne-Baba Tutumlarının ‘Otorite – Denetleme’ alt boyutunun ‘Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı pozitif ve düşük düzeyde yordadığı ($\beta=.34$; $p<.05$) görülmüştür.

Anne-baba tutumlarının akademik sosyal karşılaştırma alt boyutlarına etki düzeyleri incelendiğinde her alt boyutu yordayabildiği ve en çok ‘Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yı yordadığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlarla anne-baba tutumlarını otoriter veya sorumluluk verici şeklinde algılayan öğrencilerin her iki durumda da akademik sosyal karşılaştırma davranışı sergiledikleri görülmüştür.

Anne-Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyini de yordadığı tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk - Kabul’ alt boyutunun ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi’ ni negatif yönde düşük düzeyde yordadığı ($\beta=-.15$; $p<.05$) görülmüştür. Anne-Baba Tutumlarının ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutunun ise ‘Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi’ ni anlamlı düzeyde yordamadığı ($\beta=-.09$; $p>.05$) tespit edilmiştir. Akademik sosyal

karşılaştırma düzeyi ölçeğinden alınan yüksek puanlar daha az akademik sosyal karşılaştırma yapma anlamı taşımaktadır. Bunun sonucunda da anne-babalarını daha kabul edici, sorumluluk verici olarak algılayan öğrencilerin daha az akademik sosyal karşılaştırma yaptıkları görülmüştür.

Alanyazında ‘akademik sosyal karşılaştırma’ ve ‘sosyal karşılaştırma’ kavramları ile ilgili bu çalışmadaki konulara benzer içerikli araştırma çok fazla bulunmamaktadır. Bu iki kavramla ilgili yapılan araştırmalar incelenip sonuçları yürütülen çalışmayla karşılaştırılıp aşağıda değerlendirilmiştir.

Xing ve arkadaşları (2023) içerik olarak bu çalışmadakine yakın sayılabilecek bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Ergen bireyin; akademik sosyal karşılaştırma yapma, öz-yeterlik algısı ve kendini engelleme davranışında algılanan ebeveyn sosyal karşılaştırmasının rolü incelenmiştir. Ebeveynlerinin sosyal karşılaştırma yapma kalıplarına yönelik olumlu algıya sahip ergenlerin, daha yüksek öz-yeterliğe sahip olduğu ve daha az kendini engelleme davranışı sergilediği görülmüştür. Ergenlerin, ebeveynlerin sosyal karşılaştırma kalıplarına benzer kalıplar içinde bir yaklaşım benimsediği sonucuna da varılmıştır. Li ve arkadaşlarının (2021) yaptığı başka bir araştırmada ergenlerde akademik sosyal karşılaştırma yapma davranışının depresyona pozitif yönde; bireyin yeterlilik ve ilişki ihtiyaçlarına negatif yönde etki ettiği görülmüştür. Roger, Smith ve Coleman’ın (1978) yapmış olduğu bir çalışmada da öğrencilerin kendi başarılarını sınıftakilerle karşılaştırarak belirlediği ‘göreceli başarı’ sınıfın benlik kavramıyla ve akademik başarıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Yıldırım ve Sezer’ in (2018) yapmış olduğu bir çalışmada da bireylerin kendilik değerlerini belirleme durumu sosyal karşılaştırma ölçeği ile test edilmiştir. Ebeveyn tutumlarını ‘otoriter’ olarak algılayan bireylerin kendilerini daha olumsuz; ebeveyn tutumlarını ‘demokratik’ olarak algılayan bireylerin kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmüştür. Karçkay’ın (2009) yapmış olduğu bir araştırmada da bu araştırmadakine benzer şekilde okul yaşamına yönelik anne-baba tutumları incelenmiştir. Anne-baba tutumlarının ‘sorumluluk – kabul’ alt boyutunun sosyal karşılaştırmaya pozitif yönde etki ettiği görülmüştür. Burada ayrıca okul başarısının, ebeveyn tutumlarından ‘sorumluluk – kabul’ alt boyutunun ve okulun sosyal karşılaştırmayı yordadığı görülmüştür. Sezer (2010) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda da anne-baba tutumlarını daha demokratik algılayan ergenlerin kendilik

algılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda demokratik ve destekleyici aile ortamının bireyin kendilik algısına etki ettiği söylenebilir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlarda da birey ebeveynlerinin tutumlarını sorumluluk verici algıladıkça kendini diğerleriyle karşılaştırma durumunun azaldığı görülmüştür.

Bu sonuçlardan hareketle anne-baba tutumlarının ‘sorumluluk-kabul’ veya ‘otorite-denetleme’ alt boyutlarının ikisinde de birey akademik sosyal karşılaştırma yapmaktadır. Her iki alt boyutta da anne-baba tutumlarının en çok etki ettiği yön ‘yukarı’ yönlü akademik sosyal karşılaştırma olmuştur; bireylerin kendilerinden daha iyilerle karşılaştırma yapma durumları diğer yönlere göre anne-baba tutumlarından daha fazla etkilenmektedir. Bunun yanı sıra bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, alanyazında incelenen araştırmalarla benzer şekilde kendilik algısı olumlu gelişen ve ailesi tarafından desteklenen bireylerin kendilerini diğerleriyle daha az karşılaştırdığını göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç:

Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırma ile olan ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Akademik Öz-Yeterlik Düzeyinin demografik değişkenlere göre durumu incelenmiştir. Akademik öz-yeterliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul başarı puanı değişkenlerine göre farklılaşma gösterdiği; sosyoekonomik duruma göre farklılaşma göstermediği görülmüştür. Cinsiyet değişkeninde araştırmaya katılan erkek öğrencilerin daha yüksek akademik öz-yeterliğe sahip oldukları görülmüştür. Sınıf düzeyi değişkeninde 12. Sınıf öğrencilerinin daha yüksek akademik öz-yeterliğe sahip oldukları görülmüştür. Okul başarı puanı değişkeninde okul başarı puanı ‘85 ve üzeri’ olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre akademik öz-yeterliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Anne-Baba Tutumlarının demografik değişkenlere göre durumu incelenmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluk - Kabul’ alt boyutunun demografik değişkenlerden okul başarı puanına göre farklılaştığı görülmüştür. Okul başarı puanı en düşük aralık olan ‘50-70’ olan öğrencilerin anne babalarını daha az sorumluluk verici olarak algıladıkları görülmüştür. Anne-baba tutumlarını sorumluluk verici ve kabul edici algılama durumunun diğer demografik değişkenlerden cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. ‘Otorite -Denetleme’ alt

boyutunda demografik değişkenlerden cinsiyet, sınıf düzeyi, okul başarı puanına göre farklılaşma olduğu; sosyoekonomik duruma göre farklılaşma oluşmadığı görülmüştür. Cinsiyete göre erkek öğrencilerin ve okul başarı puan aralığına göre '50-70' okul başarı puan aralığında olan öğrencilerin anne-baba tutumlarını daha fazla otoriter algıladıkları görülmüştür. Sınıf düzeyi değişkeninde ise 12. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre anne-baba tutumlarını daha az otoriter olarak algıladıkları görülmüştür.

- Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönlerinin demografik değişkenlere göre durumu incelenmiştir. 'Yukarı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma', 'Yanal Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma', 'Aşağı Yönlü Akademik Sosyal Karşılaştırma' nın üçünün de demografik değişkenlerin hiçbirine göre farklılaşma göstermediği görülmüştür. Cinsiyet, sınıf düzeyi, okul başarı puanı, sosyoekonomik durum değişkenleri akademik sosyal karşılaştırma yönleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamışlardır.
- Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin yalnızca cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı; sınıf düzeyi, okul başarı puanı, sosyoekonomik durum değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Akademik sosyal karşılaştırma düzeyi ölçeğinden alınan puanların kızlarda erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Anne-Baba Tutumlarının diğer değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Anne-Baba Tutumlarının 'Sorumluluk – Kabul' alt boyutunun 'Otoriter ve Denetleyici' alt boyutuyla ters yönlü ilişkide olduğu görülmüştür. 'Sorumluluk – Kabul' alt boyutunun Akademik Öz-Yeterlikle; Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönlerinden 'Yukarı' ve 'Aşağı' ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. 'Otorite - Denetleme' alt boyutunun Akademik Öz-Yeterlikle; Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönlerinden 'Yukarı', 'Yanal' ve 'Aşağı' ile ters yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

- Akademik Öz-Yeterliğin araştırmanın değişkenlerinden yalnızca Anne-Baba Tutumları ile anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür. ‘Sorumluluk – Kabul’ alt boyutuyla pozitif; ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutuyla negatif ilişkili olduğu görülmüştür.
- Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönünün ‘Yukarı’, ‘Yanal’ ve ‘Aşağı’ alt boyutlarının birbirleriyle pozitif yönde; Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyiyle negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin diğer değişkenlerle anlamlı düzeyde bir ilişki kurmadığı görülmüştür.
- Araştırmanın temel problemi olan Anne-Baba Tutumlarının Akademik Öz-Yeterlik ve Akademik Sosyal Karşılaştırmayı yordama durumuna ilişkin sonuçlar değerlendirilmiştir. Anne-Baba Tutumlarından ‘Sorumluluk –Kabul’ alt boyutu Akademik Öz-Yeterliği pozitif şekilde yordamaktadır. ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutu ise Akademik Öz-Yeterliği anlamlı düzeyde yordamamaktadır.
- Anne-Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönlerini yordama durumu incelenmiştir. Anne-Baba Tutumlarının ‘Sorumluluk – Kabul’ ve ‘Otorite –Denetleme’ alt boyutlarının ikisi de Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönlerini (yukarı, yanal, aşağı) pozitif şekilde anlamlı düzeyde yordamaktadır.
- Anne-Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyini yordama durumu incelenmiştir. ‘Sorumluluk – Kabul’ alt boyutu Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyini negatif şekilde yordamaktadır. ‘Otorite - Denetleme’ alt boyutu Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.
- Bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla Anne-Baba Tutumlarının genel itibariyle Akademik Öz-Yeterlik Düzeyi, Akademik Sosyal Karşılaştırma

Yönü ve Düzeyini yordamakta olduğu, bu değişkenler üzerinde etki gücünün olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler:

- Alanyazında ‘akademik sosyal karşılaştırma’ ile ilgili Türkiye’de yürütülen yeterli çalışma olmadığı görülmüştür. Akademik sosyal karşılaştırmanın akademik alandaki başka değişkenlerle de ilişkisi incelenebilir.
- Araştırma Gaziantep ili Şahinbey örneklemiyle sınırlı kalmıştır. Daha büyük örnekleme uygulanıp araştırma yapılabilir.
- Araştırma benzer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Yapılacak başka bir çalışmada farklı lise türlerinden öğrencilere ulaşılarak araştırma gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırmada anne-baba tutumlarının bireylerin hem akademik öz-yeterlik algısına hem de akademik anlamda kendilerini diğerleriyle karşılaştırma davranışına etki ettiği görülmüştür. Bu sebeple okullarda anne-baba tutumları ve bunların çocuklar üzerindeki etkisi hakkında bilgilendirici çalışmalar planlanabilir.
- Bu araştırmada da alanyazındaki benzer araştırmalar gibi anne-baba tutumlarının, bireylerin akademik yaşamına etki ettiği görülmüştür. Okullarda öğrencilerin akademik anlamda seviyeleri değerlendirilirken bu durumun da dikkate alınması ve ihtiyaç halinde ebeveynlerin sürece katılması sağlanarak öğrencilerin gelişiminin desteklenmesi sağlanabilir.
- Bu araştırmada anne-baba tutumlarının akademik sosyal karşılaştırma üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Yapılacak başka araştırmalarda akademik sosyal karşılaştırmanın etkilendiği veya etki ettiği faktörler üzerine çalışılabilir.
- Bu araştırmada akademik sosyal karşılaştırma yönlerinden ‘Yukarı Yönde Akademik Sosyal Karşılaştırma’ yapma durumunun daha yüksek oranlarda olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, kendilerinden daha iyi gördükleri bireylerle daha çok karşılaştırma yaptıkları görülmüştür. Bunun nedenleri veya etkileyebileceği durumlar üzerine yeni araştırmalar gerçekleştirilebilir.

- Araştırmada kullanılan Anne-Baba Tutumları Ölçeği bireye uygulanmaktadır ve bireyin anne-baba tutumlarını nasıl algıladığını değerlendirmektedir. Başka bir araştırmada anne-babalar da sürece dahil edilerek ebeveynlerin kendi sergiledikleri tutumları nasıl değerlendirdikleri üzerinden çalışma yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Affuso, G., Zannone, A., Esposito, C., Pannone, M., Miranda, M. C., De Angelis, G., ... & Bacchini, D. (2023). The effects of teacher support, parental monitoring, motivation and self-efficacy on academic performance over time. *European Journal Of Psychology Of Education*, 38(1).
- Akbay, S. & Gizir, C. (2010). Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışı: akademik güdülenme, akademik özyeterlik ve akademik yükleme stillerinin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 60-78.
- Akeren, İ. (2020). Ergenlerde akademik öz-yeterlik ve derse katılmaya motive olma: Okula bağlanmanın aracılık rolü. *Journal Of International Social Research*, 13(70).
- Aktaş, H. (2017). Akademik güdülenme ile akademik özyeterlik arasındaki ilişki: İlahiyat fakültesi öğrencileri üzerine ampirik bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1376-1398.
- Aktaş, S. (2011). 9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya*.
- Alex, L. (1991). Description and classification of qualifications: defining qualification. *Vocational Training*, 2: 21-24. <http://hdl.voced.edu.au/10707/83860>
- Al-Hassan, S.M., Duell, N., Lansford, J.E. et al. (2024). Parents' learning support and school attitudes in relation to adolescent academic identity and school performance in nine countries. *Eur J Psychol Educ.* <https://doi.org/10.1007/s10212-024-00827-4>
- Arcan, K. (2006). Özel okullara giden lise düzeyindeki ergenlerin akademik başarıları ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (8), 121-129.

- Arslan, A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin yazma kaygıları ve akademik öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1286-1312.
- Ataş, N. S., & Kumcağız, H. (2020). Ergenlerin akademik erteleme davranışları, akademik öz yeterlik inançları ve mükemmeliyetçilik. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2).
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Sfn Baskı.
- Aydoğdu, F. & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Bacchini, D. & Magliulo, F. (2003). Self-image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal Of Youth And Adolescence*, 32, 337-349.
- Bandalos, D. L. (2002). The Effects of Item Parceling on Goodness-of-Fit and Parameter Estimate Bias in Structural Equation Modeling. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 9(1), 78-102. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0901_5
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), (191-215).
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>
- Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 359-373. <https://doi.org/10.1521/jscp.1986.4.3.359>.
- Bandura, A. (1990). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *Journal of applied sport psychology*, 2(2), 128-163.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: the exercise of control. New York: W.H. Freeman And Company.

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bandura, A., Pastorelli, C., Barbaranelli, C., & Caprara, G. V. (1999). Self-efficacy pathways to childhood depression. *Journal of Personality and social Psychology*, 76(2), 258.
- Baran, G. (2016). *Aile Yaşam Dinamiği*. Ankara: Pelikan Yayıncılık.
- Bartel, P. (1989). Social and heterosocial self-efficacy in adolescent populations of child molesters, nonsex offenders, and nonoffenders.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1978). Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children. *Youth & Society*, 9(3), 239-267. <https://doi.org/10.1177/0044118X7800900302>
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. <https://doi.org/10.1177/0272431691111004>
- Baykan, N. (2014). *Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sultanbeyli ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi.
- Baylar, A. (2016). *Ebeveyn tutumlarının ergenlerin akademik başarıları ve sosyal kaygıları üzerindeki etkisi ve bu etkinin özgüven ve otonomi aracılığıyla incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal psikolojiye giriş*, (6). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. İzmir: Aşina Yayınları.
- Bong, M. & Clark, R. E. (1999). Comparison between self-concept and self-efficacy in academic motivation research. *Educational psychologist*, 34(3), 139-153.

- Bostan, M. (2021). *Ergenlerde yaşam doyumu akademik öz yeterlilik ve ebeveyn kabul reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Biruni Üniversitesi.
- Bozkurt, S., Çoban, Ö., Özdemir, M., & Özdemir, N. (2021). Liderlik, okul kültürü, kolektif yeterlik, akademik öz-yeterlik ve sosyoekonomik düzeyin öğrenci başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 46(207).
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buunk, B. P., Kuyper, H., & Van Der Zee, Y. G. (2005). Affective response to social comparison in the classroom. *Basic and applied social psychology*, 27(3), 229-237.
- Büyükmumcu, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde beden imgesi: İşlevsel olmayan tutumlar, algılanan ebeveyn tutumları ve sosyal karşılaştırma yöneliminin yordayıcılığı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Carlson, E. (1999). Early environment support and elementary school adjustment in middle adolescence. *Journal Of Adolescent Research*, 14(1), 72-94.
- Carmona, C., Buunk, A. P., Dijkstra, A., & Peiró, J. M. (2008). The relationship between goal orientation, social comparison responses, self-efficacy, and performance. *European Psychologist*, 13(3), 188-196.
- Chandler, M. (2006). The influence of parenting style and ethnicity on academic self-efficacy and academic performance. Available electronically from <https://hdl.handle.net/1969.1/3717>.
- Chun, A. & Choi, K. (2005). Akademik öz yeterlik ile öğretmen öz yeterlikleri arasındaki ilişki. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1169.
- Corey, D. (2007). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.

- Cummings, E. M. & Davies, P. T. (1996). Emotional Security as a Regulatory Process in Normal Development and the Development of Psychopathology. *Development and Psychopathology*, (8), 123-139. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579400007008>
- Çağdaş, A. & Seğer, Z. (2005). *Anne Baba Eğitimi*. Konya: Eğitim Kitapevi.
- Çakmak, A. & Sakarya, S. (2020). Farklı türde liselere devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygıları ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 680-691.
- Çapulcuoğlu, U. & Gündüz, B. (2013). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 201-218.
- Çava Kuru, G. (2018). *Sınıf öğretmeni adaylarının akademik öz-yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Çetin, Ş. (2021). *Ortaöğretim öğrencilerinde farkındalık düzeyi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide duygusal zeka ile sosyal karşılaştırmanın aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Çetinkale, E. (2006). *11. sınıf öğrencilerinin denetim odakları, problem çözme becerileri ve algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin cinsiyet ve akademik alan değişkenleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Çetinkaya, H. (2004). *Beden imgesi, beden organlarından memnuniyet, benlik Saygısı, yaşam doyumu ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi.
- Dadandı, İ. (2018). *Genel yetenek, akademik benlik kavramı, akademik öz-yeterlik, benlik saygısı, öğrenci bağlılığı ve akademik başarı arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.

- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Dokuyan, M. (2016). 12. sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Duan, W., Guan, Y., & Bu, H. (2018). The effect of parental involvement and socioeconomic status on junior school students' academic achievement and school behavior in China. *Frontiers in Psychology*, 9(952). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00952>
- Duran, Ş. & Ercan, S. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin problem çözmeye yönelik inançları ve akademik özyeterlilik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 364-382.
- Edwards, L. & Price, G. (2002). The relationship between perceived parenting style and hope in college students.
- Ekinci, E. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin akademik özyeterlilik düzeyleri ve akademik erteleme davranışlarının öğrenilmiş çaresizlik düzeylerini yordama gücü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Eldeleklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasında ilişki. *Turkish psychological counseling and guidance journal*, 2(11), 7-13. <https://doi.org/10.17066/pdrd.52269>
- Erbil, N., Divan, Z. & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 3(10), 7-15.
- Erdoğan, A., Kesici, Ş., & Şahin, İ. (2011). Lise öğrencilerinin başarı güdülerinin ve sosyal kıyaslama düzeylerinin matematik kaygılarını yordaması. *İlköğretim Online*, 10(2), 646-652.
- Eroğlu, O., Yıldırım, Y., & Şahan, H. (2017). Spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerin akademik öz-yeterlilik ve akademik güdülenme düzeyleri

arasındaki ilişkinin incelenmesi: Akdeniz Üniversitesi örneği. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 38-47.

Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 1-18.

Erözkan, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı ve başa çıkma davranışları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 13-38.

Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Fatih ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi.

Fan, W. & Williams, C. M. (2010). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *Educational psychology*, 30(1), 53-74.

Fan, X. & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational psychology review*, 13(1), 1-22. <https://doi.org/10.1023/A:1009048817385>

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117-140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>

Gordjin, E. H. & Stapel, D. A. (2006). Behavioural effects of automatic interpersonal versus intergroup social comparison. *British Journal of Social Psychology*, 45, 717-729.

Gordon, B. F. (1966). Influence and social comparison as motives for affiliation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1, 55-65.

Gota, A. A. (2012). *Effects of parenting styles, academic self-efficacy, and achievement motivation on the academic achievement of university students in Ethiopia* (Unpublished master's thesis). Edith Cowan University. <https://ro.ecu.edu.au/theses/461>

- Gölçek, S. (2020). *Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişki: akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalarının aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi.
- Greenstein, B. (2000). *Students' perception of the racial climate on campus and in the classroom and the relationship with academic self-efficacy and academic and intellectual development*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Maryland: University of Maryland.
- Gülbahçe, A. (2007). *Mesleki olgunluk düzeyleri farklı olan öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve benlik imgelerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Güleç, S. (2020). Lise öğrencilerinde anne baba tutumları ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkide yetkinlik beklentilerinin aracı rolü. *Humanistic Perspective*, 2(2), 175-190.
- Güneysu, S. & Bilir, Ş. (1988). Üniversite gençlerinin kendini kabul düzeyine algılanan ana-baba tutumlarının etkisi. *Psikoloji Dergisi*, 6, 127-133.
- Gürler, A. (2017). *Ergenlerde anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Hayat, A. A., Shateri, K., Amini, M., & Shokrpour, N. (2020). Relationships between academic self-efficacy, learning-related emotions, and metacognitive learning strategies with academic performance in medical students: a structural equation model. *BMC medical education*, 20, 1-11.
- Hu, L. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- İbili, A. (2020). *14-15 yaş öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi.

- Kansu, A. F. & Sayar, G. H. (2018). Öz yeterlik, yaşam anlamı ve yaşam bağlılığı kavramları üzerine bir inceleme. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etkileşim*, (1), 78-89.
- Kaptan, F. & Korkmaz, H. (2002). Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının hizmet öncesi fen öğretmenlerinin problem çözme becerileri ve öz yeterlik inanç düzeylerine etkisi. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitapçığı*, Ankara.
- Karancı, N.A., Gençöz, F. & Bozo, Ö. (Ed.). (2011). *Psikolojik sağlığımızı nasıl koruruz? I çocukluk ve ergenlik*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 33. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.
- Karcı, A., & Topkaya, N. (2021). Ergenlerde anne baba tutumlarının umut ve iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 99-114.
- Karçkay, A. T. (2009). The relationship between parental attitude and social comparison of the eight grade students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1469-1473.
- Karip, E. (2017). *Türkiye'nin TIMSS 2015 performansı üzerine değerlendirme ve öneriler (TEDMEM analiz dizisi 5)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Kashahu, L., Dibra, G., Osmanaga, F., & Bushati, J. (2014). The relationship between parental demographics, parenting styles and student academic achievement. *European scientific journal*, 10(13).
- Kaşarcı, İ., Yılmaz, E. & Yiğit, R. (2012). İlköğretim öğrencilerinin özyeterlilik düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 371-388.
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 208-225.

- Kaya, İ. & Tıraş, B. (2021). Sosyal karşılaştırma, bilişsel üçlü ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiler. *International Journal of Eurasia Social Sciences/Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45).
- Kaya, Z. ve Savaşlı, Y. (2020). Ergenlerin sosyal karşılaştırma ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 71-100.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(01), 69-83.
- Kenç, M. F. & Oktay, B. (2002). Akademik benlik kavramı ve akademik başarı arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 27(124).
- Keye, M. D. & Pidgeon, A. M. (2013). Investigation of the relationship between resilience, mindfulness, and academic self-efficacy. *Open Journal of Social Sciences*, 1(6), 1-4.
- Khan, M. (2023). Academic self-efficacy, coping, and academic performance in college. *International Journal of undergraduate research and creative activities*, 5(1), 3.
- Klein, W. M. (1997). Objective standards are not enough: affective, self-evaluative, and behavioral responses to social comparison information. *Journal of personality and social psychology*, 72(4), 763.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*, 4th ed (ss. xvii, 534). Guilford Press.
- Klomegah, R.Y. (2007), Predictors of academic performance of university students: An application of the goal efficacy model. *College Student Journal*, 41(2), 407-415.
- Koca, F. & Dadandı, İ. (2019). Akademik öz-yeterlik ile akademik başarı arasındaki ilişkide sınav kaygısı ve akademik motivasyonun aracı rolü. *Ilkogretim Online*, 18(1).

- Koç, C. & Arslan, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları ve okuma stratejileri bilişüstü farkındalıkları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 745-778.
- Koç, F. (2019). *Ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Düzce ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların fiziksel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19, 109-129.
- Kurbanoğlu, S. S. (2004). Öz-yeterlik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi. *Bilgi dünyası*, 5(2), 137-152.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 57-70.
- Kuzgun, Y. (1995). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. & Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 69-77.
- Kuzgun, Y. & Eldeleklioğlu, J. (2005). Anne baba tutumları ölçeği. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı, *PDR'de Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükturan, G. (2005). Anne Baba Tutum Ölçeği. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (19).
- Li, J., Zhang, N., Yao, M. et al. (2021). Academic social comparison and depression in chinese adolescents: The mediating role of basic psychological needs satisfaction. *School Mental Health*, 13, 719-729. <https://doi.org/10.1007/s12310-021-09436-8>

- Little, T. D., Cunningham, W. A., Shahar, G., & Widaman, K. F. (2002). To parcel or not to parcel: Exploring the question, weighing the merits. *Structural equation modeling*, 9(2), 151-173.
- Marsh, H. W. & Hau, K. T. (2003). Big-Fish--Little-Pond effect on academic self-concept: A cross-cultural (26-country) test of the negative effects of academically selective schools. *American psychologist*, 58(5), 364.
- McCoby, E. E. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. *Handbook of child psychology*, 4, 1-101.
- McNeal Jr, R. B. (2014). Parent Involvement, Academic Achievement and the Role of Student Attitudes and Behaviors as Mediators. *Universal Journal of Educational Research*, 2(8), 564-576.
- Millburg, S. N. (2009). *The effects of environmental risk factors on at-risk urban high school students' academic self-efficacy*. University of Cincinnati.
- Monette, D.R., Sullivan, T.J., & De Jong, C.R. (1990). *Applied social research*. New York, NY: Harcourt Brace Jovanovich.
- Otani, M. (2020). Parental involvement and academic achievement among elementary and middle school students. *Asia Pacific Education Review*, 21(1), 1-25.
- Özdoğan, B. (2000). *Çocuk ve Oyun*, 3. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Özerk, H. (2019). *Bilinçli Ebeveynlik*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Özkan, S. E., & Başak, E. B. (2023). Lise öğrencilerinin tükenmişliğini yordamada yetkinlik beklentisi, öz düzenleme, sosyal karşılaştırma ve bilişsel esnekliğin rolü. *Anadolu University Journal of Education Faculty (AUJEF)*, 7(1).
- Öztürk, İ. (2017). *11-14 yaş grubu ergenlerin algılanan ana-baba tutumları ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi.

- Özyürek, A. & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*.
- Pajares, F. & Miller, M. D. (1997). Mathematics self-efficacy and mathematical problem solving: Implications of using different forms of assessment. *The Journal of Experimental Education*, 65(3), 213-228.
- Polat, E. (2017). Kaygı düzeyi ve akademik özyeterlik inancının akademik başarı ile ilişkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(4), 1-22.
- Putwain, D., Sander, P., & Larkin, D. (2013). Academic self-efficacy in study-related skills and behaviours: Relations with learning-related emotions and academic success. *British Journal of Educational Psychology*, 83(4), 633-650.
- Qamar, A., Parveen, Q., & Yousuf, M. I. (2017). Relationship between parenting styles and academic self-efficacy of students. *The Anthropologist*, 28(1-2), 123-129.
- Roelofs, J., Meesters, C., Bamelis, L. & Murris, P. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behaviors and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies*, 15(3), 319-332. <http://dx.doi.org/10.1007/s10826-006-9025-1>
- Rogers, C. M., Smith, M. D., & Coleman, J. M. (1978). Social comparison in the classroom: The relationship between academic achievement and self-concept. *Journal of Educational Psychology*, 70(1), 50–57. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.70.1.50>
- Sağlam, A. (2023). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi- oluşun sosyal medya kullanımı, sosyal karşılaştırma ve koşulsuz kendini kabul düzeyleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Sarı, C. D. (2008). *The relationship between parenting style, gender and akademik achievement with optimism among adolescent* (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University.

- Sarıer, Y. (2016). Türkiye'de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler: Bir meta-analiz çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 609-627. <http://dx.doi.org/10.16986/HUJE.2016015868>
- Satıcı, S. A. (2015). *Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterliklerinin çeşili değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Satılmış, M. (2010). *Öğrencilerin mükemmeliyetçilik tutumları ile anne baba tutumlarının karşılaştırmalı incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Savaşlı, Y. (2019). *Ergenlerin sosyal karşılaştırma ve duygusal öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26(3-4), 207-231. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2603&4_2
- Schunk, D. H. & Meece, J. L. (2006). Self-Efficacy Development in Adolescence. In F. Pajares, & T. Urdan (Eds.), *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents* (pp. 71-96). Greenwich, CT: Information Age Publishing.
- Sedikides, C. & Hepper, E. G. D. (2009). Self-improvement. *Social And Personality Psychology Compass*, 3(6), 899-917. doi:10.1111/j.1751-9004.2009.00231.x
- Semerci, B. (2007). *Ergen Ruh Sağlığı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Seyis, S. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin motivasyonları ve duygusal zekaları ile akademik başarıları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.

- Sıvacı, S. Y., & Çöplü, F. (2020). Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterlikleri, akademik motivasyonları ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişki. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 667-700.
- Smith, G. J. (2007). Parenting effects on self-efficacy and self-esteem in late adolescence and how those factors impact adjustment to college. *Online Submission*.
- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17(2), 125–146. <https://doi.org/10.1007/s10648-005-3950-1>
- Subaşı, D. & Özçelik, A. Ö. (2019). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 25-47.
- Sümer, N. (2012). Ana babalık ve bağlanma. İçinde M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: kuram ve araştırma* (169-190). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424–1436. <https://doi.org/10.2307/1130932>
- Şam, M. (2020). Algılanan anne-baba ve öğretmen akademik katılımı, akademik öz-yeterlik ve başarı açısından öğrenci profilleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 147-160.
- Şen, S. (2020). *Mplus ile yapısal eşitlik modellemesi uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ekinoks Yayınları.

- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (M. Baloğlu, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taylor, S.E., Peplau, L.A. & Sears, D.O. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev., A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Taylor, S.E., Wayment, H.A., & Carillo, M. (1996). Social comparison, self-regulation and motivation.
- Teközel, İ. M. (2007). *Gerçekliği inşa etkinliği olarak sosyal karşılaştırma: sosyal karşılaştırma süreçlerinde gerçekçi ve kurgusal karşılaştırma enformasyonu kullanma eğilimlerinin incelenmesi* (Unpublished doctoral thesis). Ege University.
- Telef, B. & Karaca, R. (2011). Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 499-518.
- Tepebaş, B. (2020). *Üniversite öğrencilerinde algılanan helikopter ebeveyn tutumları, kendini sabotaj, akademik öz-yeterlik ve akademik sahtekarlık eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Tıraş, B. (2021). *Akademik sosyal karşılaştırma yönü ve düzeyi ölçeklerinin geliştirilmesi: akademik sosyal karşılaştırmanın genel sosyal karşılaştırma, akademik başarı ve bilişsel üçlü ile ilişkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Tuncer, O. (1980). Çocuk, Aile ve Çevresi. N. Koç (Yayına hazırlayan). *Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi No:3*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Tunç, A. & Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25): 37-44.
- Ulukaya, S. & Bilge, F. (2014). Üniversite öğrencilerinde akademik erteleme yordayıcıları olarak aile bağlamında benlik ve ana-baba tutumları. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(41), 89-102.

- Urgancı, S. & Güran, U. (2019). Gençlerde karar verme becerileri ile akademik öz-yeterlik arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 243-262.
- Uzun, K. (2016). *Akademik özyeterliğin yordayıcıları: belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili olumlu inanç ve akademik kontrol odağı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Üredi, I. & Erden, M. (2009). Öz-düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının yordayıcısı olarak algılanan anne baba tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 781-811.
- Van der Aar, L. P. E., Peters, S., & Crone, E. A. (2018). The development of self-views across adolescence: Investigating self-descriptions with and without social comparison using a novel experimental paradigm. *Cognitive Development*, 48, 256-270.
- Wheeler, L. (1966). Motivation as a determinant of upward comparison. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1, 27-31.
- Wheeler, L. & Miyake, K. (1992). Social comparison in everyday life. *Journal of personality and social psychology*, 62(5), 760-773.
- White, R. W. (1963). Motivation reconsidered: The concept of competence. In E. J. Shoben & F. L. Ruch, *Perspectives in psychology* (pp. 33–59). Scott, Foresman & Co. <https://doi.org/10.1037/14156-005>
- Wills, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological bulletin*, 90(2), 245.
- Wood, J. V. (1996). What is social comparison and how should we study it? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(5), 520–537. <https://doi.org/10.1177/0146167296225009>
- Xing, H., Yao, M., Zhu, W. et al. (2023). The role of perceived parent social comparisons in adolescent academic social comparison, self-efficacy, and self-handicapping: A person-centered approach. *Curr Psychol*, 42, 15600–15615. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02850-4>

- Yağcı, U., & Aksoy, V. (2015). Müzik öğretmeni adaylarının akademik öz yeterlikleriyle öğretmenlik öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(33), 84-104.
- Yalnız, A. (2014). *Algılanan anne baba tutumları, kendini sabotaj ve öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2005). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2010). *Yaygın anne baba tutumları: Çocuk ve ergen eğitiminde anne ve baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, D. D. (2018). *10-14 yaş ergenlerin öz yeterlik düzeyinin anksiyete duyarlılığı ve ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Yıldırım, O., & Sezer, Ö. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 86-117.
- Yıldız, H. Y. (2007). *Sınav Kaygısı-Ana-Baba Tutumları ve Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

- Yılmaz, F. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Yılmaz, M., Gürçay, D. & Ekici, G. (2007). Akademik özyeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 253-259.
- Yılmaz, M. T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları (self-compassion) ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Yılmaz, S. (2018). *Beklenmedik başarısızlık gösteren üstün yetenekli öğrencilerin okul başarı tutumları ile akademik öz-yeterlik inançları, algıladıkları aile otorite stilleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Yılmaz, T. (2019). *Kendini sabotajın yordayıcısı olarak iyimserlik ve akademik öz yeterlik* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yükçü, B. Ş., İzoglu Tok, A., Güngör, İ., Işık Uslu, A., Taştekin, E., & Demircioğlu, H. (2021). Ön ergenlik döneminde sosyal duygusal öğrenme becerileri, akran algıları ve ebeveyn tutum algılarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(53).
- Yüner, B. (2020). Investigation of the relationship between academic self-efficacy, academic motivation and success: The case of prospective teachers. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 49(2), 706-733.
- Zhu, X., Zhang, L., & Wu, L. (2011). A study on the relationship between achievement goal orientation, academic social comparison, and academic self-efficacy in middle school students. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 19(2), 255-258.

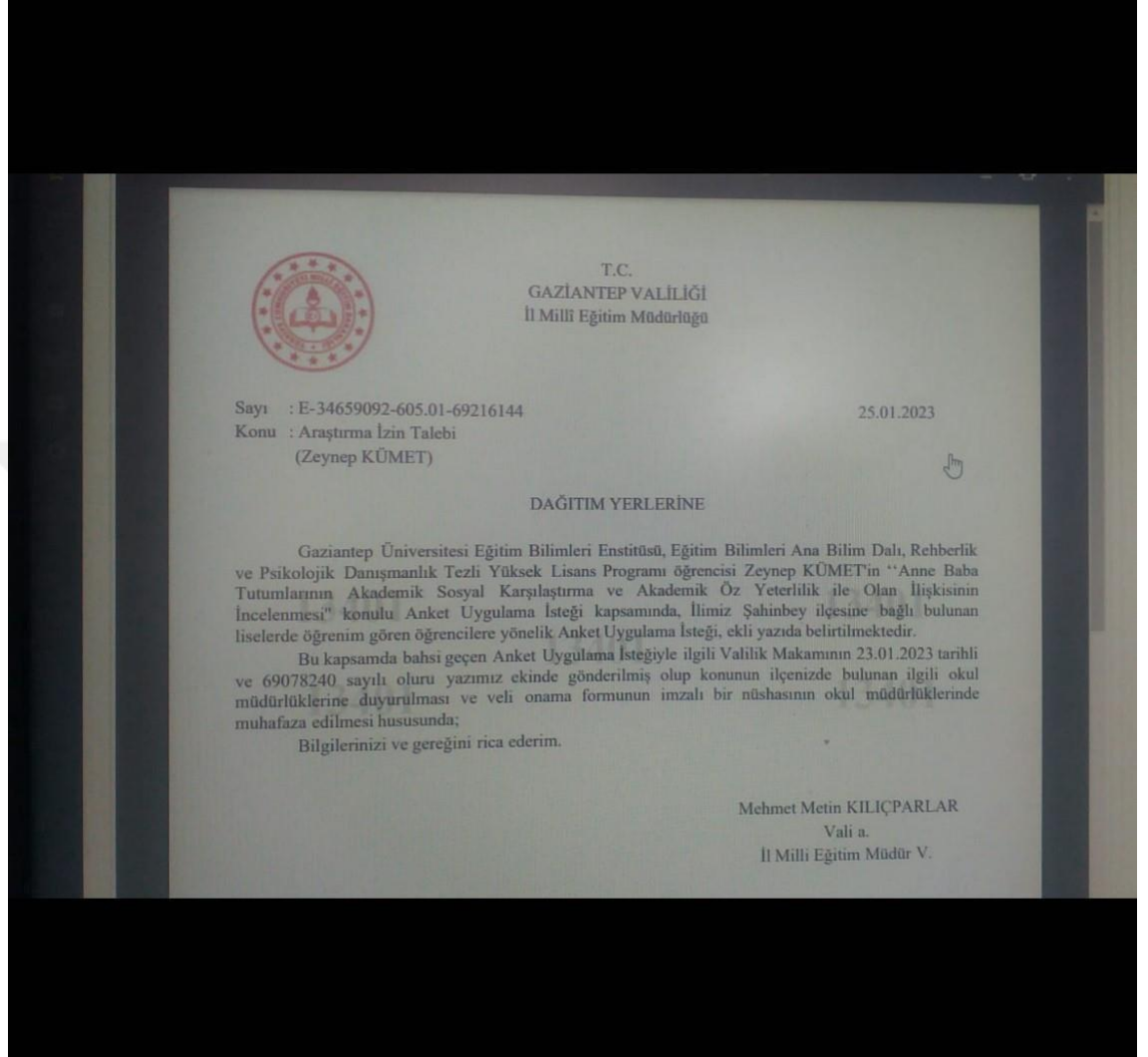
Zimmerman, B. J., Bandura, A., & Martinez-Pons, M. (1992). Self-motivation for academic attainment: The role of self-efficacy beliefs and personal goal setting. *American educational research journal*, 29(3), 663-676.

Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and educational development. *Self-efficacy in changing societies*, 1(1), 202-231.

EKLER

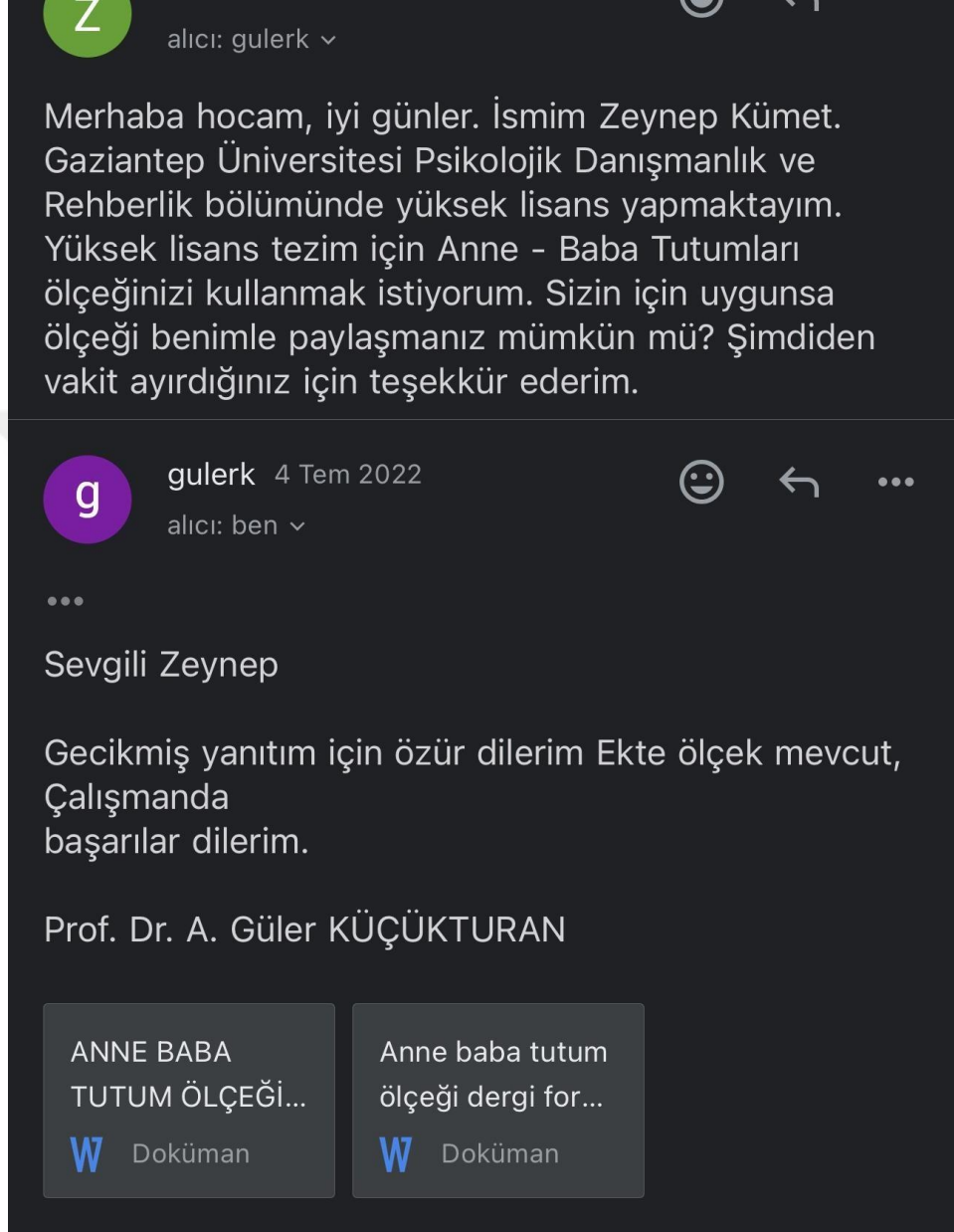
Ek 1: Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

Ek 2: Etik Kurul İzni

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 09.11.2022 tarih, 255541 sayılı ve "Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Zeynep KÜMET)" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Gaziantep Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BUĞA'nın Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep KÜMET'in "Anne Baba Tutumlarının Akademik Sosyal Karşılaştırma ve Akademik Öz Yeterlilik ile Olan İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nca değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Ek 3: Çalışmada Kullanılan Ölçek İzinleri

Z

alıcı: mirac v

Merhaba hocam, ismim Zeynep Kümet. Gaziantep üniversitesi rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde yüksek lisans yapıyorum. Yüksek lisans tezimde Akademik Öz yeterlik ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Sizin için de uygunsa ölçeği benimle paylaşabilir misiniz? Şimdiden vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

M

MİRAC YILMAZ 27 Haz 2022

alıcı: ben v

Sayın KÜMET,

Uyarladığımız ölçeğe gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz. Akademik Özyeterlik ölçeğini kullanarak, çalışmamıza kaynaklarınızda yer vermeniz bizleri de memnun eder.

Ölçeğe ait maddeleri ve diğer gerekli olabilecek bilgileri Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisinin (Yıl: 2007, Sayı: 33) internet sayfası üzerinden "<http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1047-published.pdf>" adresinden edininip kullanabilirsiniz.

Çalışmalarınızda başarılar ve kolaylıklar dileklerimle,

Dr. Miraç Yılmaz

Merhaba, iyi günler. İsmim Zeynep Kümet. Gaziantep Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde yüksek lisans yapıyorum. Yüksek Lisans Tezim için sizin hazırlamış olduğunuz 'Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü ve Düzeyi' ölçeğini kullanmak istiyorum. Sizin için uygunsa ölçeği benimle paylaşabilir misiniz acaba? Şimdiden vakit ayırdığınız için teşekkürler.

bilge.tiras 19 Haz 2022
alıcı: ben

Merhaba,
Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği ve Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği iki ayrı ölçek. Ölçekleri kullanabilirsiniz. Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği'nin Yukarı, Aşağı ve Yanal olmak üzere üç alt boyutu bulunuyor. Analizlerin alt boyutlar üzerinden yapılması gerekiyor. Yani bu ölçekten toplam puan alınamıyor. Ekte ölçekleri paylaşıyorum. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Kimden: "Zeynep Kümet" >
Kime: "bilge tiras" <
Gönderilenler: 9 Haziran Perşembe 2022 12:57:00

...

akademik sosyal karşılaştırma dü...
W Doküman

akademik sosyal karşılaştırma yö...
W Doküman

Ek 4: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı, bu çalışmanın amacı öğrencilerin akademik yeterlilik algıları üzerinde belli bazı değişkenlerin etkisini araştırmaktır. Bu çalışma kapsamında elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacak olup tamamen gizli tutulacaktır. Aşağıda yer alan soru ve ifadeleri samimiyet ile cevaplamanız çalışmanın sağlıklı bir sonuç verebilmesi için oldukça önemlidir. Katılım gönüllülük esastır, vakit ayırıp katkı sağladığınız için teşekkürler. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen Zeynep KÜMET.

1. Yaşınız:

- a) 13 – 15
- b) 16 – 18
- c) 18 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz:

- a) Kız
- b) Erkek

3. Okul başarı ortalama puanınız:

- a) 50 - 70
- b) 70 - 85
- c) 85 ve üzeri

4. Sınıf düzeyiniz:

- a) 9. Sınıf
- b) 10. Sınıf
- c) 11. Sınıf
- d) 12. Sınıf

5. Sosyoekonomik durumunuz:

- a) Düşük
- b) Orta
- c) İyi

6. Ebeveynlerinizin medeni hali:

- a) Birlikte
- b) Ayrı

Ek 5: Anne-Baba Tutumları Ölçeği

Madde no	Sayın katılımcı, Aşağıda ebeveynlerinizin akademik hayatınıza yönelik sergiledikleri tutum ve davranışlar ifade edilmektedir. Bu ifadelerin size uygunluk derecesini seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.	Her zaman	Çoğunlukla	Fikrim yok	Ara sıra	Hiçbir zaman
1	Derslerimle ilgilenirler.					
2	Sınıfın en iyisi olmam konusunda bana baskı yaparlar.					
3	Derslerim konusunda ellerinden geleni yaparlar.					
4	Başkalarından daha iyi olmam için bana baskı yaparlar.					
5	Kötü not aldığım da eksiklerimi gidermeme yardımcı olurlar.					
6	Kötü not aldığım da beni sorguya çekerler.					
7	Öğrenmem için çaba sarf ederler.					
8	Her zaman daha fazlasını isterler.					
9	Düşük not istemediklerini söylerler.					
10	Başarısız olduğum durumlarda da yanımdadırlar.					
11	Veli toplantılarından sonra beni arkadaşlarımla kıyaslarlar.					
12	Okul ile ilgili problemlerimi çözmemde bana yardımcı olurlar.					
13	Başarısızlıklarım da suçluluk duymama yol açarlar.					
14	Başarılı olmam için bana imkan sağlarlar.					
15	Başarısızlıklarım da bana kızarlar.					
16	Başarısızlıklarımın nedenlerini araştırırlar.					
17	Beni notlarımla değerlendirirler.					
18	Ev ödevlerimi yaparken gerektiğinde bana yol gösterirler.					
19	Baskı yapmanın başarıyı arttıracığını düşünürler.					
20	Kötü not alsam bile başaracağıma olan güvenleri tamdır.					
21	Onlar için not her şeydir.					
22	Okul ile ilgili problemlerime karşı ilgilidirler.					
23	Derslerimde kendimi aşmam gerektiğini söylerler.					
24	Başarılı olacağıma inanırlar.					
25	Ev ödevlerimi yapmam konusunda sürekli ikaz ederler.					
26	Başarılı olmamın neden gerekli olduğunu açıklarlar.					
27	Bize okuldan sorun getirme derler.					
28	Notun değil öğrenmenin önemli olduğunu söylerler.					
29	Başarılı olmam konusunda aşırı istekleri vardır.					
30	Kötü not almanın hayatın sonu olmadığını söylerler.					

Ek 6: Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği

Sayın katılımcı, Aşağıda verilen cümlelerin size uygunluk derecesini seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.	Bana Hiç Uymuyor	Bana Çok Az Uyuyor	Bana Uyuyor	Bana Tamamen Uyuyor
1. Lise öğrenimimde her zaman yapılması gereken işleri başarabilecek durumdayım.				
2. Yeterince hazırlandığım zaman sınavlarda daima yüksek başarı elde ederim.				
3. İyi not almak için ne yapmam gerektiğini çok iyi biliyorum.				
4. Bir yazılı sınav çok zor olsa bile, onu başaracağımı biliyorum.				
5. Başarısız olacağım herhangi bir sınav düşünemiyorum.				
6. Sınav ortamlarında rahat bir tavır sergilerim, çünkü zekama güveniyorum.				
7. Sınavlara hazırlanırken öğrenmem gereken konularla nasıl başa çıkmam gerektiğini genellikle bilemem.				

Ek 7: Akademik Sosyal Karşılaştırma Yönü Ölçeği

Sayın Katılımcı, Aşağıda bazı cümleler verilmiştir. Lütfen bu cümlelere ne sıklıkla katıldığınızı seçeneklerden size uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.	Her Zaman	Çoğu Zaman	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
1. Ödevim diğer arkadaşlarımın ödevlerinden daha iyiye kendimle gurur duyarım.					
2. Bir derste benden başarısız öğrenciler olduğunu görünce derse olan motivasyonum artar.					
3. Benden daha düşük not alan öğrencileri görünce kendime olan güvenim artar.					
4. Benden daha düşük not alan öğrencileri görünce kendimi değerli hissedirim.					
5. Kimlerin benden daha yüksek not aldığını öğrenmeye çalışırım.					
6. Kendi notlarımı benden daha yüksek not alan arkadaşlarımın notları ile karşılaştırırım.					
7. Sınavdan alınan en yüksek notu merak ederim.					
8. Notlarımı benimle benzer başarı düzeyinde olan arkadaşlarımın notlarıyla karşılaştırırım.					
9. Arkadaşlarımla benzer notlar aldığımda kendimi iyi hissedirim.					
10. Arkadaşlarımla benzer notlar aldığımda kendime güvenim artar.					
11. Arkadaşlarımla benzer notlar aldığımda kendimi yeterince değerli hissedirim					
12. Arkadaşlarımla benzer notlar aldığımda yeterince başarılı olduğumu düşünürüm.					

Ek 8: Akademik Sosyal Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği

Sayın katılımcı, Aşağıda verilen cümlelerin size uygunluk derecesini seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.	Tamamen uygun	Yüksek düzeyde uygun	Orta düzeyde uygun	Düşük düzeyde uygun	Hiç uygun değil
1. Arkadaşlarımın sınavlardan aldıkları notlarla ilgilenmem.					
2. Arkadaşlarıma sınavlardan aldıkları notları sormam.					
3. Başarı düzeyimi arkadaşlarımla karşılaştırmam.					

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep Kümet, lisans eğitimini gördüğü Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 2019 yılında mezun oldu. 2020 Eylül ayında Gaziantep iline bağlı bir lisede göreve başladı. 2021 yılında da Gaziantep Üniversitesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programına başlamıştır.

VITAE

Zeynep Kümet graduated from Gaziantep University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling, where she received her undergraduate education, in 2019. She started working at a high school in Gaziantep in September 2020. In 2021, she started the thesis master's program in Guidance and Psychological Counseling at Gaziantep University.

